هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

40

سالّی/ 2007 – بەرگی چل

چاپی یەکەم/ سالّی 2007

پێرِیست

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (10) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/4/17 ل5

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (11) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/4/18 ل77

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (12) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/4/24 ل127

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (13) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/4/25 ل181

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (14) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/5/7 ل241

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (15) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/5/9 ل319

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (16) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/5/14 ل361

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (17) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/5/15 ل405

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (18) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2007/5/27 ل457

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (19) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/5/28 ل519

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (20) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/5/29 ل585

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (19)

دوو شەممە رێکەوتی 28\5\2007

خولی دووەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (19)

دوو شەممە ڕێکەوتی 2007/5/28

کاتژمێر (11)ی سەر لە بەیانی ڕۆژی دوو شەممە ڕێکەوتی 2007/5/28 ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سەرۆکی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێزمحمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سکرتێری ئەنجومەن, دانیشتنی ژمارە (19)ی خولی دووەم, ساڵی (2007) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (19)ی خولی گرێدانی یەکەمی ساڵی سێیەمی خولی هەڵبژاردنی دووەمی پەرلەمانی کوردستان – عێراق, بەرنامەی کار بەم شێوەیە بێت:

1- خوێندنەوەی یەکەمی پڕۆژەی یاسای هەموارکردنی یاسای باجی داهات ژمارە (113)ی ساڵی 1982ی هەموارکراو.

2-خوێندنەوەی یەکەمی پڕۆژەی یاسای هەموارکردنی باجی خانووبەرە ژمارە (162)ی ساڵی (1959)ی هەموارکراو.

3- خوێندنەوەی یەکەمی پڕۆژەی یاسای زەوی بەتاڵ ژمارە (26)ی ساڵی 1962ی هەموارکراو.

4- خوێندنەوەی یەکەمی پڕۆژەی یاسای دەستەی خۆپاراستن لەتیشك.

5-خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پڕۆژەی یاسای وەزارتی ڕۆشنبیری لەهەرێمی کوردستان.

6-خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پڕۆژەی یاسای وەزارەتی تەندروستی لە هەرێمی کوردستان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان دانیشتنی ئەمڕۆمان دەکەینەوە, بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار کراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆکایەتیی ئەنجومەن بڕیاریدا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (19)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە کات(11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی دوو شەممە ڕێکەوتی 2007/5/28دا بەم شێوەیە بێت:

1- خوێندنەوەی یەکەمی پڕۆژەی یاسای هەموارکردنی یاسای باجی داهات ژمارە (113)ی ساڵی 1982ی هەموارکراو.

2-خوێندنەوەی یەکەمی پڕۆژەی یاسای هەموارکردنی باجی خانووبەرە ژمارە (162)ی ساڵی (1959)ی هەموارکراو.

3- خوێندنەوەی یەکەمی پڕۆژەی یاسای زەوی بەتاڵ ژمارە (26)ی ساڵی 1962ی هەموارکراو.

4- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسای دەستەی خۆپاراستن لەتیشك.

5-خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پرۆژەی یاسای وەزارتی رۆشنبیری لەهەرێمی کوردستان.

6-خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پرۆژەی یاسای وەزارەتی تەندروستی لە هەرێمی کوردستان.

سەرەتا بەخێرهاتنی برای بەڕێز کاك فەلەکە دین کاکەیی وەزیری رۆشەنبیری, برای بەڕێز کاك سعد وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان, برای بەڕێز کاك مسعود کە لەگەڵ جەنابی وەزیر هاتووە بەخێرهاتنیان دەکەین بەگەرمی, زۆر بەخێر بێن. داوا لە لێپرسراوی لیژنەی یاسایی و لیژنەی رۆشەنبیری دەکەم بێن لەشوێنی خۆیان دانیشن, سەرەتا من تێبینیەکم هەیە, ئەگەر چی ئێمە هەمووجار ناوی غائیبەکان ناخوێنینەوە, بەڵام تۆمار دەکرێ, بەڵام ئەوەی سەرنجی راکێشاین, هەندێ ئەندام لەحیاتی ئەوان ئیمزایان کردووە, بەڵام داوا دەکەم کەوا ئاخیرجار بێت, کردەوەیەکی خراپە چ عوزری هەبێ, چ عوزری نەبێ, ناوەکان ناخوێنمەوە, بەڵام ئومێد دەکەم ئەوە ئاخیرجار بێت, داوا لە لیژنەی یاسایی دەکەم خاڵی یەکەم یاسای باجی داهات ژمارە (113)ی ساڵی 1982ی هەموارکراو بەکوردی بخوێنێتەوە, فەرموو.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پشت بەو دەسەلاّتەی بەپێی برگەی (3)ی ماددەی دووەمی یاسای ژمارە (10)ی ساڵی 1997 پێمان دراوە بەپێی ئەو یاسایەی ئەنجومەنی نیشتیمانی کوردستان- عێراق, لەدانیشتنی رۆژی / / 2000 داناوە بڕیارمان دا ئەم یاسایەی خوارەوە دەربکەین:

یاسای ژمارە ( )ی ساڵی 2006

یاسای هەموارکردنی یاسای باجی دەرامەتی ژمارە (113)ی ساڵی 1982ی هەموارکراو ڕادەگیرێ.

1-کارکردن بەبڕگە (10/ج) لەماددەی (1)ی یاسای باجی دەرامەتی ژمارە (113)ی ساڵی 1982 دا هاتووە, رادەگیرێ.

3-ئەم بڕگەی خوارەوە بۆ مادده (1)ی یاسای باجی دەرامەتی ژمارە (113)ی ساڵی 1982 ی هەموارکراو زیاد دەکرێ ئەم بڕگە (10/ج) (ئەو هاووڵاتیانەی لە رۆڵەکانی هەرێمی کوردستان کە لەدەرەوەی عێراق نیشتەجێن, مەبەستەکانی یاسای باجی دەرامەت دەیانگرێتەوە.

ماددەی دووەم:

1- کارکردن بەبڕگە (4)ی مادده (2) لەیاسای باجی دەرامەتی ژمارە (113)ی ساڵی 1982 ی هەموارکراو رادەگیرێ.

2- کارکردن بەبڕگە (2) لە بڕیاری ژمارە (520)ی ساڵی 1987 ی رادەگیرێ.

3-کارکردن بە بڕگە (20)ی مادده (7)ی یاسای باجی دەرامەتی ژمارە (113)ی ساڵی 1982 ی هەموارکراو رادەگیرێ.

4-بڕیاری ژمارە (73)ی ساڵی 2000 هەڵدەوەشێتەوە.

5-ماددەی (2) لەبڕیاری ژمارە (86)ی ساڵی 2000 هەڵدەوەشێتەوە.
6-ماددەی (3) لەیاسای باجی دەرامەتی ژمارە (5)ی ساڵی 1999 هەڵدەوەشێتەوە.
7-ماددەی (4) لەیاسای باجی دەرامەتی ژمارە (5)ی ساڵی 1999 هەڵدەوەشێتەوە.
8-ئەمانەی خوارەوە شوێنیان دەگرنەوە
بڕگەی (4) لەماددەی (2)ی یاسای باجی دەرامەتی ژمارە (113) ساڵی 1982 بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:
1-باجێك بەرێژەیەکی بەرزبوونەوە لەبەهای خانووبەرەکە دەبڕدرێتەوە, یان مافی دەستکاری کردنی خەملێندرابێت, بەپێی حوکمەکانی یاسای خەملاَندنی بەهای خانووبەرەو قازانجەکانی ژمارە (85)ی ساڵی 1978, یان نرخەکەی و هەر کامەیان بەسەر خاوەن موڵك پتر دەوەستێ, یان خاوەنی مافی دەستکاری کردنی تیایدا لەکاتی گواستنەوەی موڵکداریەکە, یان بەدەست هێنانی مافی دەستکاری کردن, یان گواستنەوە وەکو (فرۆشتن, گۆڕینەوە, سوڵح کردن, لێخۆش بوون, بەخشین, لابردنی کۆبەشی, پاکۆکردنی وەقف و بانەوانی) و, مامەڵە لەگەڵ کرێچی وەکو خاوەن موڵك دەکرێ کاتێ خانووبەرەیەك بەکرێ دەگرێ, دەکەوێتە ژێر دەستی بەگرێبەستی بانەوانی (مساطحة) و بەم شێوەیە حیسابی بۆ دەکرێ:
1-20,000000 بیست ملیۆن دیناری یەکەم لەبەهای خانووبەرە یان نرخەکەی لەباج دەبووردرێت و ئەم بڕە پارەیە لەسەر هاوبەشەکانی بەپێی بەشەکانیان دابەش دەکرێ ئەگەر خانووبەرەکە کۆبەش بێت.
2-ئەوەی لەبڕی پارەی لێبووردراوەکەی لەدەقی بڕگە (1/أ)ی ئەم بەندە زیاتر بێت باج بەم ڕێژەی خوارەوە دەیگرێتەوە:
أ-3٪ تا دەکاتە 30,000000 سی ملیۆن دینار.
ب-4٪ ئەوەی زیاتر بێت لە 30,000000 سی ملیۆن دینار تا دەگاتە 60,000000 شەست ملیۆن دینار.
ت-5٪ئەوەی زیاتر بێت لە 60,000000 شەست ملیۆن دینار تا دەگاتە 90,000000 نەوەد ملیۆن دینار.
پ-6٪ ئەوەی زیاتر لە 90,000000 نەوەد ملیۆن دینار.
ب-ئەگەر گواستنەوەی ملکداری خانووبەرەکە لەسەر چەند پشکێك لەخانووبەرەکە بوو, باجەکە بەپێی حوکمەکانی ئەم بڕیارە لەسەر هەموو خانووبەرەکە بەگشتی حیساب دەکرێ و بەگوێرەی پشکەکانی گوازراونەتەوە بۆ هەموو خانووبەرەکە بەگشتی وەردەگیرێ.
ج-نابێ مۆڵەتی ئەو مامەلاَنەی دەکەونە بەر حوکمەکانی ئەم بڕیارە لەسەر ڕێکارەکانی پشکنین و گەڕان لەسەر پێچەکانی باجی بەر لەجێبەجێ کردن ئەم بڕیارە هەڵبپەساردرێ.
د-حوکمەکانی ئەم بڕیارە پیادە دەکرێ بەر لەو لێخۆشبوونانەی کە لەدەقی بڕگە (1/أ) هاتووە, دەرهەق بەو مامەلاَنەی گواستنەوەی موڵکداری خانووبەرە یان مافی دەستکاری کردنی, پێش ئەم بڕیارە تەواو بووە و باجەکانیان نەدراوە.

هـ-حوكمەكانی ئەم بڕیارە پیادە ناكرێت لەسەر لێخۆشبوونەكانی باج كە بەپێی هەردوو بڕگە (23, 25)ی ماددەی حەوتەم لەیاسای باجی دەرامەت یان بڕیاری تایبەت.

ماددەی سێیەم:

1-ماددەی (1) لەیاسای باجی دەرامەتی ژمارە (5)ی ساڵی 1999 هەڵدەوەشێتەوە.

2- ماددەی (1) لەبڕیاری ژمارە (219)ی ساڵی 2001 هەڵدەوەشێتەوە.

ئەمانەی خوارەوە شوێنیان دەگرێتەوە:

تاكی نیشتەجێ ئەم لێبووردنانەی خوارەوە لەخەملاندنی هەر ساڵێكدا دەیگرێتەوە لەسەر بنچینەی حاڵەتی لەساڵی ئەشێرەیی دەرامەتدا.

أ-(2500000) دوو ملیۆن و پێنج سەد هەزار دیناری عێراقی بۆ باجدەر خۆی (ئەگەر ژن بێت شووی نەكردبێت), (بێوەژن و تەلاْقدراو نەبێت یان داهاتەكەی لەگەڵ داهاتی هاوسەرەكەی تێكەلاْو نەكرابێ).

ب- (2000000) دوو ملیۆن دینار عێراقی بۆ ژنەكەی یان ژنەكانی ئەگەر ژنی ماڵ بێت و داهاتی نەبێت یان ئەگەر داهاتەكەی لەگەڵ داهاتی هاوسەرەكەی تێكەلاْو كرابێ یان لێكدرابێ.

ج-(200000) دوو سەد هەزار دیناری عێراقی بۆ هەریەك لە منداڵەكانیان بە چاوپۆشین لەژمارەیان.

د-(3200000) سێ ملیۆن و دووسەد هەزار دیناری عێراقی بۆ بێوەژن یان تەلاْقدراو خۆی و (200000) دوو سەد هەزار دیناری عێراقی بۆ هەر منداڵێك بەشێوەیەكی یاسایی لەژێر چاودێری ئەو دابن و بە چاوپۆشین لە ژمارەیان.

هـ-باجدەر لێبووردنێكی زیادەی پێئەدرێ بە بڕی (300000) سێ سەد هەزار دینار عێراقی, ئەگەر لە تەمەنی شەست و سێ ساڵی تێپەڕ بووبێت, جگە لەو لێبووردنانەی دیكە كە بڕیاری لەسەر دراوە لە بەشەكانی دیكەی ئەم ماددەیەدا.

و-باجدەر لێبووردنی دەربارەی ئەو منداڵانەی كە هەژدە ساڵیان تەواو كردووە, داهاتێكی سەربەخۆیان هەیە لە (200000) دووسەد هەزار دیناری عێراقی ساڵانە زیاترە, هەتا ئەگەر لەسەر خوێندن بەردەوامیش بن, پێ نادرێ.

ماددەی چوارەم:

1- كاركردن بەبڕگە (2) لەماددەی (13)ی یاسای باجی دەرامەتی ژمارە (113)ی ساڵی 1982 ی هەمواركراو, ڕادەگیرێ.

2-ماددەی (2) لەیاسای باجی دەرامەتی ژمارە (5)ی ساڵی 1999 هەڵدەوەشێتەوە.

3-ماددەی (3) لەبڕیاری ژمارە (219)ی ساڵی 2001 هەڵدەوەشێتەوە.

4-بڕگە (6, 7) لەبڕیاری ژمارە (294)ی ساڵی 1999 هەڵدەوەشێتەوە.

ئەوەی خوارەوە شوێنی بڕگەی (2) لەماددەی (13) لەیاسای باجی دەرامەتی ژمارە (113) ی ساڵی 1982 ی هەمواركراو دەگرێتەوە:

هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

43

سالی/ 2007 – بەرگی چل و سێ

چاپی یەکەم/ سالی 2008

پێڕیست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (2) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/9/11 ل5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (3) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/9/12 ل75

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (4) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/9/17 ل129

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (5) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/9/18 ل189

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (6) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/9/19 ل225

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (7) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/9/25 ل293

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (8) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/9/26 ل343

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (9) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/10/2 ل371

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (10) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/10/3 ل429

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (11) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/10/9 ل483

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (12) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/10/17 ل531

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (13) خولی دووەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2007/10/18 ل579

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (13)

پێنج شەممە ڕێکەوتی 18\10\2007

خولی دووەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (13)
پێنج شەممە رێكەوتی 2007/10/18

كاتژمێر (11)ی سەر لە بەیانی رۆژی پێنج شەممە رێكەوتی 2007/10/18 ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سەرۆكی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێزمحمد قادر عبداللە(د.كمال كەركووكی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبداللە سكرتێری ئەنجومەن, دانیشتنی ژمارە (13)ی خولی دووەم, ساڵی (2007) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی برگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (13)ی خولی گرێدانی دووەمی ساڵی سێیەمی خولی هەڵبژاردنی دووەمی پەرلەمانی كوردستان – عێراق, بەرنامەی كار بەم شێوەیە بێت:

1- خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی پرۆژەی یاسای هەموار كردنی یاسای باجی دەرامەت ژمارە (113)ی ساڵی 1982ی هەموار كراو كە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی كوردستانەوە پێشكەش كراوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان دانیشتنی ئەمڕۆمان دەكەینەوە, بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی برگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار كراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆكایەتیی ئەنجومەن بڕیاریدا بەرنامەی كاری دانیشتنی ژمارە (13)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە كات(11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی پێنج شەممە رێكەوتی 2007/10/18دا بەم شێوەیە بێت:

1- خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی پرۆژەی یاسای هەموار كردنی یاسای باجی دەرامەت ژمارە (113)ی ساڵی 1982ی هەموار كراو كە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی كوردستانەوە پێشكەش كراوە.

سەرەتا بەخێرهاتنی بەڕێز سەرکیس ئاغا جان وەزیری دارایی و ئابووری، بەڕێز کاک سەعد وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان، بەڕێز کاک جەلال کۆێخا عوبید راوێژکاری باج لە وەزارەتی دارایی و ئابووری دەکەین, بەخێر بێن سەرچاو، دوا لە لیژنەی یاسایی و دارایی دەکەم بێن لە شوێنی خۆیان دابنیشن، داوا لە لیژنەی یاسایی دەکەم پرۆژەکە کە هاتووە لە حکومەتەوە خاڵ بە خاڵ بخوێننەوە بە زمانی کوردی و عەرەبی، دوایێ رەئی لیژنەی یاسایی و دارایی بخوێندرێتەوە، ئینجا باسی لەسەر دەکەین، فەرموو.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێستا دەقی پرۆژەکە کاک دلێر بە زمانی کوردی دەیخوێنێتەوە، پاشان کاک محەمەد صالح بە عەرەبی دەیخوێنێتەوە.

بەڕێز دلێر محمد شريف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

یاسای ژمارە ( )ی ساڵی 2006

یاسای هەموار کردنی باجی دەرامەتی ژمارە (113)ی ساڵی 1982ی هەموار کراو

ماددەی یەکەم:

1- کارکردن بە بڕگە (10/ج) لە ماددەی (1)ی یاسای باجی دەرامەتی ژمارە (113)ی ساڵی 1982ی هەموار کراو رادەگیرێ.

2- دەستەواژەی (لە غەیری ولاتە عەرەبیەکان) لە بڕگە (10/د) لە یاسای باجی دەرامەتی ژمارە (113)ی ساڵی 1982دا هاتووە، هەڵدەگیرێ.

3- ئەم بڕگەی خوارەوە بۆ مادده (1)ی یاسای باجی دەرامەتی ژمارە (113)ی ساڵی 1982ی هەموار کراو زیاد دەکرێ، ئەم بڕگەیە (10/ج)ی دەبێ:

بڕگە (10/ج) (ئەو هاووڵاتیانەی لە رۆڵەکانی هەرێمی کوردستان کە لە دەرەوەی عێراق نیشتەجێن، مەبەستەکانی پیادە کردنی یاسای باحی دەرامەت دەیانگرێتەوە.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

قانون رقم ( ) لسنة 2006

قانون تعديل قانون ضريبة الدخل رقم (113) لسنة 1982 المعدل

المادة الاولى:

1- يوقف العمل بالفقرة (10/ج) من المادة (1) من قانون ضريبة الدخل رقم 113 لسنة 1982 المعدل.

2- تحذف عبارة (من غير الاقطار العربية) من الفقرة (10/د) من قانون ضريبة الدخل رقم 113 لسنة 1982 المعدل.

3- تضاف الفقرة الاتية الى المادة (1) من قانون ضريبة الدخل رقم 113 لسنة 1982 المعدل وتكون الفقرة (10/ج) لها:

الفقرة (10/ج) (اعتبار المواطنين من ابناء اقليم كوردستان الساكنين خارج العراق كمقيمين لاغراض تطبيق قانون ضريبة الدخل).

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لەگەڵ لیژنەی یاسایی لەگەڵ نوێنەرانی وەزارەتی دارایی و ئابووری کۆبووینەوەو دوای ئەوەی گفتوگۆیەکی زۆرمان لەسەری کرد، یەك دوو پێشنیارمان هەیە:

1- سەرەتا لیژنەکەمان پشتگیری لە پرۆژەکە دەکاو پێشنیازیش دەکات دیباجەیەکی بۆ دابڕێژرێت و زنجیرەی ژمارەکانیش بە نووسراوەیی بێ، هەر وەك چۆن پێشتر یاساو بڕیارەکانی ئەنجومەنی نیشتیمانیی کوردستان لەسەری ڕۆیشتوون.

2- لیژنەکەمان پێشنیاز دەکا بە ناوزەد کردنی یاساکە بە(یاسای هەموارکردنی پیادەکاری یاسای باجی داهات ژمارە (113)ی ساڵی 1982ی هەموارکراو لە هەرێمی کوردستان ـ عێراق)دا، چونکە بەنیسبەت ئێمە دەستووری عێراق ماوەی بە ئێمە داوە، کە لەو دەسەڵاتانەی کەوا حەسری نینە، ئێمە تەتبیقی تەعدیلی بکەین و بەپێی دەسەڵاتی خۆمان.

3- (فيما يتعلق بالمادة الاولى من المشروع تؤيدها اللجنة وتقترح إضافة جملة (في اقليم كوردستان – العراق) الى نهاية الفقرات الثلاث منها) یەعنی ماددەی یەکەم لە فەقەرەی (1- يوقف العمل بالفقرة (10/ج) من المادة (1) من قانون ضريبة الدخل رقم 113 لسنة 1982 المعدل في اقليم كوردستان) هەروەها فەقەرەی دووەمیش هەمان شت (تحذف عبارة (من غير الاقطار العربية) من الفقرة (10/د) من قانون ضريبة الدخل رقم 113 لسنة 1982 المعدل في اقليم كوردستان)، (3- تضاف الفقرة الاتية الى المادة (1) من قانون ضريبة الدخل رقم 113 لسنة 1982 المعدل وتكون الفقرة (10/ج) لها في اقليم كوردستان، لأن القانون الاتحادي يعتبر رعاية الاقطار العربيه كالعراقيين في التعامل الضريبي وبما انهم ليسوا بعراقيين لذلك يستوجب معاملتهم معاملة غير المقيم في كوردستان كما وان المواطنين العراقيين الساكنين خارج العراق بدون موافقة جهة رسمية أو عذر مشروع كانوا يعتبرون غير مقيمين ولا يتمتعون بالسماحات القانونية ويخضعون لنسب الضريبة كغير المقيم وبموجب المادة الاولى من المشروع يعتبر المواطنون من ابناء اقليم كوردستان الساكنون خارج العراق كمقيمين لغرض تتمعتهم بالسماحات القانونية).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دکتۆر دلێر فەرموو.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنــەی دارایــی و ئــابووری لــە (6)ی حــوزیرانی 2007دا کۆبوونــەوەی خــۆی ســاز دا، ســەبارەت بــە بــاجی داهات، ئێمە بەشێوەیەکی گشتی پشتگیری لە پرۆژەکە دەکەین و بە شتێکی چاکی دەزانـین و پشـتگیری لـەو تێبینیانەو سەرنجانە دەکەین کە لیژنەی یاسایی هەیەتی و زۆر زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەنیسبەت ماددەی یەکەوە مامۆستا کاکە، یەعنی ئەو ئیزافەیە (من اقلیم کوردستان) تەحصیل حاصلە خۆ مەعروفە لە ئیقلیمی کوردستان لێرە دەردەکەوێت حدودیش ئەوەیە، ئەگەر لە یەکەمیش موبەریر هەبێت لە دووەم و سێیەم ئەوەی دەکات، ماناکەی تێك دەداتن، لـە یەکـەم ئەگـەر دەڵێـی (1- یوقـف العمـل بـالفقرة (10/ج) من المادة (1) من قانون ضريبة الدخل رقم 113 لسنة 1982 المعدل في اقليم كوردسـتان) ئەگـەر لەوەشدا بنووسرێت فەیدی ناکات، بەڵام (تحـذف عبـارة (مـن غـير الاقطـار العربيـة)) دوور دەکەویـەوە کـە بنووسرێت (في اقلـيم كوردسـتان) لـەوێ زیـادە، چونکە دوور دەکەوێتـەوە لـە مەوزوعەکـە، لەبـەر ئـەوە لـە یەکەمەکە تەبیعییە، هەرچەندە ئەگەر نەنووسرێت قانونەکە هەر تۆ ئیقلیم شوێنی تر ناگرێتەوە.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێـرە مەبەسـتمان ئەوەیـە کـە ئـەو عیبارەتـە حـەزف دەکـەین، مەبەسـت لـە ئیقلیمـی کوردسـتانە، نـەك شوێنەکانی تر، بە ئیعتیبار ئێمە سەلاحیاتمان بـەس لـە ئیقلیمـی کوردسـتانە، بۆیـە ئـەوەمان دانـا، رەئـیش رەئی ئێوەی بەڕێزە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من پێم وایە بەس لە ماددەی یەکەم فەقەرەی یەك جێی دەبێتەوە، بەس لە ئەوانی تردا مەفهومەکـە دوور دەکەوێتـەوە، وەکـو بڵێـی زەریبـەی دەخلەکەیـە سـاڵی 1982ی هـەموار کـرا لـە ئیقلیمـی کوردسـتان، دوور دەکەوێت لە مەفهومەکە، لە یەکەم تەبیعیە بـێتن، ئەگـەر نـەهێتن هـەر مەفهومـە، چونکە تـۆ قانونەکـەت پەرلەمانی کوردستان هەر حدودی هەرێمی کوردستانە، بـەڵام ئەگـەر هـەر لـە یەکەمەکە بنووسـرێتن پـێم وایە کافیە، ماددەی یەکەم وەکو لیژنەی یاسایی باسی کرد و لیژنەی داراییش پشـتگیری لـە موفتەرەحەکـە کرد، تەسەلسولەکە دەگۆڕێت وەکو هەموو فەوانینەکانی تـر، ئەگـەر پێتـان باشـە ئـەو ئیقلیمـی کوردسـتانە تەنیا لە یەك بمێنێت، لە دوو و سێ نەبێت، ئەگەرنا موناقەشەی بکـەین، مامۆسـتا کاکـە چـی دەڵـێ لەسـەر ئەوە.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

یەعنی ئەگەر هەتا نەبێت، مادام لە یەکەم گوتومانە دەکات بۆ هەمووانە، مانیعمان نییە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەواتە تەنیا لە ئەوەلەن ئیزافە دەکرێت (في اقليم كوردستان)، ئەگەر کەسێك رەئیـەکی تـر نییـە، فـەرموو کاك عبدالرحمن.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر بکرێت لەسەر ئەو بڕگەو ماددانە هەڵدەوەشێنەوە، لیژنەی یاسایی تەوزیحاتێکیان لەبەر دەستدا هەبێت، شتێکی باشەو تەوزیحاتیشە بۆ ماددەکانی تر بۆ موناقەشە، ئەوە ئاسانکارییەکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بوزو هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەو تەعدیلەی ئێوە تێ نەگەیشتم، چونکە تێبینی من لەسەر فەقەرە (10/ج) (اعتبار المواطنین من ابناء اقلیم کوردستان)، ئەگەر ماوە تاکو تێبینیەکەی خۆم بڵێم، جارێ ئەوەڵەن صیغەکەی تەواو نییە، یەعنی لە ناحیەی لوغەوی (اعتبار المواطنین من ابناء اقلیم کوردستان الساکنین خارج العراق کمقیمین)، یەعنی کابرا کە موقیم نییە بەهیچ نەوعێك نابێت ئیعتیبار بکرێك کەموقیمین، دەبێت صیاغەکەی بگۆڕدرێت، من دوو صیغە پێشنیار دەکەم، یەکەم/ (شمول المواطنین من ابناء اقلیم کوردستان الساکنین خارج العراق باحکام هذا القانون)، یاخود (ینفذ احکام هذا القانون علی المواطنین من ابناء اقلیم کوردستان الساکنین خارج العراق ایضاً)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو سۆزان خان.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش هەمان تێبینیەکە کاك سەردارم هەبوو، چونکە لێرەدا لە ڕاپۆرتەکەی لیژنەی یاسایی زۆر بە ئاشکرا هاتووە (الساکنین خارج العراق کمقیمین لغرض تمتعهم بالسماحات القانونیة) بەڵام لێرە کە دەڵێت (المقیمین لاغراض تطبیق قانون ضریبة الدخل)، هەموو کەسێك کە لە دەرەوەی وڵات دەژی، لەو وڵاتەی دەژی لەسەر بتڵێك ئاوەوە زەریبە دەدات، هەتا گەورەترین شت، لێرەدا تۆ جارێکی تر، یان مەفروزە تۆ لێرە کەلیمەی (السماحات) ئیزافە بکەیت، یاخود بەو شێوەیە بێت کە کاك سەردار باسی کرد، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڵێ مامۆستا کاکە فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لێرە باسی موقیم دەکەین، تەعریفی موقیم کراوە، موقیم بەنیسبەت ئێمە ئیمتیازاتی هەیە، ئیمتیازاتەکەش ئەوەیە ئیعفائاتی هەیە، بەڵام ئەگەر بێتو غەیری موقیم بێت، ئیعفائاتی نییە، لێرە لە حکومەتی مەرکەزی پێشان وایان دانابوو ئەوانەی جەماعەتی ئەقتاری عەرەبی هەموو ئیعتیبار دەکرێن بە موقیم، لەبەر ئەوەی کەوا ئەو ئیعفائاتانەی بدەنێ، بەڵام ئەوانەی کوردو عەرەب و هەر کەسێکی دیکە، کە

چووبێته دەرەوە بەبێ ئیجازە، بەبێ پاسپۆرت و بەبێ ڤیزە ئیعتیباریان دەکرێت بەبێ موقیم، بۆ ئەوەی کەوا نەتوانن، ئێمە بۆ لێرە ئەو ماددەیەمان داناوە، ئەوانەی کە کوردن و لە دەرەوەنە ئیعتیباریان دەکەین بە موقیم لە کوردستان، بۆ ئەوەی ئەو ئیعفائاتانە وەربگرن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مەقصەدەت ئەوەیە هەموو هاووڵاتیانی کوردستان کە لە دەرەوەن بە تورکمان و ئاشوورییەوە، ئەو موقتەرەحەی کاک سەردار عەینی شت دەکاتن، مەفهومەکەی عەینی شتە، بەڵام لەبەر ئەوەی قانونەکە دەڵێت موعامەلەی موقیمین ئەو زەریبەیە شمولیان دەکات، ئەو کەلیمەیە بێتن، بۆ ئەوەی هیچ تەفسیلێکی تێدا نەبێتن، بەنیسبەت مولاحەزەکەی کاک عەبدولڕەحمان کەمێك شەرحی کرد، بەڵام من بە موناسەبەی دەزانم، کە باس بکەم ئەندام پەرلەمان ئەوەی کە مەبەستیەتی موناقەشە بکاتن، تەبیعی دەبێت بچێتە سەر ئەسڵی مەشروعەکە, قانونی زەریبەی دەخل ئەو فەقەرەیە ببینێتەوە، کە باسی دەکاتن ئیشارەتی پێ دراوە، ئەو موقتەرەحەی پرۆژە تازەیەی کە داوای تەعدیل دەکاتن، ئەگەر ئەو داوای شەرحە، یەعنی ئێستاکە بۆ خەڵك خراپ نییە، بەڵام بۆ ئەندام پەرلەمان مەفروزە خۆی خوێندبیتەوەو رەئی خۆی حازر کرد بێت لەسەر رەئی هەردووکیان، لەگەڵ ئەوەشدا مامۆستا کاکە تۆزێك ئاماژەی پێ کرد، شەرحی کردو ئەسبابەکەشی، کەواتە ماددەی یەك بەو موقتەرەحەی لیژنەی یاسایی تەعدیلاتەکانی دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ ماددەی یەك وەرگیرا، ماددەی دوو تکایە.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی دووەم:

1- کارکردن بە بڕگە (4)ی ماددە (2) لە یاسای باجی دەرامەتی ژمارە (113)ی ساڵی 1982ی هەموار کراو رادەگیرێ.

2- کارکردن بە بڕگە (2)لە بڕیاری ژمارە (520)ی ساڵی 1987ی رادەگیرێ.

3- کارکردن بە بڕگە (20)ی ماددە (7)ی یاسای باجی دەرامەتی ژمارە (113)ی ساڵی 1982ی هەموار کراو رادەگیرێ.

4- بڕیاری ژمارە (73)ی ساڵی 2000 هەڵدەوەشێتەوە.

5- ماددەی (2) لە بڕیاری ژمارە (86)ی ساڵی 2000 هەڵدەوەشێتەوە.

6- ماددەی (3)ی لە یاسای باجی دەرامەتی ژمارە (5)ی ساڵی 1999 هەڵدەوەشێتەوە.

7- ماددەی (4)ی لە یاسای باجی دەرامەتی ژمارە (5)ی ساڵی 1999 هەڵدەوەشێتەوە.

8- ئەمانەی خوارەوە شوێنیان دەگرێتەوە

بڕگەی (4) لە ماددە (2)ی یاسای باجی دەرامەتی ژمارە (113)ی ساڵی 1982ی بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:

أ- باجێك بە رێژەیەکی بەرزبوونەوە لە بەهای خانووبەرەکە دەبڕدرێتەوە، یان مافی دەستکاری کردنی خەملێندرا بێت، بەپێی حوکمەکانی یاسای خەملاندنی بەهای خانووبەرەو قازانجەکانی ژمارە (85)ی ساڵی 1978 ، یان نرخەکەی و هەر کامەیان بەسەر خاوەن موڵك پتر دەوەستێ، یان خاوەنی مافی دەستکاری کردنی تیایدا لە کاتی گواستنەوەی موڵکداریەکە، یان مافی دەستکاریەکە بەهەر هۆیەك لە هۆیەکانی

گواستنەوەی موڵکداریەکە، یان بەدەست هێنانی ماف دەستکاری کردن، یان گواستنەوە (وەکو فرۆشتن و گۆڕینەوەو سوڵح کردن و لێخۆش بوون و بەخشین و لابردنی کۆبەشی و پاکۆکردنی وەقف و بانەوانی)و مامەڵە لەگەڵ کرێچی وەکو خاوەن موڵك دەکرێ، کاتێ خانووبەرەیەك بەکرێ دەگرێ، دەکەوێتە ژێر دەستی بەگرێبەستی بانەوانی (مساطحة)و بەم شێوەیە حیسابی بۆ دەکرێ:

1- (20000000) بیست ملیۆن دیناری یەکەم لە بەهای خانووبەرە، یان نرخەکەی لە باج دەبووردرێت و ئەم بڕە پارەیە لەسەر هاوبەشەکانی بەپێی بەشەکانیان دابەش دەکرێ، ئەگەر خانووبەرەکە کۆبەش بێت.

2- ئەوەی لە بڕە پارەی لێبووردراوەکەی لە دەقی بڕگە (1/أ)ی ئەم بەندە زیاتر بێت، باج بەم ڕێژانەی خوارەوە دەیگرێتەوە.

أ- 3٪ تا دەکاتە 30000000 سی ملیۆن دینار.

ب- 4٪ ئەوەی زیاتر بێت لە 30000000 سی ملیۆن دینار تا دەگاتە 60000000 شەست ملیۆن دینار.

ت- 5٪ ئەوەی زیاتر بێت لە 60000000 شەست ملیۆن دینار تا دەگاتە 90000000 نۆوەد ملیۆن دینار.

پ- 6٪ ئەوەی زیاتر بێت لە 90000000 نۆوەد ملیۆن دینار.

ب- ئەگەر گواستنەوەی ملکداری خانووبەرەکە لەسەر چەند پشکێك لە خانووبەرەکە بوو، باجەکە بەپێی حوکمەکانی ئەم بڕیارە لەسەر خانووبەرەکە بەگشتی حیساب دەکرێ و بەگوێرەی پشکەکانی گوازراونەتەوە بۆ هەموو خانووبەرەکە بەگشتی وەردەگیرێ.

ج- نابێ مۆڵەتی ئەو مامەڵانەی دەکەونە بەر حوکمەکانی ئەم بڕیارە لەسەر ڕێکارەکانی پشکنین و گەڕان لەسەر پێچەکانی باجی بەر لە جێ بەجێ کردن ئەم بڕیارە هەڵبپەساردرێ.

د- حوکمەکانی ئەم بڕیارە پیادە دەکرێ بەر لەو لێخۆشبوونانەی کە لە دەقی بڕگە (1/أ) هاتووە دەرهەق بەو مامەڵانەی گواستنەوەی موڵکداری خانووبەرە، یان ماف دەستکاری کردنی، کە پێش ئەم بڕیارە تەواو بووەو باجەکانیان نەدراوە.

هـ- حوکمەکانی ئەم بڕیارە پیادە ناکرێت لەسەر لێخۆشبوونەکانی باج کە بەپێی هەردوو بڕگە (23، 25)ی ماددەی حەوتەم لە یاسای باجی دەرامەت، یان یاسا، یان بڕیاری تایبەت.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثانية:

1- يوقف العمل بالفقرة (4) من المادة (2) من قانون ضريبة الدخل رقم 113 لسنة 1982 المعدل.

2- يوقف العمل بالفقرة (2) من قرار رقم (520) لسنة 1987.

3- يوقف العمل بالفقرة (20) من المادة (7) من قانون ضريبة الدخل رقم 113 لسنة 1982 المعدل.

4- يلغى قرار رقم (73) لسنة 2000.

5- يلغى المادة (2) من قرار رقم (86) لسنة 2000.

6- يلغى المادة (3) من قانون ضريبة الدخل رقم (5) لسنة 1999.

7- يلغى المادة (4) من قانون ضريبة الدخل رقم (5) لسنة 1999.

8- يحل محلها مايأتي:

الفقرة (4) من المادة (2) من قانون ضريبة الدخل رقم 113 لسنة 1982 تقرأ كالاتي:

أ- تفرض ضريبة مقطوعة بنسب تصاعدية من قيمة العقار او حق التصرف فيه المقدر وفق احكام قانون تقدير قيمة العقار ومنافعه المرقم 85 لسنة 1978 او البدل ايهما اكثر على مالك العقار او صاحب حق التصرف فيه عند نقل الملكية او حق التصرف بأية وسيلة من وسائل نقل الملكية او كسب حق التصرف او نقله (كالبيع والمقايضة والمصالحة والتنازل والهبة وازالة الشيوع وتصفية الوقف او المساطحة) ويعامل المستأجر معاملة المالك عند ايجاره العقار الذي دخل في تصرفه بعقد المساطحة، وتحتسب وفق مايلي:

1- يعفى من الضريبة اول (20000000) عشرين مليون دينار من قيمة العقار المقدرة او بدله، ويوزع هذا المبلغ على الشركاء وفق حصصهم اذا كان العقار مملوكا، على وجه الشيوع.

2- يخضع الى الضريبة مازاد على مبلغ الاعفاء المنصوص عليه في الفقرة (1/أ) من هذا البند وفق النسب التالية:

أ- 3٪ لغاية 30000000 ثلاثين مليون دينار.

ب- 4٪ مازاد على 30000000 ثلاثين مليون دينار لغاية 60000000 ستين مليون دينار.

ت- 5٪ مازاد على 60000000 ستين مليون دينار لغاية 90000000 تسعين مليون دينار.

ث- 6٪ مازاد على 90000000 تسعين مليون دينار.

ب- اذا كان نقل ملكية العقار منصبا على سهام من العقار فتحسب الضريبة وفق احكام هذا القرار على عموم العقار وتستوفي بنسبة السهام المنقولة الى عموم العقار.

ج- لايجوز تعليق اجازة المعاملات المشمولة بأحكام هذا القرار على اجراءات التحري عن مخالفات الضريبة المرتكبة قبل نفاذه.

د- تسري احكام هذا القرار باستثناء الاعفاء المنصوص عليه بموجب الفقرة (1/أ) على معاملات نقل ملكية العقار او حق التصرف فيه التي تمت قبل هذا القرار ولم تسدد الضريبة عنها او عن فروق التقدير المترتبة عليها.

هـ- لاتسري احكام هذا القرار على اعفاءات الضريبة المقررة بموجب الفقرتين (23، 25) من المادة السابعة من قانون ضريبة الدخل او قانون او قرار خاص.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە لیژنەی یاسایی تەئیدی ماددەکە بە تەواوەتی دەکەین تەنها دوو ئیقتیراحمان هەیە، یەکێکیان ئەوەیە (لە هەرێمی کوردستان – عێراق) بەدوای کۆتایەکەی (بەم شێوەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە) لە برگەی (8)ی زێدە بکرێت. دوای ڕێکەوتنی لیژنەکەمان لەگەڵ نوێنەرانی حکومەت لەسەر بەرزکردنەوەی ڕێژەی ڕێپێدراوەکانی باج کە لە پرۆژەکەدا هاتووە, چونکە ئامانج لێی سووکردنی باری باج سەندنەکەیە, ئەمیش بە پێدانی مافی لێبوردن بە باجدەر لەو قازانجانەی بەدەستی دێنێ لە ئاکامی ئەو مامەڵانەی کە لەسەر خانووبەرەی نیشتەجێبوو و بازرگانی و کشتوکاڵیەکان ئەنجام دەدرێن، لەکاتێکدا ڕێپێدراوەکانی باج تەنها خانووبەرەکانی نیشتەجێبوون دەگرنەوە, ڕێژەی ڕێپێدراوەکانیش بەم شێوەی خوارەوە بەرزدەکرێنەوە:

أولاً/

1- 50000000 خمسون مليون ديناراً بدلاً من 20 عشرين مليون ديناراً.

2-:

أ/ 3٪ لغاية 50000000 خمسين مليون دينار.

ب/ 4٪ مازاد على 50000000 خمسين مليون دينار لغاية100000000 مائة مليون دينار.

ت/ 5٪ مازاد على 100000000 مائة مليون دينار لغاية150000000 مائة وخمسون مليون دينار

ث/ 6٪ مازاد على 150000000 مائة وخمسون مليون دينار.

ثانياً/ جعل كلمة (القرار) في ب، ج، د، هـ منها بـ(القانون).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دکتۆر دلێر فەرموو.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی دارایی و ئابووری پشتگیری لە مادده دووی پرۆژەکە دەکات و، هەموو سەرنج و تێبینیەکانی لیژنەی یاسایشی پێ چاکە، پشتگیری لێ دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر شەرحێکت هەیە بۆ ئەو پرۆژەیە، بۆ ئەوەی پێداویستی هینەکە.

بەڕێز سرکیس اغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە ڕێککەوتووین پێشتر لەسەر زیاد کردنەوە، بۆ ئەوەیە رەئی لیژنەی یاسایی یەعنی ئیعتیبار بە رەئی ئێمەش دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەرەتا من بە تەواوەتی پشتگیری پرۆژەکە دەکەم بۆ ئەو گۆڕانکاریەی کە لیژنەی یاسایی کردوویەتی، بۆ زیاد کردنی ئەو بڕە پارانەی کە بانك شمولی دەکات، بەڕاستیش هیوادارم کە ئەم کەم کردنەوەیەی قورسایی لەسەر هاوولاتیانی خەڵکی کوردستان خۆی لە خۆیدا ببێتە تەشجیع کردنێك، بۆ ئەوەی ئەوانیش هەست بە مەسئوولیەت بکەن و ئیلتیزاماتی خۆیان لە بەخشینی باج بەشێوەیەکی باشتر ئەنجام بدەن و، لە هەمان کاتیشدا هیوادارم وەزارەتی دارایی بتوانێت میکانیزمی پێویست بۆ وەرگرتنی ئەو باجە کاراتر بکەن، من تەنها یەك مولاحەزەم لەسەر بڕگەی چوار لە ماددەی دووەم هەیە، دوێنێش هەر لە قسەکانمدا ئیشارەتم پێیدا، ئەویش حوکمەکانی یاسای خەملاندنی بەهای خانووبەرەیە، ئەوەی واقیعە بەهای خانووبەرەی زەوی و زار لە هەرێمی کوردستان بەردەوام لە گۆڕانکاریدایە، هەندێك جاریش کار بە خەملاندنێك دەکرێت، کە چەند ساڵێکە چارەسەر کراوە، بۆیە من داوا دەکەم لەو میکانیزمەی وەزارەتی دارایی بۆ ئەو باجەی کە وەریدەگرێت، داوا دەکەم کە خەملاندنەکە بۆ هەر کڕین و فرۆشتن و گۆڕانێك

جارێکی تر بکرێتەوە، بۆ ئەوەی عەدالەتێکی تیا بێت بەنیسبەت ئەسعاری خانووبەرەو ئەو گۆڕانانەش کە لە بازاڕەوە دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جەعفەر فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی دوو بڕگەی هەشت خاڵی پێنجەم دەڵێت (مامەڵە لەگەڵ کرێچی وەکو خاوەن موڵك دەکرێت ئەوەی کە بە موساتەحە وەردەگرێت)، من لێرە دوو تێبینیم هەیە، لێرە مەبەستەکە دیاری بکرێت، ئایا موساتەحەکە مەبەستی خانووبەرەی حکومەتە، یان خانووبەرەی مەدەنییە، یاخود هەردووکیانە، ئەمە یەك.

دووەم/ ماوەکە دیاری بکرێت بۆ ئەرزێك، یان خانووبەرەیەك، کە موساتەحە وەردەگرێت بۆ ساڵێکە، یان دوو ساڵە، یان زیاترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حيدرى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هەر تەوزیحێکم هەیە، ئەگەر ئیجازەم پێ بدەن، ڕەنگە وشەی ئیقاف هاتووەو وشەی ئیلغاش هاتووە لە ماددە دوو، بەنیسبەت ئیقافەکە تەبعەن ئەو یاسایە کە کاتی خۆی لە بەغدا دەرچووە ئیقافمان ئیستیعمال کردووە، بەنیسبەت ئیلغایەکەش ئەو بڕیارانەیە کە لە هەردوو ئیدارەی هەولێرو سلێمانی دەرچووە، ئەگەر مەجالم بدەنێ موختەسەرێك دەدەم لەسەر ئەو بڕیارانە، بەنیسبەت فەقەرە چوار کە لە فەقەرە یەکی ماددە دووەوە هاتووە، فەقەرە چوار ماددە دوو لە قانونی زەریبەی دەخل ژمارە (113)ی ساڵی 1982، کە تایبەتە بەو قازانجەی کە لە نەقلی مولکیەوە دێتن، بەنیسبەت موڵك سرف، یان بەنیسبەت حەقی تەسەروف بە هەر ڕێگایەك بێت نەقل بوونی مولکیەتە، بە ڕێگای کڕین و فرۆشتن بێت، یان بە ڕێگای تەنازول بێت، یان بە ڕێگای هیبە بێت، یان بە ڕێگای تەصفیەو وەقف بێت، بە هەر ڕێگایەك بێت، ئەم قازانجەی کە هاتووە، ئەمانە دەگرێتەوە بەڕاستی، یەعنی مەسەلەن نەقلی موڵکیە، ئەوەی کە لە فەقەرە یەك ئیشارەتی پێ درا بوو.

بەنیسبەت فەقەرە دوو، بە قەراری (520) لە ساڵی 1987، ئەوە تایبەتە بە عەفو کردنی خانوویەکی نیشتەجێ، شوقەیەکی نیشتەجێ، ئەگەر بە ڕێگای هیبەوە هاتبێت بۆ ئەو هاووڵاتیە، بەنیسبەت فەقەرە بیست ماددەی حەوت لە قانونی زەریبەی تایبەت بە ئیعفا کردنی یەك خانوو، یان یەك شوقەی نیشتەجێ لە زەریبەی دەخل، کە بەشێوازێکی تر لەم پرۆژەیە موعامەلەی لەگەڵ کراوە، بەنیسبەت بڕیاری (73) ئەمە بڕیارێکە لە ئیدارەی سلێمانی پێشوو دەرچووە، تایبەتە بە دەستکاری کردنی ڕێژەکانی داهات لە ڕێگای نەقلی موڵکیە، کە لە ئیدارەی هەولێرەوە بەشێوەیەکی تر تەعامولی لەگەڵ کراوە، ئێستا لەو پرۆژەیە بەشێوەیەکی تایبەت موعامەلەی لەگەڵ دەکرێت، بەنیسبەت ماددە سێ لە قانونی زەریبەی دەخل

رەقم (5) ساڵی 1999 کە لە پەرلەمانی کوردستان دەرچووە، ئەم بڕگەیە تایبەتە بە چۆنیەتی تەقدیر کردنی ئەم خانووبەرەیە، کە لە ڕێگای ئیستیملاکەوە بۆ هاووڵاتیان هاتووە، بەنیسبەت ماددەی چوار لە قانونی زەریبەی دەخل دیسان رەقم (5) ساڵی 1999 تایبەتە بەچۆنیەتی ئیعفا کردن لە خانووی سەکەن، یان شوقەیەکی سەکەنی، چونکە یەك خانوو مەعفیە لە زەریبەی دەخل، ئەگەر هاتوو موکەلەف خۆی و خێزانەکەی خانووی تری نەبوو، حەزم کرد بۆ ئەوەی ئەندامانی پەرلەمان وازیح بێت لە لایان، ئەو بڕیارانەی ئیلغا کراوە، یان ئیقاف کراوە چیەو، چ نییە، زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆرە شوکریە فەرموو.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من داوا لە لیژنەی قانونی دەکەم، یاخود لە بەڕێز وەزیر کە ئەم خاڵەم بۆ روون بکاتەوە، بەڕاستی من هیچ تێ ناگەم، فەقەرە دوو خاڵی (ج) نابێت مۆڵەتی ئەو مامەڵانەی کە دەکەونە بەر حکومەکانی ئەم بڕیارە لەسەر ڕێکارەکانی پشکنین و گەڕان لەسەر پێچەکانی باج، باجی بەر لە جێ بەجێ کردنی ئەم بڕیارە هەڵبپەساردرێ، هیچی لێ تێ ناگەم، جا لەبەر ئەوە داوا لە هەردوو لا دەکەم روون کردنەوەیەکم پێشکەش بکەن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە لایەکەوە دەڵێین ئەم ڕێکخستنی یاسای باجە بۆ ئەوەیە، کە ئێمە داهاتێکمان هەبێت، لە لایەکی تریشەوە ئیعفا دەکەین، ئیعفایەکەش لە بەرژەوەندی خەڵکدایە، زۆر باشە، بەڵام شێوازی ئیعفا کردن، بەڕاستی زۆر عەشوائییە، یەعنی تۆ ئەگەر بێنی حیسابی بکەیت لە حەسەبی ئەوەی لە پرۆژەکەدا هاتووە، نەك موفتەرەحی لیژنەی یاسایی ، ئەوە کە هاتووە، ئەوەی لە قیمەتی خانووەکەی سی ملیۆنە زۆرتر زەریبە دەدات لەوە خانووەکەی قیمەتەکەی نۆ سەد ملیۆنە، وەرە حیسابی بکە، لەوێ لە 6٪ دەدات، بزانە بۆ هەموو ملیۆنێك، یاخود بۆ هەموو سەدێك چەند دەدات، ئەوەی کە سی ملیۆنە بزانێ بۆ هەموو سەدێك چەندی دەدات، ئەوەی کە سی ملیۆنە لە 1٪ی بەردەکەوێت، ئەوەی کە نۆ سەد ملیۆنە هەر هیچی بەر ناکەوێت، لە 3٪ بۆ سی ملیۆن، یەعنی لە 1٪ دەدات بۆ هەموو سەدێك یەکێك دەدات، بەڵام ئەگەر هاتوو لە 6٪ بێت بۆ نۆەد ملیۆن بزانە هەمان ڕێژە دەدات، یەعنی نیسبەتەکان بەشێوەیەکی عیشوائی دانراوە، ئەوەی کە قیمەتی خانووەکەی سی ملیۆنە زیاتر زەریبەی بەر دەکەوێت، من موسیرم لەسەر قسەکەم سەحبی ناکەمەوە، با یەکێکی ئیقتیصادی حیسابی بکات بزانێت وا نییە، بەڵێ تەصاعودیە، بەڵام مونصیفانە نییە، مەبەستم ئەوەیە ئەگەر ئەوەی پێشەوە لە سی ملیۆنەکە لە 1٪ بێت، ئینجا وردە وردە زیاد بکات، ئەوە زۆر زۆر قازانجترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تۆ باشت نەخوێندۆتەوە، بزانە فەقەرەی هین دەڵێ عەفو دەکرێت لە زەریبە موقتەرەحی لیژنەی یاسایی ئەوەی لە پەنجا ملیۆن بێت، پەنجا ملیۆنەکە عەفوە، هیچی لێ وەرناگیرێت، لە پەنجا ملیۆن زیاتر بوو لە 3٪ زەریبەی لێ وەردەگیرێت، کە گەیشتە سەد ملیۆن، سەد ملیۆنەکە فەما فوق، یەعنی بەینی پەنجایەکە تا سەدەکە لە 3٪یەکەیە، ئەگەر سەد ملیۆنەکە زیاتری کرد، ئەوجا لە 4٪ەکە وەردەگیرێت، کاک سەعدەدین فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە نیسبە تەصاعودیەکە (یعفی من الضریبة) بیستە، یەعنی لە 3٪یەکە دە ملیۆن زیادی کردووە، پاشان بیست بیست زیاد دەکات، لەبەر هەندێ ئەو چوار و پێنج و شەشەیە، لە لای من لە فەقەرەی (ب) لە دووەم پرسیارێکم لە لیژنەی قانونی هەیە (اذا کان نقل ملکیة العقار منصبا، علی سهام من العقار فتحسب الضریبة وفق احکام هذا القرار علی عموم العقار) ئەوە شقێکی ئەو فەقەرەیە، لە پاشان (وتستوفي بنسبة السهام المنقولة الی عموم العقار)، یەعنی چۆن لە بیدایەتی (منصبا علی عموم العقار) دوایێ چۆن (علی السهام)، چونکە (علی عموم العقار) شتێکە، (علی السهام) شتێك دەبێتن، یەعنی فەرق دەکاتن، لەگەڵ ڕێزم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

برادەرانی لیژنەی قانونی شتێك ئینتیباهتان نەکردووە، لە هەموو شوێنەکان هاتووە قەرارەکە بکەنە قانون، ئەوە غەڵەتە، کاک سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بوزو هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە ماددەی دوو لە یەکەم لە (ث) هەشتەم هاتووە، من دەبینم تێکەڵێکی گەلێك زۆر هەیە، یەك/ لێرە (7- وقف العمل والغائها) لەسەر چەند قانون هەیە، قانونی (113) ساڵی 1982، رەقم (520) ساڵی 1987، ساڵی 2000 (99)، بەلام لە خاڵی هەشتەم دەبینین (یحل محلهم مایأتی) یەعنی ئەوەی یەکەم جار بیخوێنیتەوە وا دەزانێت ئەو موقتەرەحە هاتووە بۆ هەمووانە لەسەرەوە، دوایێ تەوزیحێك دەدات دەڵێ (الفقرە (4) من المادە (2)) یەعنی تێکەڵیەك هەیە، پێشنیاری من ئەوەیە فەقەرە یەك و فەقەر سێ تەوحید بکرێت بە رەقمی (6)، چونکە کە تەوحید دەکرێت فەقەرەیەك کەم دەکرێتەوە، دەبێتە رەقم شەش ئاخیر فەقەرە بەو صیاغەیە بێت (یوقف العمل بالفقرة (4) من المادة (2) والفقرة (20) من المادة (7) من قانون ضریبة الدخل رقم 113 لسنة 1982 المعدل ویحل محله ما یأتي)، ئینجا باقیەکەی بێتە خوارێ و لەگەڵ ڕێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو مولاحەزەیەی کاک فەرسەتیش دای، (یحل محلهم) شتێکی تۆزێك هین نییە، دوایێ بیرێکی لێ بکەنەوەو, ئەوەی کاک سەرداریش گوتی، کاک غەفور فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من سەرەتا بەنیسبەت ماددەی دوو دەستخۆشی لە لیژنەی یاسایی دەکەم، کە لیژنەی داراییش تەئیدی کرد، بۆ ئەوەی کە نیسبەکان زیاد کراون لە سی ملیۆنەکە کراوەتە پەنجاو بەو شێوەیە پارەکان زیاد کراون، بەڵام تێبینیم لەسەر ئەو ڕێژانە هەیە کە دانراوە، مەسەلەن بۆ نموونە لە 3٪ بۆ پەنجا ملیۆن دینار، لە 4٪ بۆ پەنجا تا سەد ملیۆن، لە 5٪ بۆ سەد ملیۆن تا سەدو پەنجا ملیۆن، لە 6٪یش بۆ سەدو پەنجا ملیۆن بۆ سەرەوە، بەڕاستی ئێمە وەك كوردستان وڵاتێكی دەوڵەمەندین، وڵاتێكی هەژار نین ئیعتیمادی كولیمان لەسەر زەرائیب بێتن، لەبەر ئەوەی ئێمە وڵاتێكی نەوتین، دەبێت ئێمە لە رووی زەریبەوە هەندێك دەستمان سووك بكەین، بۆ ئەوەی هاوكاری زیاتری خەڵكی كوردستان بكەین، بۆ ئەم مەبەستە من لەگەڵ ئەوەدام كە ڕێژەكان كەم بكرێتەوە، لە 3٪ بكرێتە لە 2٪، لە 4٪ بكرێتە لە 3٪، لە 5٪یش بكرێتە لە 4٪، لە 6٪یش بكرێتە لە 5٪، یەعنی ڕێژەی ئەو باجانەی لە 5٪ تێ نەپەڕێت، بەو شێوەیە خەڵكی و، حكومەتیش سوودمەند دەبێت، ئەو داوا كاریەكەش شتێكی ئەوتۆ نییە، كە داوای دەكەین كەمتر بكرێتەوە، یەعنی لە 2٪ەوە دەست پێ بكاتن تا لە 5٪، لە 5٪ بوەستێتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عەبدولڕەحمان فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

پرۆژە یاسایەكە بەشێوەیەكی گشتی زۆر باشە، بەس بۆ ئەم قۆناغەی ئێمەی كوردستان، تێبینی من ئەوەیە كە ڕاهێنانی خەڵك بۆ مەسەلەی باج، دەرامەت، خەڵك وەكو بڵێی ساردە، لە هەندێك حاڵەت سڵی لێ دەكاتەوە، ئەم پرۆژە یاسایە كار ئاسانی بۆ دەكات، بەس بەم شێوەیەی كە ئێستا هەیە هەندێك تەعلیماتی دەوێت، بۆ حاڵی بوون خەڵك، هەندێك ئاسانكاری دەوێت، بۆ نموونە ئێستا هەندێك ئاسانكاری كراوە بە بەزاندنی باج لە (7/1)ەوە مەسەلەن ئەم یاسایە تەنفیزی دەكەن، وەكو گواستنەوەی موڵكداریەتی، ئەمانەش زۆر ئاسانكارییە بۆ خەڵك، حكومەتیش زیاتر شەفافیانە، مەسەلەن رۆتین لە دەوائیرەكان كەم بكاتەوە، ئەمانە زیاتر دەبێتە جێگەی دڵخۆشی، هەروەها ئەم باجەش خۆشحاڵانە تا ئێستاش نەچۆتەوە حكومەتی، مەركەزی دارایی لە هەندێك حاڵەتی تایبەتی بەكار بهێنرێت بەتایبەتی لە كەوارسدا، بۆ ئەوەی خەڵك تەشجیع بێت و دڵخۆش بێت، هەروەها ئێمەش تەئكیدی ماددەی دوو برگەی یەك دەكەینەوە، كە ئەو نیسبەتە كەمە بیست بۆ سی خانوویەكی موتەوەزیعانە، بۆ نموونە پێی دەكرێتەوە، بكرێتە ئەو برگەیەی لیژنەی قانونی زۆر باشەو, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك تەڵعەت فەرموو.

بەڕێز طلعت خضر سيف الدين:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لە كاتی خۆی نووسراوێكی سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیران هەیە بە ژمارە 4365 لە 2003/11/18 لە برگەی حەوتی دەڵێ (كار نەكردن بە ماددەی (4)ی یاسای ژمارە (5)ی ساڵی 1999ی باجی دەرامەت و وەرگرتنی رسوماتی خانووبەرە لەكاتی هەر گۆڕانكارییەكی موڵكایەتی، جگە لە گواستنەوەی میرات و، خۆی لە لایەن بەڕێوەبەرایەتی تۆمارگەی خانووبەرە, فرۆشریار دەكرێت بەڕێژەی نیو لە سەدا، وەكو باج دەبێتە

داهات بۆ فەرمانگەی تۆمارگەی خانووبەرە بەبێ ئەوەی مامەڵەی ڕەوانەی فەرمانگەی باجی دەرامەت بکرێت، من پێشنیار دەکەم ئەوە بڕگەیە شوێنی بڕگەی هەشت بگرێتەوە، چونکە بەڕاستی ڕۆتین کەم دەکاتەوە، ئەو مامەڵانەی کە دەکرێت زوو تەواو دەبێت و حکومەتیش نیسبەتەکەی خۆی وەردەگرێت، بەبێ ئەوەی نیسبەی حکومەت بڕوات، ئەگەر برادەرانی لیژنەی یاسایی زیاتر تەوزیحی بکەن، سوپاسیان دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دیلمان فەرموو.

بەڕێز محمد احمد صالح(دیلمان ئامێدی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەبعەن پشتگیری لە لیژنەی یاسایی دەکەم، بەڵام لەنیسبەکان لیژنەکە تووشی خەلەلێك بووە، لە ئەسڵی ماددەکەدا هاتووە دەڵێ (یعفی من ضریبة اول عشرین ملیون) لیژنەی یاسایی هاتووە گوتویەتی (یعفی من ضریبة اول خمسین ملیون)، لە بڕگەی دووەم هاتووە (یخضع الی الضریبة مازاد علی مبالغ الاعفاء)، لە لیژنەی قانونی هاتووە ئەو مەبلەغەی ئیعفایە بێ ئیعفایە زەریبەی لەسەر داناوە، یەعنی بۆ نموونە دەبوایە تا پەنجا ملیۆنەکە، بەپێی پێشنیارەکەی لیژنەی یاسایی مەعفو بێت لە زەریبەکە، لە پێشنیارێك هاتووە (لغایە خمسین ملیون) کریە 3٪، یەعنی لە دە ملیۆن تا پەنجا ملیۆن دەبێت زەریبە بدات, (3٪)ەکە بدات، لە ئەسڵی ماددەکە ئەم مەبلەغە مەعفیە، لە لیژنەی یاسایی لە بیست ملیۆنەکە کریە پەنجا ملیۆن، پەنجا ملیۆنەکە مەعفی بێتن لە پەنجا ملیۆنەکە زیاتر بێتن، ئەوجا زەریبە وەربگرێتن، بە مانای (أ)ەکە 3٪ەکە دەبێتە بۆ بڕگەی (ب)، ئەوە تەسەلسولەکە سەربکەوێت، خەلەلێکی وا دروست دەبێتن، 6٪ەکە حەزف دەبێتن، ئیتر لە (مازاد علی 3٪) لە سەدەکە ببێتە چوار، ئەوەی سەدو پێنجا ببێتە پێنج، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو مولاحەزەیە زۆر ڕاستە، غەڵەتێکی تێدایە دەمویست قسەکان تەواو بێت ئینجا بڵێم، چونکە فەقەرەی یەك دەڵێ عەفو بکرێت، دوایێ دەڵێت (لغایة) پەنجا ملیۆن 3٪ەکە، کاك محەمەد حەکیم فەرموو.

بەڕێز محمد حکیم جبار:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من یەك پێشنیارم هەیە، ئەویش ئەوەیە لە موحاوەلەی هیبەیە، یەعنی ئیعفای تێدا بێت، مەسەلەن باوکێك خانوویەکی هەیە هیبەی دەکات بۆ کوڕێکی، یان خێزانەکەی، یەعنی بۆ زەریبە بدات، ئێمە لە کاتێکدا قەراری (520)و ئەوانە فەقەرە یەك کە لە (7/20) ئیعفای داوەتە موڵکیەتی هیبەی خانوو، یەعنی باوکێك کە خانووەکەی دەدات بە کوڕەکەی هیبەکەی دەکات بۆ کوڕی، یان بە کچی، یان بە خێزانی، ئیعفا دەکرێت، لە لایەن هەر زەریبە دەدرێت، من پرسیار دەکەم کە ئەوە هەم برایانی لیژنەی یاسایی تەوزیحێکمان بۆ بدەن، هەم ئەو وەقفەی کە کراوە بۆ ئەو قەرارە لابرێت و ئیشی پێ بکرێت، ئەوەی قەراری (520) واتا ئیعفا دەکرێت لە زەریبە، نەك زەریبەی لەسەر بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرمووو مامۆستا کاکە.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وابزانم خوشك و برایان لەو نیسبەیە بە تەواوەتی تێ نەگەیشتوونە مەبەستیان چیە، ئەو نیسبەتانەی کە دانراوە، ئەو ڕێژانە هەر یەکە بۆ موڵکێك نییە، ئەوە بۆ یەك موڵکیش دەبێت، بۆ دەیانیش دەبێت، بۆ سەدانیش دەبێت، بۆ نموونە موڵکێك بە پێنج سەد ملیۆن دینار دەفرۆشرێت، لێرە جاری یەکەم پەنجا ملیۆن عەفوە، دوای ئەوەی کە پەنجا ملیۆنەکە عەفو دەبێت، لە پەنجا ملیۆنی دووەم لە 3%ی لێ خۆش دەبێت، لە پەنجا ملیۆنەکەی دەڕوات هەتا سەد ملیۆنی دیکە 4%ی لێ خۆش دەبێت، لە سەد ملیۆنەکە تێپەری ئەو جارە هەتا سەدو پەنجا ملیۆنی دیکە، ئەوا 5%ی لێ خۆش دەبێت، ئەو جارە هەر چەندێکی تر بێت لە سەدو پەنجا ملیۆنەکە تێپەڕی لە 6%ی لێ خۆش دەبێت، مانای وایە لە یەك موڵك ئەو هەموو نیسبەتە بەکار دێت، نەك بڵێی ئەوە بۆ یەکێکە مەغدورە، ئەویتر مەغدور نییە، نەخێر ئەوە نییە، ئەگەر بەس پەنجا ملیۆن بێت، ئەگەر موڵکەکەی بە پەنجا ملیۆن دا، مانای وایە هەر هیچی نایەتە سەری، چونکە بۆ عەفوە، ئەگەر بە سەد ملیۆنیدا، پەنجای عەفوە، پەنجایەکەی تر لە 3%ی لێ وەردەگیرێت، بەو حاڵەتە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان فەرمووو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من دوو مولاحەزەم هەیە لە سیاقی ئەو موناقەشەی کە کرا، یەکەمیان/ ئێمە تەنها ئەرقام هاتینە خوارێ لە راپۆرتی خۆمان، بەڵکو لە مەتنی فەقەرەکە نەهاتینە خوارێ، ئەگەر مەتنی فەقەرەکە رەبت بکەین لەگەڵ ئەرقامەکان، ئەوە ماددەکە لە ئەسڵ هەمووی دەگۆڕێت، یەعنی ئەوەیە خەلەلەکە، تەنها ئەرقام هاتینە گۆڕێ، ئەوە یەك.

دوو/ ئەوەی کاك تەلعەت ئیشارەتی پێدا ئەو سەدا نیوەیە، ئێستا حاڵی حازر زەریبەی دەخل لە سەدا نیو وەردەگیرێت، لە کێ وەردەگیرێت؟ لەو قیمەیەی کە تەقدیر کراوە لە دائیرەی تاپۆ پارەکەش لە دائیرەی تاپۆ دەدرێت، واتا هاوولاتی ناچێتە زەریبەی دەخل بە قەراری قەتعی, روسوماتەکە لەو دائیرەیە دەدرێت، لە کاتی کۆبوونەوەکەمان زۆر موناقەشەمان کرد، ئەو سەدا نیوە کە ئێستا دەدرێت لە صاڵحی مواتن نییە، چونکە ئەو قیمەی کە تەقدیر دەکرێت، ئەو سەدا نیوەی ئەگەر حیساب بکەیت مەردودە مالیەکە بەنیسبەت مواتن زۆرە، بەینەما ئەو ئیعفائاتەی کە هاتووە زۆر لایەنگیری هاوولاتیەکە دەگرێت لە حالاتی مەعامەلاتی کڕین و فرۆشتن، بۆیە ئێمە لەگەڵ لە سەدا نیوەکە نینە، راستە برادەران دەڵێن ئەوە رۆتین کەم دەکاتەوەو دائیرەی تاپۆ یەکسەر روسوماتەکە وەردەگرێت، دەبێتە مایەی ئەوەی کە هاوولاتی نەچێتە زەریبە، بەلام حەق وایە هاوولاتیش پابەند بوونی خۆی بە خەڵك و وڵاتەکەی بزانێت، چونکە دائیرەیەکی زەریبە هەیە، بزانێ ئەو رۆتینە ئیمکان هەیە موعالەجەی بکات، دائیرەی زەریبە میکانیزمێکی باشتر دابنێت، بۆ وەرگرتنی زەریبەکان، نەك لە هاوولاتیەکە بچێت سەدا نیوەکەی بدات, زەریبەیەکی زۆر بدات لە پێناوی ئەوەی ئەوە کەم کردنەوەی رۆتینە، بەڵکو ئیعفائاتێکی زۆری بدەینێ، سیماحاتێکی زۆری بدەینێ، وا بکەین موراجەعەتی زەریبە بکات و روسوماتی خۆشی بدات، هەست بە مواتەنە بکات وەکو هەر

مواتنێك، وەكو ئەوەی لە دائیرەی زەریبەیەو لە حاڵەتی كڕین و فرۆشتن ئەو دائیرەیە موراجەعەتی پێ بكرێت، ئەو روسوماتەی كە هەیە بدرێت، زۆر سوپاستان دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك فرسەت قسەی هەیە فەرموو.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بە رەئی من ئەو مەسەلەیە ئەوەی كاك شێروان بۆی چوو، یەعنی ئیستیفا كردنی زەریبەی دەخل لە مودیریەی تەسجیل عەقاریش شتێكی غەڵەتە، یەك/ تەداخولی سەلاحیات و ئیختیصاصاتە، ئیختیصاصی تەسجیل عەقاری، شتێكە زەریبەی دەخل شتێكی ترە.

دوو/ دائیرەی تەسجیل عەقاری وەكو دێت زەریبەی دەخل دەگرێت لەسەر كڕین و فرۆشتنی یەك موڵك، مەواریدی ئەو شەخصە هی پێشتر بە نەزەری ئیعتیبار وەرناگیرێت، ئەو دێت وا ئیعتیبار دەكات، وەكو بڵێی موڵكێك بە پەنجا ملیۆنی فرۆشتبێت، حەددی ئەدنای لێ وەردەگرێت، بۆ زانیاری كابرا دوور نییە دوو ملیاری هەبێت مەواریدی خازیعی ئەوە بێت 6٪ لێی وەربگیرێت، بۆ زانیاری دائیرەی تەسجیلی عەقاری حەددی ئەدنای وەردەگرێت، ئەوی 3٪ە، زەرەرێكی گەورە بە خەزینە دەكەوێت، موخالەفەی قانونە، بە رەئی من دائیرەی حكومی مەفروزە پێش هەموو هاووڵاتیەك ئیلتیزام بە قانون بكات، نەكو موخالەفەی قانون بكات.

سێ/ دوو دەسەڵاتی لێك جیاوازن، دوو دائیرەی لێك جیاوازن، ئەگەر وا بێت خۆ دائیرەی زەریبەی دەخل و تەسجیل عەقاری بكەینە یەك دائیرە، بۆ دوو دائیرە بێت، ئیختیصاص و سەلاحیات بە قانون تەحدید كرا بێت، موەزەفێك بێتن ئیختیصاصی دائیرەیەك وەربگرێت، وەكو خۆی ئیزافە بكات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

وەرگرتنی زەریبە لە تاپۆ وابزانم خیلافی قانون نییە، لە هەموو دەوڵەتان ئەوە هەیە، جەدوەلێكی خاص هەیە، حیسابێكی تایبەتی بۆ زەریبە لەوێ دەكرێتەوە، ئەو پارەیەی كە بۆ ئەوان تەحویل دەكرێت، لا رۆتینەكە زۆر روون دەبێتەوە، چونكە كە دەچێت موراجەعەتی زەریبە دەكات، دە شەریكە، یان موشاعە پەنجا، شەست كەس تەرەفە لە مەوزوع، جاری وا هەیە بە یەك ساڵ تەسویە ناكرێت، سەلامەترین شت ئەوەیە لە تاپۆ وەرگیرێت, تەحویل دەكرێتن بۆ زەریبە, زۆر ئیعتیادییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

مامۆستا كاكە فەرموو.

بەڕێز عبدالكریم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئـەوەی كـاك رەشـاد دەفـەرمووێت، بـۆ هەنـدێكیان زۆر نـا عەدالـەتی تێـدا دەبینـرێـت، چـونكە هـەمووی نیسبەتێكی مەقتوعی لێ دەگیرێتەوە سەدا نیوە، پیاو هەیە ئەگەر بێتو بە نیسبە بێت ئەسڵەن هـەر یـەك فلسی لێ وەرناگیرێت، هیچی لێ وەرناگیرێت، چونكە گەیشتە پـەنجا ملیـۆنی ئـەوە عـەفوە، بـەڵام ئێسـتا كـە دەچێتەوە ئەویش ئەگەر سی ملیۆنیشی دابێت، دەبێت سەدا نیوەكەی خۆی هەر بدات.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر فەرمووو.

بەڕێز سركیس اغا جان/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەنیسبەت ئەو خاڵەی كە باس كرا، ، من ئەو پرسیارانەی كە بەڕێزان ئەندامانی پەرلـەمان كردیـان، هـەوڵ دەدەم وەڵام بدەمەوە، ئێمە هەموو ساڵێك ئیعادەی تەقدیری خانووبەرە دەكەین لە زەریبە، یـەعنی یـەكێك بێت بیەوێت زەریبە بدات، دەچێت لە زەریبـە تەقـدیری سـعری خانووبـەرەكە دەكرێـت، یـەعنی سـاڵانەیە، نەك بۆ ماوەیەكی درێژ، ئەوەی موساتەحە كە بـاس كـرا، موسـاتەحەكە هـەم خانووبـەرەی حكـومی و هـەم ئەهلی دەگرێتەوە، چونكە موساتەحە لـە ئەسـڵدا هـی حكومەتـە، موسـاتح خـاوەن موڵكەكەیـە هـەتاكو ئـەو موساتەحەیە لە دەستیەتی، كە لێی دەردەچێت دیسان دەبێتەوە هی حكومـەت، بەنیسـبەت فەقـەرە (ج) لـە خاڵی دووەم كە پرسیار كرا، لە فەرمانگەی باج هەر كاتێك گومانێك، یەعنی نـاتوانی فەرمانگـەی بـاج بێـت ئەگەر یەكێك گومانی لێ بوو، كە باجی نـەداوە یەكسـەر موعامەلەكـەی رابگرێـت، دەبێـت فەرمانگـەی بـاج موعامەلەكـە لەسـەر گومـان رانـەگرێت، دەبێـت موعامەلەكـە بـەڕێ بكـات، ئـیلا لـە حاڵـەتێك دەتوانێـت رابگرێت، كە موتەئەكید بێت، یەقینی هەبێت كە باجدەر باجی نەداوەو قەرداره، ئەوەش بۆ ئەوەیە ئەگەر یـەكێك بیـەوێت، فەرمانبـەرێك لـە دائـیرەی بـاجی دەرامـەت بیـەوێت تـەلاعوبێك بكـات، ئـەو مەجالـەی نەمێنێت، دەبێت موستەمسەكی هەبێت بۆ ئەو مەعامەلەیە ناڕوێنێ؟ بەنیسبەت ئیعفایەكە بەڕاسـتی بـاس كرا، كە ئێمە پەنجا ملیۆنی یەكەم دەریدەكەین و پاشان دێین نیسبەكە حیساب دەكەین و بـەوەش نیسـبەی باج كەم بۆتەوە، بەحەقیقەتیش دەبێت هـەوڵ بـدەین هەنـدێك شـتی ئێمـە نزیكـی یاسایی عێراقـی بێـت، راستە خصوصیاتی خۆمان دەپارێزین، بەس دەبێت موراعاتی ئەو خاڵەی خۆشمان بكەین، بۆیە بەنیسـبەت ئەو ئیعفایەی كە لە یاسایەكەدا هاتووە تەسهیلاتێكی باش كراوە بۆ باجدەر لە باجدانی زەریبە، ئـەوەی تـر كە باس كرا بەنیسبەت چەند شەریكێك لە زەوییەك بن، یان لە خانووەیەك بن، زەوییەك، یـان خانوویـەك شەركێك، یان زیاتری هەبێت، عادەتەن ئێمە پەنجا ملیۆن دینارەكە دەدەینە تەواوی موڵكەكە، پاشـان دێـین رێژەی باجەكە حیساب دەكەین، بۆ ئەوەی بچێتە سەری، باجەكە چەندی دەرچـوو، بـەگوێرەی شـەریكەكان دابەشی دەكەین، مەسەلەن بۆ نموونە لە سـەیداوە خـانوو هەیـە چـوار سـەد مـەترە، چـوار خـانووی لەسـەر دروست كراوە، رەنگە بەس یـەكێكیان دەفرۆشـرێت، خەڵكەكـە هـەر چـواری نافرۆشـێت، ئێمـە دێـین پـەنجا ملیۆنی یەكەم حیساب دەكەین بۆ هـەر چـوار خانووەكە، پاشـان ئـەو كابرایـەی كـە سـەد مەترەكـەی خـۆی دەفرۆشێت، دێین حیصەكەی لەسەر ئەو تەتبیق دەكەین، نەك وەكو پێشتر، كە یەكێك بیەوێت بیفرۆشێت، دەبوایە هی هەموو حیصەی دەبا، پاشان خۆی موشكیلەی لەگەڵ شەریكەكانی خۆی حەل كرد بوایە، رەنگـە هەموو دەزانن خاوەن خانووەكانی كێنە، كەی خانوویان دروست كردووە لەسەر هەمان موڵك، تەبیعی ئێمـە كە یاسا دەرچوو، تەعلیمات دەردەكەین، یەكێك لە ئیجابیاتی ئەو یاسایە ئەوەیە كە زۆر شەفافە، یەعنی لـە حاڵاتی تەعقیدات نەماوە، هەر كەسێك باجدەر، یەعنی پێش ئـەوەی بێتـە بـاج، دەتوانێـت خـۆی بـۆ خـۆی

حيساب بكات، كه چەند قەرداره، زۆر ئاسانتر بووه، ئەو حالأتى تەعقيداته نەماوه، بەو تەعديلاتانەى كە ئێستا دەكرێت. بەنيسبەت بڕيارەكەى ئەنجومەنى وەزيران و 9%ى تاپۆ، كە ئەم ياسايە دەرچوو، ئيعتيادى هەڵدەوەشێتەوەو نامێنێتەوه، بەنيسبەت موعامەلەى هيبە بەڕێزێك پرسيارى كرد، هيبە لە ژيان تەنيا دە ساڵ جارێك دەدرا، بەلأم ئێستا بەو ياسايە كە تەعديل كرا، ئەو دەتوانى لە هەر موڵكێك پەنجا مليۆن تەسهيلاتى بۆ دەكرێت، يەعنى ئەوەش ئاسانكارييە، بەنيسبەت ئەوه، وابزانم پرسيارەكان ئەوەندە بوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، دەمێنێتەوە ئەو ئيشكالە چارەسەر بكەن لەسەر رەقەمەكان, مەفهوم نييە مامۆستا كاكە، پەنجا مليۆن عەفو دەكرێت (3% لغاية) پەنجا مليۆن، يەعنى چى، (ما زاد) دەبێت بنووسرێت (3% مازاد عن) پەنجا مليۆن بۆ سەد مليۆن، دەبێت واى لىَ بكەين، بەڵێ باشە.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

(الفقرة (4) من المادة (2) من قانون ضريبة الدخل رقم 113 لسنة 1982 تقرأ كالاتي:

1- تفرض ضريبة مقطوعة بنسب تصاعدية من قيمة العقار)، ئێمە لێرە مولاحەزەم لەوەش هەيە، ئەگەر زەريبە تەصاعودى بێت، پێى ناڵێن مەقتوع، موقتوعەكەى لاببەين باشترە (تفرض ضريبة بنسب تصاعدية من قيمة العقار او حق التصرف فيه المقدر وفق احكام قانون تقدير قيمة العقار ومنافعه المرقم 85 لسنة 1978 او بدل ايهما اكثر على مالك العقار او صاحب حق التصرف فيه عند نقل الملكية او حق التصرف بأي وسيلة من وسائل نقل الملكية او كسب حق التصرف او نقله (كالبيع والمقايضة والمصالحة والتنازل والهبة وتصفية الوقف او المساطحة ويعامل المستأجر معاملة المالك عند ايجاره العقار الذي دخل في تصرفه بعقد المساطحة وتحتسب وفق مايلي:

اولاً/ يعفى من الضريبة اول خمسين مليون دينار من قيمة العقار مقدراً بدله ويوزع هذا المبلغ على الشركاء وفق حصصهم، اذا كان العقار مملوكاً على وجه الشيوع.

ثانياً/ يخضع الى الضريبة مازاد على مبلغ الاعفاء المنصوص عليه في الفقرة(ا- أ) من هذا البند وفق النسب التالية:

3% لغاية خمسين مليون دينار.

مازاد على خمسين مليون دينار 4% الى مائة مليون دينار.

5% مازاد على مائة مليون دينار لغاية مائة وخمسين مليون دينار.

6% مازاد على مائة وخمسين مليون دينار)، ئەوهاى لىَ دێت.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

زۆر چاكە، ئێستا وەكو مامۆستا كاكە ئيشارەتى پێ كرد، نەصەكە بەو شكلە بێتە خوارێ مەفهومە، پرسيار كرا لەسەر خاڵى پێنجەم، داواى تەفسير كرا، وابزانم كاك سەردار بوو، تۆزێك غموزى تێدايە، (لاتسري احكام هذا القرار) ئەوەلەن قانونە، هەموو قەرارەكان بكەنە قانون.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

له تەقریرەکەی خۆمان، تەقریری لیژنەی قانونی لە دووەم گوتمان (جعل كلمة القرار في (ب، ج، د، هـ) منها بكلمة القانون).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەقەرەی پێنج غموزی تێدایە، کاک سەردار داوای کرد، نازانم کێ بوو، کاک سەردار تۆ بووی قسەت کرد لەسەر فەقەرەی پێنج، دکتۆرە شوکریە بوو وابزانم، گوتی غموزێکی تیایە فەقەرەی پێنج، کاک رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من وام پێ باشە، هیچ قەرارێکی خاص لە قەزایەی زەریبی نەمێنێت، چونکە قەراری خاص لە قەزایەی زەریبی نەمێنێت، قانون تەحدید دەکات نیسەبەکان، دوایێ بە یەکسانی وەرگیرێتن، هەر قەرارێکی خاص ببێتن مەغدورییەکی زۆرگەورە دەبێت زۆر ئەو حاڵەتانەش بووە تا ئێستا با دووبارە نەبێتەوە، یەعنی خەڵکانێك عەفو دەکرێت بەبێ هیچ موبەریرێك، جا داوا دەکەین ئەو قەراری خاص و قەوانینی خاصە نەمێنێتن و یەکسانی بێتن بەشێوەیەکی موتەکاملی دەربچێت و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمە دەمانەوێت بۆمان شەرح بکەن، بۆچی (لاتسري احكام هذا القانون على الاعفاءات الضريبية)، جەنابی وەزیر.

بەڕێز سرکیس اغا جان/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

فەقەرەی بیست و سێ ئەگەر وەرسەی شەهید تەنازول بکەن لە موڵك، بۆ یەکتری لە داخیلی قەسام شەرعی و بیفرۆشن، ئەوە باجی لەسەر نییە، دەمانەوێت ئەو ئیعفایە هەر بمێنێتەوە، بۆیە لێرە هاتووە، بەنیسبەت فەقەرەی بیست و پێنج نەزعی مولکیەیە، حکومەت موڵکێك بۆ بەرژەوەندی گشتی شارەوانی، یان شوێنێکی تر وەردەگرێت و پارە بە صاحێب موڵك دەدات، تا ئێستا ئەوە عەفو دەکرا لە زەریبە، لە باج واتا پارەکە، ئەویش دەمانەوێت وەکو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەواتە قانون و قەرارەکە شەتب بکرێت، بۆ ئەوەی غموزەکە لابچێتن، ئاخیر جوملە (قانون او قرار خاص) ئەو دوو کەلیمەیە شەتب بکرێت، بۆ ئەوەی غموزەکە نەمێنێت، بیست و سێیەکە هی مەسەلەی وەرەسەی شەهیدە، بیست و پێنجەکەش هی ئەوەیە، کە ئەگەر حکومەت تەرەفێك بێت تێدا، کاک رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

با ئـەو ماددانـە بـە وازیحی لێـرە بـێتن، باشـترە لـە قانونەکـەی، تەحدیـد بکـرێتن، ئـەوەی ئیزالـەی شـیوع دەکرێت، ئیسـتیغلال دەکرێـت، کـە ئیعفـا دەکرێـت، لێـرە بـە ماددەیـەکی خـاص بـێتن و دیـار بکـرێتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تۆ ئیشارەتت پێ کرد بە فەقەرەو ماددە، ئەوە مەعروفە، ئەوەی موختەسە دەزانی ئەوە چیە، کـاك دیلمـان فەرموو.

بەڕێز محمد احمد صالح (دیلمان ئامێدی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە تەسەوری من ئەو ئیشکالاتەی لێرە حەل نەبوو، لە ئەسڵی ماددەکە بیست عەفوە، 3٪ەکە تـا سـی هەیـە، یەعنی دە زیاد کریە، بە مانای لەو دە ملیۆنە 3٪ەکە وەردەگـرن، کـە دەڵێـت (لغایـة خمسـین)، کـە ئەسـڵەن عەفوە، هەر وەردەگرێتن، ئەگەر بکەینە (لغایە ستین) لـە دە ملیۆنەکـە فـەمافوقی پـەنجا 3٪ەکەیـە، وەکـو ئەسڵیەکە هـاتووە، ئەگـەر موقارەنـەی لەگـەڵ ئەسـڵی قانونەکـە بکـەین، بـۆ لێـرە کریـە سـی، کـە بیسـتەکە عەفوە، ئـیتر لـە سییەکە 3٪ە، بـۆ لـە پـەنجا ملیۆنەکـە نەبێتـە شەسـت، هـەتا لـە دەیەکـە وەربگـرێتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نەخێر وا نییە، غەڵەت تێگەیشتووی، پـەنجا ملیۆنەکـەی یەکـەم عـەفوو کـراوە، پاشـان پـەنجا ملیۆنەکـەی دووەم لە 3٪یە تا دواتر لە پەنجا ملیۆنەکەی دووەم تا سەد ملیۆنەکە 4٪ە، لە سـەد ملیۆنەکـەی سـێیەم تـا دوایی، بەڵێ جەنابی وەزیر.

بەڕێز سرکیس اغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر خانوویـەك سـعری پـەنجا ملیـۆن و خـوارتر بـوو، ئـەوە هـەر بـاجی لەسـەر نامێنێـت، یـەعنی ئەگـەر خانوویەك سعری سەد ملیۆنە، پەنجا ملیۆن هەر عیلاقەیان پێوە نییە، دێن زەریبە لەسەر پەنجایەکەی تر، یان سییەکەی تر، یان شەستەکەی تر وەردەگرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من پێم وایە ئەو ماددەیە باش صیاغە کراوە، هەم قازانجی هاووڵاتیە، کـاك فرسـەت مولاحەزەیـەکی هەیـە، ئەویش مولاحەزەی یەعنی ئەوە لە رووی صیاغەو قانونیەوە راستە، فەقەرە پێنج هەر دەڵێ زیـادە، لەبـەر ئـەوەی فەقـەرەی بیسـت و سـێ و بیسـت و پێـنج لـە قـانونی ئیعفـای زەریـبی ئیلغـا نـەکراوە، لەبـەر ئـەوە ئیشارەتیشی پێ نەدەیت کاری پـێ دەکـرێتن، پێویسـت ناکـات ئـەو فەقەرەیـە هـەر هـەبێت، نـە تەعـدیلمان کردووە، نە ئیلغامان کـردووە، کەواتـە ئـەوە ئۆتۆماتیکیـەن جـێ بـەجێ دەکرێـت، مـن قسـەکەم ئەوەیـە کـە دەڵێم ئەو فەقەرەیە بـاش صـیاغە کـراوە، هـەم لـە بەرژەوەنـدی هاووڵاتییـە، بـەڵام زگیشـتان بـە حکومـەت نەسـووتێ، لەبـەر ئـەوەی ئـەوە لـە قـازانجی حکومەتـە، ئەگـەرنا جـەنابی وەزیـر بـەو ئاسانییە موافەقـەتی نەدەکرد، ئەوە بە تەجروبە ئیعفائاتی ئەوا حەرەکەی کڕین و فرۆشتن زیاد دەکات، کـە حەرەکـەی کـڕین و فرۆشـتن زیـادی کـرد، لەبـەر ئـەوەی ئیعفائـات هەیـە خـەڵك تەشـجیع دەبـێتن بـۆ ئـەوەی موڵـك بکڕێـت و

بفرۆشێت، کەواتە بە زیاد بوونی حەرەکەی کڕین و فرۆشتن داهاتەکە زیاتریش دەبێت، لەبەر ئەوەی دوو هەدەف تەحقیق دەکات، هەم داهاتێك بۆ حکومەت، هەمیش کار ئاسانییەك بۆ هاووڵاتی، ئەگەر لەسەر ئەو هینە فەقەرەیە لابچێتن، جەنابی وەزیرو لیژنەی قانونی، باشە ئەو فەقەرەیە هەر لاچوو، ئەو مەقتوعەش شەتب کرا، من فەقەرەی پێنج کە لادرا بە موافەقەتی لیژنەی قانونی و جەنابی وەزیر دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە فەقەرەی پێنج لابچێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، فەقەرەی پێنجیش ئیلغا کرا، یەعنی شەتب کرا لە پرۆژەکە، فەرموو کاك سەردار.

بەڕێز سەردار صباح بوزو هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە پێشنیارێکمان کرد کاك فرسەتیش پشتگیری لێ کرد، کە فەقەرەی یەك و سێ تەوحید بکرێت، چونکە فەقەرەی هەشت تەنها مەعنیە بەو دوو فەقەرەیە، نەك هەمووی بکرێتە رەقم شەش پاشی ئیلغای پێنج دەبێتە پێنج، هەشتیش تەوحید بکرێت لەگەڵی، ئەگەر پێتان باش بێت جارێکی تر بۆتان دەخوێنمەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە صیاغەیە، لیژنەی قانونی مانعیان نییە، پێمان گوتن، کاك زانا فەرموو.

بەڕێز قادر سعید خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەر لەبەر پرۆتۆکۆلەکەی ئەوەی ئیلغامان کرد (هـ) بوو، پێنج نەبوو.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

(هـ)یە وەکو پێنج نووسراوە، راست دەکەیت، سوپاس بۆ ئەو تەوزیحە، ئەو قسەی کاك سەردار عیلاقەی بە صیاغەوە هەیە، کە لە هینەوە نووسراوە (یحل محلها ما یاتي) جەوهەرەکە ناگوترێت، دوایێ بەجێی دەهێڵین، ئیعادەی صیاغەکە بۆ لیژنەی قانونی، دکتۆرە شوکریە فەرموو.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هیچ تەوزیحێکم وەرنەگرت لە وەزیرەوە، یان لە بەڕێزتانەوە، ئایا ئەمە لە بەرژەوەندی هاووڵاتیە، یان نا، فەقەرەی پێنجەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئیلغامان کرد، کام فەقەرە دەڵێی، جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز سرکیس اغا جان/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشتر شەرحم کرد لەسەر فەقەرەی (ج) گوتم هەدەف لەوە دانانی ئەوەیە، باسی فەرمانگەی باج دەکات، ئەگەر ئەو فەرمانبەرەی لە دائیرەی باج دانیشتووە، ئەگەر موتەئەکید نەبێت، کە باجدەر قەرزاری باجە

حەقی نییە لەسەر ئەوەی موعامەلەکەی شکی هەیە، کە مراجیع قەرداری باجە رایبگرێت، دەبێت موعامەلەکەی تەمشیە بکرێت، بەس لە حاڵەتێك فەرمانبەر حەقی هەیە موعامەلەکە رابگرێت کە موتەئەکید بێت صاحێب موعامەلەکە قەرداری باجە، ئەوە تەسیهلاتە بۆ هاووڵاتی و مەجالیش نادات بۆ فەرمانبەر بتوانێت بە کەیفی خۆی تەسەرف بکات، پێشتریش شەرحم کرد، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، ئەوەش شەرحەکە واقی بوو، ئەوە لە قازانجی هاووڵاتیانە، ماددەکە بە موفتەرەحی لیژنەی یاسایی کە لیژنەی داراییش قەبولی کرد، بەو گۆڕانکارییانەی کرا دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، ماددەکەی تر تکایە.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی سێیەم:

1- ماددەی (1) لە یاسای باجی دەرامەتی ژمارە (5)ی ساڵی 1999 هەڵدەوەشێتەوە.

2- ماددەی (1) لە بڕیاری ژمارە (219)ی ساڵی 2001 هەڵدەوەشێتەوە.

ئەمانەی خوارەوە شوێنیان دەگرێتەوە:

تاکی نیشتەجێ ئەم لێبووردنانەی خوارەوە لە خەملاندنی هەر ساڵێکدا دەیگرێتەوە لەسەر بنچینەی حاڵەتی لە ساڵی ئەستێرەیی دەرامەتدا.

أ- (2500000) دوو ملیۆن و پێنج سەد هەزار دیناری عێراقی بۆ باجدەر خۆی (ئەگەر ژن بێت شووی نەکرد بێت (بێوەژن و تەلاقدراو نەبێت، یان داهاتەکەی لەگەڵ داهاتی هاوسەرەکەی تێکەڵاو نەکرا بێ).

ب- (2000000) دوو ملیۆن دیناری عێراقی بۆ ژنەکەی، یان ژنەکانی، ئەگەر ژنی ماڵ بێت و داهاتی نەبێت، یان ئەگەر داهاتەکەی لەگەڵ داهاتی ئەو تێکەڵاو کرا بێ، یان لێکدرا بێ.

ج- (200000) دوو سەد هەزار دیناری عێراقی بۆ هەر یەك لە منداڵەکانیان بە چاوپۆشین لە ژمارەیان.

د- (3200000) سێ ملیۆن و دوو سەد هەزار دیناری عێراقی بۆ هەر منداڵێك بەشێوەیەکی یاسایی لە ژێر چاودێری ئەو دابن بە چاوپۆشین لە ژمارەیان.

هـ- باجدەر لێبووردنێکی زیادەی پێدەدرێ بە بڕی (300000) سێ سەد هەزار دیناری عێراقی، ئەگەر لە تەمەنی شەست و سێ ساڵی تێپەڕ بوو بێت، جگە لەو لێبووردنانەی دیکە کە بڕیاری لەسەر دراوە لە بەشەکانی دیکەی ئەم ماددەیەدا.

و- باجدەر لێبووردنی دەربارەی ئەو منداڵانەی کە هەژدە ساڵیان تەواو کردووە، داهاتێکی سەبەرخۆیان هەیە لە (200000) دوو سەد هەزار دیناری عێراقی ساڵانە زیاترە، هەتا ئەگەر لەسەر خوێندن بەردەوامیش بن، پێ نادرێ.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثالثة:

1- تلغى المادة (1) من قانون ضريبة الدخل رقم (5) لسنة 1999.
2- تلغى المادة (1) من قرار رقم (219) لسنة 2001

ويحل محلهما ما يأتي:

يمنح الفرد المقيم السماحات التالية عن كل سنة تقديرية على اساس حالته في سنة نجوم الدخل.

أ- (2500000) مليونان و خمس مائة الف دينار عراقي للمكلف ذاته (او ذاتها، اذا كانت غير متزوجة (غير الارملة والمطلقة او اذا لم يدمج دخلها مع دخل زوجها).

ب- (200000) مليونان دينار عراقي لزوجته، او زوجاته، اذا كانت ربة بيت وليس لها دخل، او اذا كان دخلها مدمجا مع دخله.

ج- (200000) مائتا الف دينار عراقي عن كل ولد من اولاده بغض النظر عن عددهم.

د- (3200000) ثلاثة ملايين ومائتي الف دينار عراقي للارملة او المطلقة ذاتها و (200000) مائتي الف دينار عراقي عن كل ولد يكون في رعايتها بصورة قانونية بغض النظر عن عددهم.

هـ- يمنح المكلف سماحا اضافيا قدره (300000) ثلاثة مائة الف دينار عراقي اذا تجاوز سن الثالثة والستين من العمر، بالاضافة الى السماحات المقررة له في اجزاء اخرى من هذه المادة.

و- لايمنح المكلف سماحا عن الاولاد الذين اتمو سن الثامنة عشرة من العمر ولهم دخل مستقل يزيد على (200000) مائتي الف دينارا سنوياً، ولو استمروا على الدراسة.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی یاسایی پشتگیری لە ماددەی سێیەمی پرۆژەکە دەکات, هیچ تێبینی لەسەر نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.دلێر اسماعيل حقى شاويس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی دارایی کۆمەڵە تێبینیەکی هەیە سەبارەت بەم ماددەیە، ئەگەر بەڕێزتان ڕێگەم بدەن، پێم خۆشە هەندێك روون کردنەوە بدەم، بەڵام تکام وایە سنگتان فراوان بێت، وەکو موحازەرەیەکی زۆری وەرمەگرن، دیارە ئەم فەقەرەیە پەیوەندیەکی راستەوخۆی بە ژیانی زۆربەی زۆری خەڵکی کوردستانەوە هەیە، بە هاوولاتیانەوە هەیە، چونکە زۆربەی هەرە زۆری هاوولاتیان ئەم باجە دەیانگرێتەوە، ژیانی هاوولاتیانی کوردستان ئەمڕۆ ئەگەر بەراوردی بکەین لەگەڵ سێ ساڵ لەمەو پێشدا، چوار ساڵ لەمەو پێشدا، کاتێك کە دراوی عێراقی ئەو دراوەی کە لە هەرێمی کوردستاندا لەگەڵ دراوی سویسریدا گۆڕا بۆ ئەو دراوەی کە ئێستا پێی دەگوترێت دراوی بریمەرو کە لە جەداولدا هەیە، هەموو دینارێکی سویسری بە (150) دیناری دیناری عێراقی خەملێنرا، ئەگەر ئێمە بیر بکەینەوە بەداخەوە پێ دەچێت زۆربەمان ئاگامان لە بازاڕ نەبێت، من تا ئەمڕۆش پێداویستیەکانی ژیانی خۆم و خێزانەکەم من خۆم لە بازاڕ دەکڕم و موعامەلە دەکەم، چوار ساڵ لەمەوپێش بەو دینارەی کە بەرامبەر (150) دیناری ئێستا بوو چوار کیلۆ تەماتە دەکڕا، یەعنی کیلۆی تەماتە بە (250) فلس بوو، ئێستا بە (150) دیناری ئێستا هیچ کەسێك ناتوانێت روبعە کیلۆ تەماتەیەك بکڕێت، مەبەستم روون کردنەوەی چیە، ڕێژەی هەوڵئاوسانی ئابووری، ڕێژەی بەرزبوونەوەی نرخ، دەیان جار، لە هەندێ جاردا سەدان جار بەرز بۆتەوە، بەرامبەر بەوە ئەو ڕێژەیەی کە مووچەی فەرمانبەران و، یاخود مووچەی داهاتی تاکە کەسی لە هاوولاتیانی ئەم وڵاتەی پێ

زیاد بووە، ئەگەر جارو نیوێك، یان دوو جار زیادی كرد بێت، لەوە زیاتر تەجاوزی نەكردووە، بەشێوەیەكی گشتی، لەبەر ئەوە ئەو باجانەی كە ئێستا دەدرێت و ڕێژەی دانراوە لە پرۆژەكە دەبێت پێداچوونەوەیەكی پێ بكرێت، ئێمە وەكو لیژنەی دارایی تێبینیەكمان هەیە، سەبارەت بە بڕگەی (أ) دەڵێت (أ- (2500000) دوو ملیۆن و پێنج سەد هەزار دیناری عێراقی بۆ باجدەر خۆی (ئەگەر ژن بێت شووی نەكرد بێت (بێوەژن و تەلاقدراو نەبێت، یان داهاتەكەی لەگەڵ داهاتی هاوسەرەكەی تێكەڵاو نەكرا بێ)، ئێمە بەڕاستی پێمان چاكە ئەوەی لەناو كەوانەكە دایە لابرێت، بكرێت بە هەر چ كەسێك (2500000) بۆ هەریەكە لە ژن و پیاو ئیعفا دەكرێت لەم زەریبەیە، ئەمە لە لایەكەوە ئافرەت هاوشان دەكەین لەگەڵ پیاودا، لە لایەكی تریشەوە، ئێمە بواری ئەوە دەدەین كە لە یەك خێزاندا، ئێمە ئەوەشمان لەبیر نەچێت ئەم ژمارانەی كە دانراوە بۆ ساڵێكە، یەعنی (2500000) دینار بۆ ساڵێكە، داهاتی ساڵێك ژمارەیەكی زۆر نییە، كە هاووڵاتی لێی ئیعفا بكرێت، لەبەر ئەوە ئێمە پێمان چاكە ئەوەی لەناو كەوانەكە لابرێت و هەر یەكە لە پیاو و ژن ئیعفا بكرێن بە مەبلەغی دوو ملیۆن و نیو، ئەمە سەبارەت بە بڕگەی (أ).

سەبارەت بە بڕگەی (ج) (لێخۆشبوون بۆ هەر منداڵێك لە بڕی دوو سەد هەزار دینار)، دوو سەد هەزاری دیناری ئێستا بەڕاستی بۆ منداڵێك لە ماوەی یەك ساڵدا تۆ لێی خۆش ببێت، زەریبەی لێ نەدەیت و باجی لێ نەدەیت، هیچ نییە، هەر چ كەسێك لە ئێمە ئەگەر بیەوێت لە جەژنـدا دڵی منداڵەكەی خۆش بكات و پۆشتەی بكاتەوە زیاتر لە دوو سەد هەزار دینار شتی بۆ دەكڕێت، جلوبەرگی بۆ دەكڕێت، لە ساڵێكدا ئێمە دوو سەد هەزار دینار بۆ منداڵێك لێی خۆش بین بۆ باج، بەڕاستی مەبلەغێكە هیچ نییە، بۆیە ئێمە پێشنیاز دەكەین ئەو مەبلەغی دوو سەد هەزار دینارە ببێت بە یەك ملیۆن، هەموو منداڵێك لە ماوەی ساڵێكدا یەك ملیۆن دینار لێی ببووردرێت، لێبووردن بۆ هەر منداڵێك لە دوو سەد هەزار دینارەوە ببێت بە یەك ملیۆن دینار.

تێبینیەكی ترمان هەیە، لێخۆشبوون لە منداڵی لای بێوەژن، یان تەڵاقدراو، ئەویش بە هەمان شێوە لە دوو سەد هەزار دینارەوە ببێت بە یەك ملیۆن دینار، بەڕاستی ئافرەتێك جیا بۆتەوە، یان مێردەكەی وەفاتی كردووە، بەڕاستی بارێكی گرانتری بەسەر داكەوتووە، ئێمە مەعقول نییە جارێك دوو سەد هەزار دینار مەبلەغێك نییە، كە هیچ ئینسانێكی پێ بژیت، ئینجا جگە لەوە پێویستە ڕەچاوی ئەو بارە تایبەتەیە كۆمەڵایەتیە بكرێت بەنیسبەت ئەو ئافرەتانەوە.

تێبینیەكی ترمان هەیە، سەبارەت بە بڕگەیەكی تری لە پرۆژەی یاسایەكە، ئەو كەسەی كە تەمەنی لە (63) ساڵ تەجاوز دەكات، سێ سەد هەزار دینار لێخۆش بوون هەیە سەبارەت بە باج، ئێمە پێمان وایە وەكو لیژنەی دارایی و ئابووری، ئەو كەسەی تەمەنی لە (63) ساڵ تەجاوز دەكات، یەكەم/ نەخۆشی و دەردەكانی زیاتر دەبن ریعایەی زیاتری دەوێت بەڕاستی، دەبێت موراعاتی زیاتر بكرێت و پێداویستیەكانیشی زیاتر دەبێت، بۆ سەربەخۆیی زیاترو، بۆ پارێزگاری كردنی كرامەتی مرۆڤ و بەتایبەتی ئەو كەسانەی بە ساڵدا دەچن و خزمەتی ئەم وڵاتەو ئەم میللەتەو ئەو خەڵكەیان كردووە، دەبێت لێخۆش بوونەكە لە سێ سەد هەزار دینار بكرێت بە یەك ملیۆن دینار، چونكە بەڕاستی ئەم سێ سەد هەزارە مەبلەغێكی زۆر نییە باس بكرێت، بڕگەی (و)، ئەمە پێمان چاكە هەر لابرێت لە پرۆژەكە، بە زیادی دەزانین، بڕگەی (و) دەڵێ (و- باجدەر لێبووردنی دەربارەی ئەو منداڵانەی كە هەژدە ساڵیان تەواو كردووە، داهاتێكی سەبەرخۆیان هەیە لە (200000) دوو سەد هەزار دیناری عێراقی ساڵانە زیاترە، هەتا ئەگەر لەسەر خوێندن بەردەوامیش بن، پێ نادرێ)، ئێمە پێمان چاكە ئەم بڕگەیە نەمێنێت لە پرۆژەی یاسایەكە، ئێمە لە پێشنیازەكانماندا بەڕاستی یەكسانی ژن و پیاومان ڕەچاو كردووە، یەك/ هەڵئاوسانی

ئـابووری و بـاری ئـابووری حاڵـەتی ئاسـتی ژیـانی ئـابووری خەڵکەکـەمان ڕەچـاو کـردووە، قیمـەتی ئـەو پارەیەمان ڕەچاو کردووە، بۆیە تکا دەکەین پشتگیری لەو پێشنیارە بکرێت و زۆر زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کـاك دلێـر ئێسـتا شـەرحەکەت بـاش بـوو، بـەڵام ئەرقامـەکانمان لـێ تێکچـووە، پێمـان بڵێـی موقـابیلی ئـەو ڕەقمانـەی پرۆژەکەو لیژنـەی یاسایی ڕەقمەکانت چیە، مەسەلەن (یەك و دوو و سێ) تەسەلسول بنووسین و خەڵك بیزانێت.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشـنیازەکانی ئێمـە ئەوەیـە هـەر خێزانێـك ژن و پیـاو، نـەك تـەنها یـەکێکیان دوو ملیـۆن و نیـو دینـار لێبووردنی لێ بکرێت، واتا ژنیش لێبووردنی لـێ بکرێـت لەگـەڵ پیـاودا لـە خێزانێکدا، بـەڵێ هەریەکـەیان، یەعنی ئافرەت بە شەخصیەتێکی موستەقیل حیساب بکرێـت، نـەك تـابعی پیـاو بێـت، ئـەوەی دووەم/ هـەر منداڵێك ئەو برە پارەی کە لە پرۆژە یاسایەکە دوو سەد هەزار دیناری ساڵانە ئیعفا کراوە لە زەریبە، ئێمـە پێمان چاکە ئەو دوو سەد هەزار دینارە بکرێتە یەك ملیۆن دینار، فەقەرەیەکی تـر، لێخۆش بـوون بـۆ ئـەو منداڵانـەی کـە لـەلای بێـوەژن، یـاخود ئـەو کەسـانەی، ئـەو ئافرەتانـەی جیـا بوونەتـەوە لـە مێردەکانیـان منداڵـەکانیان لـە لایـە دوو سـەد هـەزار دینـار ئیعفـا کـراون، تەبعـەن ئەمـە بـار گرانیەکـە بەسـەر ئـەو ئافرەتانەوە بەڕاستی، لە لایەك، لە لایەکی تریشەوە هیچ کاتێك منداڵێك بە دوو سـەد هـەزار دینـار سـاڵانە بەخێو ناکرێت، بۆیە ئێمە پێمان چاکە ئەم دوو سەد هەزار دینارە بکرێتە یەك ملیۆن دینار.

فەقەرەیەکی تری تیایە، هـ- سـەبارەت بەوانـەی کـە تەمـەنیان لـە 63 سـاڵ زیـاترە لـە سێ سـەد هـەزار لـە داهاتەکەیان ئیعفا کراوە، ئێمە پێمان چاکە لە یەك ملیۆن دینار ئیعفا بکرێت، چونکە مرۆڤـی بـە تەمـەن پێداویستیەکانی زیاترە، دەبێت ئیستیقلالیەتی زیاتر بۆ دروست بکرێت، بۆ ئەوەی جارێکی تر نەڵێت ئەوە بار بە سەر منداڵەکانی و حاڵەتێکی ئیجتیماعی نالەباری بۆ دروسـت بکرێـت، ئەمـە جگـە لـەوەی بەڕاسـتی ئینسان تا بە تەمەندا بچێت باری تەندروستیشی بـەرەو خـراپتر دەچێـت و زیـاتر پێویسـتی بـە موراعـات هەیە، ئەگەر ئێمە ڕەچاوی ئەوەش بکەین لایەنی کۆمەڵایەتی بەڕاستی ئەو پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەی، ئـەو ئیلتیزامـەی کـە جـاران لـە کۆمـەڵگای ئێمـە هـەبوو، بەداخـەوە وردە وردە بـەرەو لاواز بـوون و بـێ هێـزی دەڕوات، بۆیە کەسانی بە تەمەن زیاتر موراعات بکرێن، ئەمە بریتی بوو لەو پێشنیازانەی ئێمە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئەوەی فەقـەرەی (و) لیژنـەی دارایـی داوا دەکـات ئیلغـا بکـرێتن، پـێم وایـە شـتێکی تەبیعییـە، بەڵام یەك شت هەیـە مەسـەلەن کـە دەڵێـت ئـەوەی تەمـەنی (63) سـاڵ تـەجاوزی کـردووە، خـۆ ئـەوە دوو ملیۆنەکە ئیعفا دەیگرێتەوە، ئیعفایەکانی تریش دەیگرێتەوە، ئەوە ئیزافیە، وەنەبێتن بڵێی ئەوە سێ سـەد هەزارە لە جیاتی دوو ملیۆنەکە، لەگەڵ ئەوەشدا جەنابی وەزیر لەسەر پێشنیارەکەی لیژنەی دارایی ئەگـەر ڕەئیت هەیە فەرموو.

بەڕێز سرکیس اغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئێمە لەگەڵ ئەوەینە کە یەکسانی هەبێت لە بەینی ئافرەت و پیاو، بەس ئەو یاسایەی کە دانراوە مەبەستیان ئەوە بووە، کە پیاو عادەتەن خێزانەکە بەڕێوە دەبات، بۆیە ڕێژەکە بەنیسبەت پیاو زیاترە، سەماحەکەی لەوەی کە بۆ ژن دانراوە لە قانونی زەریبە بەپێچەوانەی یاسایی زەریبەی عەقار، ئەگەر پیاوێك سێ، چوار ژنی هەبێت، بەس یەك شمول دەکات، ژنەکانی دیکە سەماحی قانونیان پێ نادرێت.

بەنیسبەت تەمەنی (63) ساڵ جەنابت کە باست کرد، ئەو مەبلەغە تەنیا سێ سەد هەزار دینارەکە سەماحی تەمەنە، سەماحەکەی تر شمولی دەکات، ئێمە دەبێت بێین سەیری بکەین هەتا ئێستا وەزعەکە چۆن بووەو چۆن وەرمان دەگرت، بۆ ئەوەی ئەندامانی پەرلەمان وازیحتر بێت لە لایان لە سلێمانی و هەولێر لە هەردوو شوێن، ئێمە هەتا ئێستا سەماحی قانونی کە دەماندا بۆ باجدەر سێ سەد هەزار دینار تا چوار سەد هەزار دینار بوون، ژن و پیاویش وەك یەك یاسای لێبووردنیان هەبووە، بێوەژنیش هەمان شێوە حیساب دەکرا، منداڵیش سی هەزار دینار سەماحی هەبوو، سەماحی عومریش سی هەزار دیناری هەبوو، ئێستا ئێمە سێ هەزارو چوار سەدو پەنجا هەزار دینار یەکسەر دێین سەر دەکەوین بۆ دوو ملیۆن و نیو بۆ پیاو و دوو ملیۆن بۆ خێزانەکەی، یەعنی لە سێ سەد هەزار بێین زیادی دەکەین بۆ دوو ملیۆن و نیو، ئەوە یەك ئەو گۆڕانکاریەی کە کراوەو ئێستا وا تەتبیقی دەکەین، هەر منداڵێك وەکو باسم کرد هەر منداڵێك لە سی هەزار دینار زیادمان کرد بۆ دوو سەد هەزار دینار، لێرە بێوەژن سێ ملیۆن و دوو سەد هەزار دیناری بۆ دانراوە، بۆ هەر منداڵێکیشی دوو سەد هەزار دینار دانراوە، یەعنی گۆڕانکارییەکی زۆرمان کردووە، ئێمە لە تەسهیلات کردن، چەندین بەرابەر کردن زیاد بووە، ئەویتر ئەگەر بێین باس بکەین موقارنە بکەین لەگەڵ دیناری سویسری و دیناری چاپی کە ناسراوە بە بریمەرو ئەوانە، دەبێت ئەوەش حیساب بکەین کە ئەوانە ئەو وەخت بەرامبەر بە دۆلار سعریان چەند بوو (1500) بوو، بەڵام بە عەکسەوە دینار بەقوەتتر بوو، دابەزی بۆ هەزارو دوو سەدو شەست، ئێستا دابەزیوە بۆ هەزارو دوو سەد، بۆ ساڵی داهاتوو بۆ هەزارو دوو سەد، ڕەنگە بەرنامەش هەبێت کە دابەزێت بۆ هەزار، یەعنی ئەو موعادەلەیەش هەیە، کە نرخی دراوی ئێمە بەقوەت بوو موقابیلی دۆلار ئیعتیادی تەئسیر لە بازاڕیش دەکات، ئینجا دەمێنێتەوە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئەوە ئیقتیراحی ئێمە بووە، چۆن بە مەسڵەحەت دەزانن وا بڕیار بدرێت، ئێمە پاش ئەوە زەوابت دەردەکەین، بەس دەبێت حیسابی ئەوەش بکەین، وەکو باسم کرد، ئێمە ناوچەکانی تریشمان هەیە لە عێراق کە زۆر جیا نەبینەوە لەوان، ئەگەر هەر هەرێمی کوردستان حیساب بکەین، کە ناوچەیەکی نەوتییە، خۆ هەرێمی کوردستانیش بەشێکە لە عێراق، خۆ وەسەت و جنوب زیاتر نەوتیان هەیە لە ئێستا لە ئێمەو، ئەگەر وەزعی مووچە بێت، مەعیشەت بێت، هەمووومان لە چوارچێوەی عێراق دەژین، هەر چەند لێرە ئاستی ژیان بەرزترە، بەڵام ئەوە بەردەوام نابێت، وەزعی ئەمنی ئەگەر لە عێراق باش بوو، موتەئەکید بن بەو ئیمکانیەتەی کە وەسەت و جنوب هەیەتی لە خیلالی دوو ساڵ، سێ ساڵ، ئەو پازدە ساڵەی ئێمە کە پێشکەوتنمان هەیە، پێش ئێمە دەکەون، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، دکتۆرە هالە فەرمووو.

بەڕێز د.هالە سهیل وادی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت فەقەرەی (و) ئەگەر هاتوو موقتەرەحەکەی لیژنەی دارایی قەبول نەکرا، پێشنیار دەکەم فەقەرەی ئەخیر ئیلغا بکرێت، کە دەڵێت (ولو استمروا على الدراسة) با ئێمە تەشجیعی خوێندن بکەین، با تەمەنی لە هەژدە ساڵ زیاتر بێت، با وەزیفەی هەبێت و داهاتی خۆی هەبێت، با تەشجیعی بکەین بخوێنێت و با باوکەکە ئیعفا بێت لە زەریبە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من دوو روون کردنەوەم هەیە، یەکەم/ ئێستا لە 80٪ی ژنان ئەگەر زیاتریش نەبێت هاوشانی پیاوان ئەرکی مەسەرەف و هی ماڵیان لەسەرە، ئەو تێروانینە کۆنە زۆر دەمێکە بەسەر چووە، کە ئەرکی بەخێو کردنی ماڵ و منداڵ تەنیا لە ئەستۆی پیاوان، ئێستا هەموومان وەزعی هەرێم دەزانین کە لە 80٪ی زیاتری ژنان لەوە بەشدارن.

دووەم/ لەسەر ئەو مەسەلەی کە باج، پێم وایە خاڵی (ب)ە عەفوو کردنی پیاو و ژنەکانی، هەموومان دەزانین بەپێی بڕیاری 63ی سەرۆکایەتی هەرێم ئەو پیاوەی دوو ژنی هەیە سزا دەدرێت، ئێستا حکومەتی هەرێمی کوردستانی یەکگرتووش دەیەوێت ئەو بڕیارە تەصدیق بکات، کەچی لێرە موکافەئە دەکرێت، جەنابی وەزیر دەڵێ ئەگەر سێ، چوار ژنی هەبوو هەموویان عەفوو دەکرێن، ئەمە زۆر ئیهانەیە بە ژنان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بە عەکسەوە گوتی، گوتی عەفوو ناکرێن، سوپاس، سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری لە قسەکانی خاتوو کوێستان دەکەم، بەڕێز وەزیر ئێستا هەڵستا گوتی زۆری ئەرکەکە لەسەر پیاوە، ئەی ژنیش هەیە پیاوی نییە، ئەرکەکە هەر لەسەریەتی، فەقەرەی بۆ جیا کراوەتەوە، مەبەستم قسەکەی بەڕێزیەتی، بۆ ئەوەی ئێمە بەو ئسلوبە قسە نەکەین، ئێمە زیاتر هەوڵ بدەین کۆمەڵگای کوردی بەڕاستی بەرەو مەدەنیەت بڕوات، بەرەو ئەوەی کە مافی ژنەکان جوان دابین بکرێت، کە ئێمە بەو شێوەیە قسەمان کرد، ئەوە یەعنی هەرچی هەوڵێك دەدەین رەنجەکەمان بە خەسارە، خاڵی (و) بەڕاستی من پشتگیری لیژنەی دارایی دەکەم، ئەگەر لابرێت، لەبەر ئەوەی ئەو موکەلەفە، ئێمە هەتاکو ئێستا لە کوردستاندا منداڵی هەژدە ساڵ زۆر بە دەگمەن دەخلی خۆی هەیە، چونکە زۆری بەردەوامە لەسەر خوێندن، ئەگەر واش نەبێت، ئەگەر ئیلغاش نەکرێتەوە پشتگیری لە پێشنیارەکەی دکتۆرە هالە دەکەم (ولو استمروا على الدراسە) لابرێت، چونکە ئێمە دەبێت تەشجیعی ئەوە بکەین، کە منداڵ بتوانێت زیاتر بخوێنێت، زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محەمەد فەرەج فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هەر لە ئەوەلەوە لێی تێ نەگەیشتم بەڕاستی، ئەم خەتە ساخینە هەر گشتمان لێی تێ نەگەیشتین، ئایا زەریبەی دەخل لە کوێوە دەست پێ دەکات، بە هەر حاڵ ئەگەر تەوزیحێکی تر هەبێت خراپ نییە.

دوو/ ئەو باسی موساواتە قسەیەکی دروستە، یەعنی پیاو و ژن ببێت ئەوەی کاك دکتۆر دلێر گوتی، بەلاّم خەڵکێکی زۆریش هەیە هەر پیاوەکە موەزەف، یەعنی ژنەکە موەزەف نییە، یەعنی ئەگەر ئەوان هەردووکیان حیساب بکرێن، ئەگەر هەردووکیان موەزەف بن، حەقە لەوێ جیاوازییەك هەبێت، لو پیاوەی کە تەنها پیاوەکە، یان تەنها ژنەکە لە زۆر ماڵێشدا تەنها ژنەکە موەزەفە، پیاوەکە موەزەف نییە، یەعنی موڕاعاتی ئەو موساواتە بکرێت، قسەیەکی دروستە.

سێ/ من پێشنیارێکم هەیە، پێشنیارەکەم ئەوەیە سەماحەت، تکا دەکەم بە ژمارە نەبێت، یەعنی دوو سەد هەزار، یان سێ سەد هەزار، ئەوە مەبەستەکەی ئەوەیە کە ئیتر دەستکاری مەعاشات و رەواتب ناکرێت، بۆ بەرز بوونەوەو نزم بوونەوە، بکرێت بە رێژە، مەسەلەن لە 2٪، لە 1٪ بۆ ئەوەی هەر کاتێك ئەگەر دەستکاری رەواتب کرا، ئەمە هەر وەکو خۆی بمێنێت، رێژەکە گرنگترە، بەلاّم کە دەیکەیت بە ژمارە دەڵێی دوو سەد هەزار، ئیتر دەبێت ئەگەر جارێکی تر چۆن ئەم رێژەیە بگۆڕین، لە کاتێکدا ئێستا یەعنی کاتی ئەوە هەیە دکتۆر دلێر گوتی، یەعنی تەزەخومێکی مالی زۆر گەورە دروست بووە لەم کوردستانە، یەك بە دوو سەد، یەك بە سێ سەد، ئەو مووچەیەش کە وەردەگیرێت هەر مووچە کۆنەکەیە, کاتی خۆی کە لەسەر ئەو ئەساسە دراوە، ئێستا بەراوردەکە زۆر نارێکەو ناهاوسەنگە، ئایا کە تۆ دەڵێیت دوو سەد هەزار لەسەر ئەساسێکی کۆن دانراوە سێ ساڵ لەمەوپێش چۆن دەیگۆڕێت، بەلاّم کە بیکەیت بە رێژە، دەستکاری کردنی مووچە شتێکی ئاسانتر دەبێت، لەبەر ئەوە پێشنیار دەکەم، ئەو ژمارەیە بگۆڕێت بە رێژە لە سەدا ئەوەندە، لە هەر کاتێکدا قسە دەکەین، بۆ ئەوەی بتوانین دەستکاری مووچە لە هەر کاتێکدا بمانەوێت بیکەین، هەروەها لێرە موعەوەق لەبەر چاو نەگیراوە، کەم ئەندام، یان خاوەن تایبەتمەندیە خاصەکان لەبەر چاو نەگیراوە، بەلاّم باسی ئەمانە لە هەر خێزانێکدا ببن، یەعنی دەبێت موڕاعاتێکی تایبەتی بکرێت، چونکە ئەرکیان قورسە، مەشاکلیان هەیە، یەعنی لە ماڵی وا هەیە دووانی تیایە، ئەمانە هێنیان بۆ دیاری بکرێت، یەعنی ئەو کەسانەی کەوا خەڵکی ئەوها کەم ئەندامیان هەیە لەم سەماحانە ببوورێن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر ئەگەر موافەقەی بکەیت، دیارە رەئی لیژنەی دارایی دوو، سێ برادەریش هەر تەئیدی دەکەن، ژن ببێتە دوو ملیۆن شتێکی ئەوتۆ نابێتن، ئەوە جەنابی وەزیریش موافەقەتی کرد، موقتەرەحەکەی لیژنەی یاسایی بەنیسبەت ژن و پیاو وەکو یەکە، بڕگە (ب) دەبێتە دوو ملیۆن و نیو، بۆ ئەوەی ئەوانەی کە قسە دەکەن ئەو مەوزوعە تەواو بوو و یەکلا کرایەوە، موقتەرەحی لیژنەی دارایی قەبول کرا، جەنابی وەزیریش قەبولی کرد، هی منداڵ دوو سەد هەزارەکە داوای کردووە ببێتە ملیۆنێك، پێم وایە بڕێك زۆرە، ئەگەر ئەوەش جەنابی وەزیر رەقەمێك بدات مەسەلەن چوار سەد، پێنج سەد هەزارێك.

بەڕێز سرکیس اغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو منداڵەی کە هەتا بیست و پێنج ساڵیش تەمەنی بێت دەرس بخوێنێت خۆ بەخۆی عەفوە، سەماحی دەدرێتێ، وەکو تر چ موشکیلە نییە، چ رەقەمێك زیاد بکەن، ئێمەش تەنفیزی دەکەین، بەس هەندێك شتی تر حەزم کرد عەرزی بەڕێزی ئەندامان بکەم بەتایبەتی کە پرسیاریان کرد لەسەر موعەوەق، موعەوەق هەر بە قاصر دادەنرێت، یەعنی بەپێی باجی دەرامەت و سەماحی پێ دەدرێت، کچیش تا شوو بکات عەینی شت لەسەر باوکی حیسابەو سەماحی پێ دەدرێت، بەنیسبەت زەریبەی دەخل لە چ وەردەگیرێت، لە قازانجی ئیش وەردەگیرێت، هەموو ساڵێك زەوابت و تەعلیمات دادەنرێت بۆ میهنەکان، تەماشا دەکەن قازانجی هەر یەك لەو میهنەی، لەو ئیشەی کە دەیکات چەندە، لەسەر ئەو ئەساسە زەریبەکە حیساب دەکرێت، بەو سەماحە وابزانم زۆریان هەر عەفو دەبن لە زەریبە، بەس من مانیعم نییە، بەنیسبەت منداڵ سێ سەد، چوار سەد، هەر زەریبە نامێنێت بەڕاستی، بەس حەز دەکەم ئەوە پێتان بڵێم، پرسیارێکیشیان کرد دەربارەی ئەوەی ئەگەر ژن ئیش بکات، مێردی ئیشی نەبێت سەماحی مێردیشی ژنەکە دەیبات و ئەو حاڵەتەش هەیە لە یاسا، یەعنی زۆر جار ژن باجەکە بۆی دەگەڕێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی منیش با وەکو کاك جەمال قاسم باسی دەرەوە بکەین، دوێنێ ئاماژەی بە شتێکی زۆر گرنگ کرد بەڕاستی، حکومەت، وەزارەتی دارایی حەقە بەرنامەیەکی هەبێت بۆ داهات لە زەریبەی غەیری موباشیر زیاد بکات، چونکە زەریبەی موباشیر ئەوەلەن/ تەئسیر لە هاووڵاتی دەکات، ئەوانەی مووچەشیان کەمە، داهاتیان کەمە، رەنگە تەئسیریان لێ بکاتن، لە وڵاتانی ئەوروپادا زۆریان نیسبەیەك دادەنێن لەسەر داهات، بەڵام لەبەر ئەوەی لێرە ناتوانین داهاتەکە دابنێین, چونکە نیزامی بانکمان نییە، تاوەکو بزانین حەددێکی موعەیەن، نەگاتە ئەو حەددەی زەریبە نادادتن، یەعنی مەسەلەن حەددی ئەدنای مەعاشات چەندە پێنج سەد دۆلارە، ئەوە نایگرێتەوە، هیچ زەریبەیەك نایگرێتەوە، هەتا دەگاتە هەزار دۆلاریش زەریبە نایگرێتەوە فەما فەوق، بەس لەبەر ئەوەی لە بانکدا پارەی چەندە، کە گەیشت مەجبورە بچێتن ئیستیمارەیەك پڕ دەکاتەوە، دەڵێ من پارەم ئەوەندە هەیە زەریبەکەی لێ دەسندرێت، زەریبەی غەیر موباشیرە, نیزامێکە هێشتا لە کوردستاندا تەتبیق نەکراوەو ئالیەتی دەوێت، بەڵام دەبێت بەرنامەجمان هەبێتن، ئەوە کاك جەمال ئاماژەی پێ کرد، لە چێشتخانە بەشێك بۆ حکومەت دەڕوات، رێگاوبان زەریبەی لەسەرە بۆ حکومەت دەڕوات، سوپەر مارکێت هەرچی بکڕیت نیسبەیەکی تێدایە بۆ حکومەت دەڕوات، ئەو زەریبانە لەسەر هاووڵاتی بێ دەرامەت، کەم دەرامەت ئەسەری زۆر کەمە، مەسەلەن رێگاوبان ئەوەی سەیارەی نەبێتن هاتوچۆ ناکات لەناو شارەکان، ئەوجا زەریبەی نادات، رێستۆرانتەکان, ئەگەر داهاتی باشی نەبێتن، ناچێتە رێستۆرانت نان بخوات، ئەو زەریبەیە لەو کەسانە وەردەگیرێت، کە ئیمکانیەتیان هەیە، قودرەتیان هەیە، بۆیە ئەگەر بەرنامەجێك هەبێتن لە وەزارەتی دارایی و ئابووری حکومەتی هەرێم تێدا بە دیراسەتەوە وردە وردە ئەو جۆرە زەریبانە زیاد بکرێتن کە غەیر موباشیرن، زەریبەی موباشیر کەم بکرێتەوە، ئەو مەسەلەیە تەحقیق دەکات، کە دوێنێ کاك جەمال ئاماژەی پێ کردو ئەو رەئییانەی کە لیژنەی داراییش ئەو وەختی بەو هینە نابێتن، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئێستا لەو مەرحەلەیەدا پێم وایە بەو شێوەیە ناتوانین بیکەین، ئەوەی لیژنەی دارایی گوتوویەتی، نوقتەی یەکەم هی ژن و پیاو وەکو یەك بێتن، راستە حەقی خۆیەتی، یەك ژنیش، نەك چوار، پێنج ژن و ئەوانە، بۆ منداڵەکان دوو سەد هەزار نووسراوە، یەعنی ببێتە سێ سەد هەزار، چونکە منداڵیش هەر لەگەڵ هینەکەی خۆیەتی، هی تەمەنی 63 ساڵ تەواو

دەکاتن دوو ملیۆنەکەی لەویٚ هەیە، سەماحی لەویٚ هەیە دوو ملیۆنەکە، کە تەمەنی بووە 63 ساڵ، یەعنی مەفروز وایە ئیمکانیەتی زیاد کردووە، نەك کەم کردووە، دەوڵەمەندتر بووە، ئیمکانیاتی هەیە، بەلاّم لەگەڵ ئەوەشدا ئەو سەماحەتە تازەیە لەسەر داوای لیژنەی دارایی، یەعنی هەردووکیان یەکیان هین بکات، هەم منداڵەکان، هەم (63) ساڵەکە زیاتر تۆزێك زیاد بکرێتن، رەئی جەنابی وەزیرو ئەوە دیراسەتی خۆتانە، بەلاّم ئێمە موراعاتی حکومەت دەکەین، دەمانەوێت حکومەتمان دەوڵەمەند بێت و بەقوەت بێت، بۆ ئەوەی بتوانێت خەدەمات تەقدیم بکات، بۆ ئەوەمان نییە پارە لە بانك دابنرێت و زیاد بکرێت، دەمانەوێت خەدەمات تەقدیم بکاتن، بۆیە لە هەمان کاتدا دیفاع لە هاوولاّتی دەکەین، دیفاع لەوەش دەکەین کە حکومەتیش پێویستی بە داهات هەیە، دوایێ ئەمە دەگەڕێتەوە بۆ هاوولاّتی، ئەو پارەیەی کە بۆ حکومەت دەچێتن، لێرە حکومەت دەبێت رێگاوبان زیاد بکات، ئیهتیمام بە کارەبا بدات، گرنگی بە تەندروستی بدات، پارە تەرخان بکات بۆ زیاد کردنی مووچە، جا نازانم ئەگەر رەئیەکت هەبێت لەسەر ئەو رەقمانەی کە لیژنەی دارایی گوتوویەتی، بەڵکو لەوەی کە منیش گوتم تۆزێك زیاتری بکەیت باشترە.

بەڕێز سرکیس اغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی من رەئیم ئەوە بوو لە (63 ساڵ)، سێ سەدەکە بکەینە پێنج سەد، دوو سەدەکە بکەینە سێ سەد، نازانم چونکە یەك منداڵ نییە، مەجموعەیەك منداڵن، ئەگەر هەمووی حیساب بکرێت سەماحی پیاو لێرەش سەماحی ژن وەکو پیاو ئەوە بووە پێنج ملیۆن، منداڵیش سێی هەبێت، چواری هەبێت، من زیاتر ناڵێم حیساب بکە هەر هیچ نەما بەڕاستی بۆ زەریبە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پێمان وایە باشە، وەزیر دەست کراوەیە، زۆر سوپاسی دەکەین، من پێم وایە لیژنەی دارایی ئەو پێشنیارەی جەنابی وەزیر قەبول بکات، پێشنیارەکەی خۆی تەعدیل بکات، بۆ 63 ساڵەکەی دەبێتە پێنج سەد هەزار، منداڵەکەش دوو سەد هەزار دەکرێتە سێ سەد هەزار، چونکە یەك منداڵ نییە، دوو منداڵ نییە، سێ نییە، مومکینە شەش، حەوتێکی هەبێت، کاك دلێر ئەگەر پێت باش بێت، بۆ ئەوانەی قسەیان ماوە نەچنە سەر ئەو مەوزوعانە، دەمەوێت ئیختیساری بکەین، بۆ ئەوەی وەختەکەمان لێ هین بێتن، فەرموو کاك دلێر.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئێمە باوەڕمان بەوە هەیە، کە باجێك دەبێت هەبێت، دەبێت هاوولاّتی باج بدات، زەریبە بدات، یەکێك لەو هۆکارانەی کە وەکو پێویست لەلای ئێمەی هاوولاّتی، دەسەلاّت پێکەوە گرێ نەدراون، ئەوەیە هاوولاّتی موساهەمەی نییە، باج نادات، لەبەر ئەوەی ناتوانێت وەکو پێویست موحاسەبەی دەسەلاّت بکات، هەر بۆیە دەسەلاّتەکانیش دەسەلاّتیان زیاتر و دەست درێژترن، بەلاّم نابێت باج بەو شێوەیە وەربگیرێتەوە وەکو ئێمە راستەوخۆ وەریدەگرین، ئێمە دەتوانین بەشێوەیەکی تر باج وەربگرین، دەوڵەت، یان دەسەلاّت دەتوانێت باج وەربگرێت، بۆ نموونە ئێمە شارەوانی هەموو گەڕەکەکانمان خاوێن دەکاتەوە، ئێمە کۆلاّنەکان پیس دەکەینەوە، کەسیش باج لە ئێمە ناسەنێت، ئاو، لە زۆربەی زۆریماڵەکاندا ئاو شێرەی نییەو کراوەتەوەو بەفیڕۆ دەڕوات و، ئەو ئاوەی کە دەخورێتەوە هەمان ئاوە لە کەم ولاّتان شتی وا هەیە کە

باخیشی پێ ئاو بدرێت و خەڵك خۆشی پێ بشوات و جلیشی پێ بشوات و هەموو پێداویستیەکان هەر بەو ئاوە دەکرێت، ئەمە سەروەت و سامانێکی نەتەوایەتی گەورەیەو بە فیڕۆ دەچێت، مەفروز وایە باج بخرێتە سەر ئەم شتانە بەڕاستی، کارەبا، من ناڵێم باجێکی زۆری بخرێتە سەری، سپلێت،ماڵی وا هەیە شەش، حەوت سپلێتی تێدا هەیە، ئەمە کارەبایەکی زۆری دەوێت، دەبێت زەریبەی بخرێتە سەر سپلێت، زەریبە بخرێتە سەر جگەرەو سەر خواردنەوەو کحولیەکان، ئەمانە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەڵامم بدەوە کاك دلێر، ئەمانە باسی ئوجورە، ئەگەر تۆ لەسەر پێشنیارەکەی من گوتم.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڵێ، ئێمە پێمان وا بێت زیاد کردنی دوو سەد هەزار دینار بۆ سێ سەد هەزار بۆ هەر منداڵێك هیچ لە حەقیقەتەکە ناگۆڕێت، مناڵێك ساڵانە بە سێ سەد هەزار ناژیت، مانگانە بە سێ سەد هەزار ناژیت، یەعنی لەبەر ئەوەی ئەو ئیعفایەی کە ئێمە دەیکەین بۆ هەر مناڵێك شتێکی زۆر زۆر کەمە، بۆیە ئێمە ئەو رێژەیەمان بەرز کردۆتەوە بۆ ملیۆنێك، بۆیە وەکو هەنگاوی یەکەم لەو ئاستە، ئێمە پێمان چاکە نیو ملیۆن بێت، یەعنی سەماحەکە ببێت بە نیو ملیۆن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆرە شوکریە فەرموو.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەگەڵ تەواوی پێشنیازەکانی لیژنەی دارایی و ئابووریم، لەبەر ئەوەی جەنابت فەرمووت هیچ باس مەکە زۆر شتم لە لا خربۆوە، بەڵام پرسیارێکم هەیە لە جەنابی وەزیر، دەڵێ ئەگەر یەکێك فرە ژنی هەبوو، بە ژنێك دەبوورێت، کامە ژن، بە ژنی یەکەم، یان ئەخیر، ئەو ژنەی لەناو تۆزدایە، یان ئەوەی لەناو بۆرصەدایە، ئەو پرسیارەم هەیە.
دوو/ بەڕێزی فەرمووی ئەو قوتابیەی کەوا بەردەوامە لە خوێندن، هەتا خوێندن تەواو دەکات هەتا بیست و پێنج ساڵی بۆ دانا، ئەی لە دوای (25) ساڵەکە، ئەگەر بەردەوام بێت، ئێستا هینێك هەیە لەزانکۆیەکاندا یەکسەر لە ماستەرو دکتۆرا قەبول دەبێت، ئەی ئەوە چی لێ دەکەین؟ جا بۆیە با مەفتوح بێت، پێویست بەو (25) ساڵە نەکرێت، هەتا دادەمەزرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من یەك تێبینیم هەیە، پێشەکی پشتگیری لە راپۆرتەکەی لیژنەی دارایی دەکەم بە کاملی، ئەوە یەك.

دوو/ بەنیسبەت فەقەرەی (ج) کە دەڵێت هەر منداڵێك دوو سەد هەزار دیناری هەیە، مەقصەدم صیغەی هاتنەکەی، نووسینەکەی دەڵێ (عن کل ولد من اولاده بغض النظر عن عددهم)، پێشنیار دەکەم ئیزافە بکرێتن (بغض النظر عن عددهم واعمالهم مالهم یکون لهم دخل مستقل)، چونکە ماڵێکە دەبینی سێ، چوار کچی هەیەو لە ماڵێ ماوە هیچ مەعاشی نییە، هیچ ئیرادێکی نییە لەلای دایك و باوکێتی بەخێو کردنی، یان منداڵە زانکۆی تەواو نەکردووە، ئەوە تەسبیت بکرێت شتێکی باشەو خراپ نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جەعفەر فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری لە ڕەئیەکەی لیژنەی دارایی دەکەم، ئەوە یەك.

دوو/ بڕگەی (ھ) ئەوە پارەیە زیاد بکرێت سێ سەد هەزارەکە، حاڵێکی تر ئێمە بەپێی سەرژمێرەکانی شەرقی ئەوسەت بەتایبەتی کوردستانیش لەگەڵی, لە تەمەنی شەستساڵی بە پیری حیسابە، (62) ساڵ تەقاعودە، ئەو شەستە بکرێت بە (63) ساڵ بەرەو ژوور، نەك لە (63) بەرەو ژوور، پارەکە زیاد بکرێت لە سێ سەد بکرێت بە پێنج سەد هەزار دینار، (63) ساڵەکەش بکرێت بە (60) ساڵ، لە شەست بەرەو ژوورتر، چونکە تەمەنەکە لە شەست و سێ بەرەو تەقاعودی دەچێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا جەنابتان زۆر شتان روون کردەوە، پێویست ناکات ئێمە باسی لێوە بکەین، من هێنانەوەی نموونەی ئەوروپا زۆر شتێکی باش بوو، لەبەر ئەوەی لە زۆربەی وڵاتان چ کاتێك زەریبە زیاد دەکرێت، یاخود کاتێك لێبووردنێك دەبەخشرێت، بەڕاستی بەدل سەدێکی زۆر کەم حیسابی لەسەر دەکرێت، بەڵام لەلای ئێمەوە یەکسەر لە سی هەزارەوە بۆ ملیۆنێك، بەو پێیەو من پێم وایە پازدە ساڵی تریش زەحمەتە ئێمە جارێکی تر وەزیری دارایی، یان پرۆژەیەکی بەو چەشنە ببینین لێرە، کە هیچ جۆرە لێبووردنێك ببەخشێت، بۆیە من پێم وایە ئەوەی کە پێشنیار کراون بەو رێژانەی کە جەنابیشتان ئیشارەتتان پێدا، بەتایبەتی بەنیسبەت منداڵ سەد هەزار دینار زیاد بکرێت، شتێکی زۆر باشە، ناکرێت ئێمە یەکسەر لە سی هەزارەوە بڕۆین بۆ ملیۆنێك، من پێم وایە ئەوە هیچ بنەمایەکی زانستی تیا نییە، هەرچەندە ئابووری هەرێم بەهەر شێوەیەك بڕوات، ئەم گۆڕانە بەڕاستی بە گۆڕانێکی کتوپڕی دەبینم بەبێ دیراسە، ئەمە یەکەم.

دووەم/ من پشتیوانی لەو ڕەئیەی لیژنەی دارایی و ئابووری دەکەم، تەنها بە لابردنی بڕگەی (و) کە پێم وایە شتێکی زیادەو دەکرێت لایبدەین لەو ماددەیە، لە هەمان کاتیشدا هەمان ئەو ڕەئیەی کاك دکتۆر کە تازە خۆی باسی کرد، دەکرێت وەزارەتی دارایی باس لەسەر کۆمەڵێك مەواد بکات, کە ئێستا لە بازاڕدا خەڵك دەیکڕێت و بەکاری دەهێنێت باج لەسەر ئەوە دابنێت، بۆ نموونە جگەرەو مەشروب و چەند شتێکی

تر، چونکە ئێمە هەموو ساڵانە لە ئەوروپا، کاتێك کە وەختی حیساب کردنی ئەو باج و هینی ساڵانە دێتەوە، دەبینین هەموو ساڵێك باج لەسەر جگەرەو مەشروب و هەندێ شتی تر زیاد دەکات، دەکرێت وەزارەتی دارایی ئیستیفادە لەو لایە بکەن، تەنها ئاخیر نوقتەی من بەنیسبەت بڕگەی (د)ەوە بەنیسبەت ئەو ئافرەتانەی کە بێوەژنن و تەنیا منداڵ بەخێو دەکەن، من پێم وایە دەکرێت و دەبێت هەوڵ بدەین هاوکاری زیاتری ئەوانەش بکەین، لەبەر ئەوەی لە زۆربەی وڵاتان ئەمانە داوای هاوکاری لە سۆشیال و دامودەزگاکان دەکەن لە ڕێگای ریعایەی ئیجتیماعیەوە، ئەگەر ئافرەتێك خۆی بە تەنها منداڵ بەخێو بکات و پەروەردەی بکات، بەڕاستی دەبێت لە هەموو باجێك بیبوورین، بۆ ئەوەی کە هاوکاری زیاتر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئێستا فەقەرە بە فەقەرە باس دەکەین، فەقەرەی یەکەم هیچ هینێکی لەسەر نییە، هەم لیژنەی یاسایی و هەم لیژنەی دارایی دوو ملیۆن و نیوەکە هین کراو، فەقەرەی (ب) دوو ملیۆنەکە پێشنیارە ببێتە دوو ملیۆن و نیو کێ لەگەڵ ئەو موقتەرەحەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ موقتەرەحەکە قەبول کرا، فەقەرەی (ج) لیژنەی دارایی داوای کردووە ببێتە ملیۆنێك، لیژنەی یاسایی پشتگیری موقتەرەحی جەنابی وەزیری کرد، کە دەڵێت بکرێتە سێ سەد هەزار بەو ئیعتیبارەی هینە، پێشتر ئەو موقتەرەحەی تازە کە هاتە پێشەوە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لە فەقەرەی (ج) لەگەڵ ئەوەیە دوو سەد هەزارەکە بکرێتە سێ سەد هەزار دینار دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ بەزۆرینە لەگەڵ ئەوەیە سێ سەد هەزار بێتن، فەقەرەی (ج) بوو بە سێ سەد هەزار دینار، فەقەرە (د) منداڵەکە لە دوو سەد هەزارەکە دەبێتە سێ سەد هەزار دینار، کێ لەگەڵ ئەو موقتەرەحەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە زۆرینەی دەنگ بوو بە سێ سەد هەزار دینار، ئەوەی (هـ)ەکە سەماحەکە ئیزافەکە سێ سەد هەزارە، بۆ ئەو کەسەی کە (63) ساڵ زیاترە، یەك کەس گوتی (64)، (63) ساڵەکە وەکو خۆی دەمێنێتەوە، بەڵام سەماحەکەی جەنابی وەزیر پێنج سەد هەزار دیناری گوت، لیژنەی یاساییش پێی باش بوو، پێشتر ئەوە دەخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە سەماحەکە ببێتە پێنج سەد هەزار دینار دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ ئەوە بووە پێنج سەد هەزار دینار، تەبعەن لە فەقەرەی (و) ئەوە گوتمان ئیلغا بکرێت، چونکە ئیزافەیە تەحصیل حاصلە، کێ لەگەڵ ئەوەیە ئەو فەقەرەیە ئیلغا بکرێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، یەك نوقتە دەمێنێتن لەبیرمان چوو هینی بکەین، لە فەقەرە (د)دا کە کاك ڕەشاد ئاماژەی پێ کرد، لە ئەخیرەکەی دەڵێت (بغض النظر عن عددهم واعمالهم مالم یکون لهم دخل مستقل)، جەنابی وەزیر ئەوە هینمان نەکرد، ڕەئیتان لەسەر ئەو جوملەیە چیە، کەواتە ئەو جوملەیە ئیزافە بکرێت لە (ج، د).

بەڕێز سرکیس اغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەر منداڵێك كە قاصر بێت عەدەدی هەر چەند بێت شمولی دەكات، بەڵام كە ئیستیقلالیەتی پەیدا كردو ئیشی هەبوو شمولی ناكات، چونكە شەخصیەتێكی موستەقیلی هەیەو تەتبیق دەبێت لەسەر فەقەراتی تری سەماح، كە ئیشی هەبوو سەماحی دوو ملیۆن و نیو لەسەری تەتبیق دەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

موقتەرەحەكە سەری نەگرت، چونكە هەر بە تەنیا خۆت بووی و قەبولیش نەكراو دەنگیشی بۆدرا، ئێستا ماددەكە بەو گۆڕانكاریەی لەسەری كرا دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، بڕۆ بۆ ماددەی چوار تكایە.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی چوارەم:

1- كار كردن بە بڕگە (2) لە ماددەی (13)ی یاسای باجی دەرامەتی ژمارە (113)ی ساڵی 1982 هەموار كراو رادەگیرێ.

2- ماددەی (2) لە یاسای باجی دەرامەتی ژمارە (5)ی ساڵی 1999 هەڵدەوەشێتەوە.

3- ماددەی (3) لە بڕیاری ژمارە (219)ی ساڵی 2001 هەڵدەوەشێتەوە.

4- بڕگەی (6، 7) لە بڕیاری ژمارە (294)ی ساڵی 1999 هەڵدەوەشێتەوە.

ئەوەی خوارەوە شوێنی بڕگە (2) لە ماددەی (13) لە یاسای باجی دەرامەتی ژمارە (113)ی ساڵی 1982ی هەموار كراو دەگرێتەوە:

باج بەسەر باجدەردا دەسەپێ لە هەر ساڵێكی خەملێنراو بەپێی ئەم رێژانەی خوارەوە:

أ- داهاتی تاكی نیشتەجێ دوای پێدانی لێبووردنی یاسایی بەم شێوەیەی خوارەوەیە:

3٪ تاوەكو (250000) دوو سەدو پەنجا هەزار دیناری عێراقی.

5٪ (250000) هەزار پتر بێت تاوەكو (500000) پێنج سەد هەزار دیناری عێراقی.

10٪ لە (500000)هەزار پتر بێت تاوەكو (1000000) ملیۆنێك دیناری عێراقی.

15٪ لە (1000000) ملیۆنێك دیناری عێراقی پتر بێت.

ب- داهاتی تاكی نیشتەجێ نەبوو:

هەمان رێژەی نیشتەجێ و لێبووردنی یاساییش نایگرێتەوە:

ج- داهاتی كۆمپانیای بەرپرسیاریەتی سنووردار بە رێژەی نەگۆڕ بڕەكەی بە 15٪ دیاری دەكرێ.

ح- داهاتی كۆمپانیای تایبەتی پشكدار بە رێژەی نەگۆڕ بڕەكەی بە 15٪ دیاری دەكرێ.

خ- داهاتی كۆمپانیای تێكەڵاوی پشكدار بە رێژەیەكی نەگۆڕ بڕەكەی بە 15٪ دیاری دەكرێ.

د- كۆمپانیاكانی بیانی كە لە عێراقدا تۆمار كراون، یان بە پێچەوانەوە خاوەن دەزگایەكی بەردەوام بێ لە عێراقدا ملكەچی باج دەبن بە رێژەی نەگۆڕ بە بڕی 15٪ لەسەر ئەو داهاتەی لە عێراق پەیدای دەكەن.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة الرابعة:

1- **يوقف العمل بالفقرة** (2) **من المادة** (13) **من قانون ضريبة الدخل رقم** 113 **لسنة** 1982 **المعدل.**

2- **تلغى المادة** (2) **من قانون ضريبة الدخل رقم** (5) **لسنة** .1999

3- **تلغى المادة** (3) **من قرار رقم** (219) **لسنة** .2001

4- **تلغى الفقرة** (6، 7) **من قرار رقم** (294) **لسنة** 1999.

ويحل ما يأتي محل الفقرة (2) **من المادة** (13) **من قانون ضريبة الدخل رقم** 113 **لسنة** 1982 **المعدل:**

تفرض الضريبة على المكلف عن كل سنة تقديرية وفق النسب التالية:

أ- دخل الفرد المقيم بعد منح السماحات القانونية كالاتي:

3٪ **لغاية** (250000) **مائتان وخمسون الف دينار عراقي.**

5٪ **مازاد على** (250000) **دينار لغاية** (500000) **خمسمائة الف دينار عراقي.**

10٪ **مازاد على** (500000) **دينار لغاية** (1000000) **مليون دينار عراقي.**

15٪ **مازاد على** (1000000) **مليون دينار عراقي.**

ب- دخل الفرد غير المقيم:

نفس النسب المقيم مع عدم شموله بالسماحات القانونية.

ج- يحدد دخل الشركات ذات المسؤولية المحدودة بنسبة ثابتة قدرها 15٪.

ح- يحدد دخل الشركات الخاصة المساهمة بنسبة ثابتة قدرها 15٪.

خ- يحدد دخل الشركات المختلطة المساهمة بنسبة ثابتة قدرها 15٪.

د- تخضع الشركات الاجنبية المسجلة في العراق او بعكسة ولديها مؤسسة دائمة في العراق للضرائب بنسبة ثابتة قدرها 15٪ **على دخلهم الناجم في العراق.**

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ڕەئی لیژنەی یاسایی.

فيما يتعلق بالمادة الرابعة من المشروع فان اللجنة القانونية تؤيدها وتقترح اضافة جملة (في اقليم كوردستان ـ العراق) الى اخير الفقرة (1) **منها بعد ان تم الاتفاق مع ممثلي الحكومة على رفع نسب السماحات وتثبيت الضرائب المفروضة على رواتب الموظفين لكافة الدرجات الوظيفية واصحاب المناصب والوظائف العليا عامة وتقترح اللجنة اعادة صياغتها كالآتي:-**

المادة الرابعة:

أولاً: تلغى المادة (2) **من قانون ضريبة الدخل رقم** (5) **لسنة** 1999.

ثانياً: تلغى المادة (3) من القرار المرقم 219لسنة 2001.

ثالثاً: تلغى الفقرتان (6، 7) من القرار المرقم 294لسنة 1999.

رابعاً: يوقف العمل بالفقرة (2) من المادة (13) من قانون ضريبة الدخل رقم 113لسنة 1982 المعدل في اقليم كوردستان ويحل محلها مايآتي:

تفرض الضريبة على المكلف عن كل سنة تقديرية وفق النسب التالية:-

أ- دخل المفرد المقيم بعد منح السماحات القانونية كالآتي:-

3٪ لغاية مليوني دينار.

5٪ لمازاد على مليونى دينار لغاية (4) أربعة ملايين دينار.

10٪ لما زاد على (4) أربعة ملايين دينار لغاية (6) ستة ملايين دينار

15٪ لما زاد على (6) ستة ملايين دينار.

ب- دخل الفرد غير المقيم نفس نسب المقيم مع عدم شموله بالسماحات القانونية.

ج- تفرض وتستوفى ضريبة بنسبة ثابتة قدرها 15٪ على ارباح كافة الشركات العاملة في اقليم كوردستان بما فيها الشركات الفردية والبسيطة.

د- تفرض الضريبة بنسبة 5٪ لما يزيد على 700000 سبعمائة ألف دينار من رواتب موظفي الاقليم لكافة الدرجات الوظيفية والقطاع الخاص المسجلين رسماً واصحاب المناصب والدرجات الوظيفية الخاصة.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك دلێر فەرموو.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

پێش ئەوەی راو بۆچوونی لیژنەی دارایی بڵێم، بەڕاستی پێم چاكە هەندێك شت روون بكەمەوە، ئێمە كاتێك ئەو ژمارانە دەڵێین، ژمارەكان قەبەن، بەڵام ئەم قەبەییە هیچ ناگەیەنێت، جگە لەوەی نیشانەیەكە كە گرانی هەیە لەم وڵاتە، یەعنی ئێمە كاتێك باج، یاخود لێبووردن لە سی دینارەوە، یاخود سێ سەد دینارەوە زیاد دەكەین بۆ ملیۆنێك، مانای ئەوە نییە ئێمە لێبووردنێكی زۆر زۆرمان كردووە، ئەو پارەیە نرخی نییە، ئەو پارەیە هیچی پێ ناكرێت، بۆ شیرائی نییە، ئەمە حاڵەتێكی داتەپیوی ئابووری ئێمە باس دەكەین، لەبەر ئەوە گەورەیی ژمارەكە نیشانە نییە، بۆ تەندروستی وەزعە ئیقتیصادیەكە، ئەسڵەن ئەو هەزار دینارەی كە ئێستا ئێمە وەردەگرین بەرامبەر بە نزیكەی شەش دینار بوو هی چوار ساڵ لەمەوپێش، نرخی یەك دیناری جارانی نییە، نرخی نیو دیناری جارانی نییە، لەبەر ئەوە ئێستا جیلێك پەیدا بوون، كە نازانن دینار هەزار فلس بووە، بەهەر حاڵ من پێم خۆشە كاتێك ئەم هەموو سفرە دەبینین، وا تەسەور نەكەین بەرامبەر بە دراوێكی بەهێزین، لە هەمان كاتیشدا بەراورد كردنی دراوی عێراقی بەرامبەر بە دۆلار، یاخود دراوی قورس, نزم بوونەوەی دۆلار نیشانەیەك نییە، بۆ ئەوەی نرخی دیناری عێراقی بەرز

بێتەوە، دۆلار زۆر بووە لە بازاڕدا بەڕاستی، دۆلار دابەزیوە، نەك دینـاری عێراقـی زیـادی کـردووە، بـە هـەر حاڵ من نامـەوێت بکەومـە بـوارێکی ئـابووری، بـیرو بۆچـوونی ئێمـە سـەبارەت بـە مـاددەی چوارەم لەگـەڵ پشتگیری کردنی پرۆژەکە، چـەند تێبینیـەکمان هەیـە، ئێمـە پێمـان باشـە بڕگـەی چـوار (أ) بـەم شـێوەیەی خوارەوەی لێ بێت:

لە 3٪ تا پێنج ملیۆن دینار.

لە 5٪ لە پێنج ملیۆن دینار زیاتر تا دە ملیۆن دینار.

لە 10٪ لە دە ملیۆنەوە تا بیست ملیۆن دینار.

لە 15٪ لە بیست ملیۆن زیاتر.

ئێمە پێمان چاکە ئەم نیسبەتانە بەم شێوەیە بگۆڕین، ئەگـەر تەئکیـد دەکەمـەوە لـە وشـەی ملیـۆن و ئـەو هەموو سفرە، ئێمە نەترسین و وا نەزانین ئەمە مەبلەغێکی قەبەیە.

لە فەقەرەی (د)دا لە کۆتاییدا ئێمە پێمان چاکە وشەی عێراق ببێت بە هەرێمی کوردستان، جگە لەوەش ئێمە پێمان چاکە بڕگەیەکی تر ئیزافە بکرێت بۆ ئەم ماددەیە، ئەگەر ئێمە بڕوانینە ئەسبابی موجیبەی ئەم یاسایە، دەبنین ئەسبابی موجیبە دەڵێت (لغرض جعل القانون منسجماً مع السياسة الاقتصادية في اقليم كوردستان ولتحقيق اهداف التشريعات الاقتصادية الخاصة بالاستثمار واقتصاد السوق وتشجيع الحركة العمرانية والاستثمارات بصورة عامة ولتحقيق العدالة وتخفيف العبء الضريبي عن كاهل المواطنين فقد شرع هذا القانون)، هەر لەسەر ئەم بنەمایە، بۆ ئەوەی ئینسیجام بکات لەگەڵ ئەسبابی موجیبە، ئێمە پێمان چاکە فەقەرەیەکی بۆ ئیزافە بکەین لەگەڵ یاسای وەبەرهێنان، هەم لەگەڵ ئەو یاسایانەی کە هەیە، هەم لەگەڵ ئەو فەلسەفەیەی کە ئێمە بینامان کردووە، بۆ هاندانی سەرمایەی گشتی، ئێمە پێمان چاکە ئەم بڕگەیە بۆ ماددەکە ئیزافە بکەین، ئەویش پرۆژە بەرهەمە خۆماڵیەکان لە 5٪ی باج ببەخشرێت وەکو هاندانێك بۆ بواری وەبەرهێنانی نیشتمانی، مەبەستمان لە وەبەرهێنان مەبەستمان لەو ئیستیسمارانەیە، کە بۆ زیاد کردنی زێدە باییەك، بۆ زیاد کردنی ربحێکی زیادە خەیالی نایەت، یەعنی ئێمە مەبەستمان لەو پرۆژانە نییە بۆ کردنەوەی سوپەرمارکێتێك، یاخود بۆ شتێکی خەدەمی، ئێمە مەبەستمان ئەوەیە، ئەگەر یەکێك کارگەیەك، کار خانەیەك بکاتەوە، یان پرۆژەیەکی دەواجن بکاتەوە، پرۆژەیەکی وەبەرهێنان بە مەفهومی ئیقتیصادیەکەی خێرو بەرەکەتێکی ماددی بێنێتە بەرهەمهێنان، بۆ ئەو تەشجیع کردنە، ئەمەش بۆ تەنها وەبەرهێنی نیشتمانیی، بۆ ئەوەی کە بواری وەبەرهێنان لەو کەرتە ئابووری نابەرهەمهێنانانەی کە سەر لەنوێ ئیعادەی داهاتی وڵاتیە، وەکو لە بازرگانی و لە بوارەکانی تردا، دەبێتە بواری وەبەرهێنانی ماددی، ئەمەش خزمەتێکی گەورە بە ئایندەو بە هەڵسانەوەی ئابووری نیشتمانی هەرێمی کوردستان دەکات، ئێمە پێمان چاکە ئەم ئیزافەیە بکرێت بۆ ماددەکە، زۆر زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس کاك دلێر، بەڵام یەك پرسیار لەبیرم نەچێتەوە وەبەرهێنان ئیعفائاتی تێدایە بۆ دە ساڵ، دەیانگرێتەوە وەتەنیش بێتن، ئەجنەبیش بێت، هەموویان دەیانگرێتەوە، پاشی دە ساڵەکە.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو یاسایە دەدرێت بە هەموو کەسێك کە سوپەرمارکێت بکاتەوە، یان گازینۆیەك بکاتەوە، یان چێشتخانەیەك بکاتەوە، کە کاتێك سوپەرمارکێتێك دەکاتەوە، بەڕاستی کردنەوەی سوپەر مارکێت لەگەڵ ئەوەی کە شارەکانی ئێمە دەرازێنێتەوەو خزمەتگوزاریەکی باشمان پێشکەش دەکات، بەڵام هۆکارێکە بۆ راکێشانی دراوی قورس و سەروەت و سامانی نیشتمانی بۆ دەرەوەو، ئەمانە بوون بە مەلبەندێك بۆ ساغ کردنەوەی کەلوپەلی بیانی، هەرێمی کوردستان بووە بە بازاڕێك بۆ ساغ کردنی کەلوپەلی دەرەوە، ئێمە پێویستمان بەوە هەیە پرۆژەی وەبەرهێنان هەبێت، کەسێك پرۆژەیەکی وەبەرهێنانی لە بواری پیشەسازییدا، یان لە بواری کشتوکاڵدا، یان لە هەر بوارێکی تر بەرهەمهێناندا خێرو بەرەکەتێکی مادیمان بۆ وەربەرهەم دێنێ، بە مەرجێك سەرمایەی نیشتمانیش بێت، جگە لەو خزمەتانەی کە لەبواری سیاسەت و یاخود یاسای وەبەرهێنانە ئێمە داوامان کردووە، ئێمە پێشنیار دەکەین لێرەدا بەس لە زەریبە لە 5٪ ئیعفا بکرێت، بەس ئەو پێشنیازەمان هەیە، ئەمە بۆ ئەوەی کە هانی خەڵك بدەین سەرمایەکانیان لەو بوارە بەکار دەهێنن، بچێتە بواری وەبەرهێنان بە مەفهومی ئیقتیصادی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە تێکەڵاوی تێدا دەبێتن، قەزایەی ئیستیسمار موعالەجە کراوە، لە قانونێکی تایبەتدا هەمموو مەشاریعێکی ئیستیسماری چ وەتەنی، چ ئەجنەبی ئەو سەماحات و ئیعفائات هەمووی هەیە، لێرە داخیلی بکەیت تێکەڵاویەك دەبێتن، کە بەڕاستیەکەی هەدەفی ئەو قانونە ئەوە نییە مەشاریعی ئیستیسمار موعامەلەی تایبەتی خۆی هەیە، هەموو لایەنەکانی موعالەجەی کراوە، پێم وایە ئەوە لێرە ئیزافە بکرێتن وتێکەڵی بکرێتن باسێکی وا بکەین، کە قانونەکە جێ بەجێ بکاتن لێی تێك دەچێتن، بەهەر حاڵ موقتەرەحاتەکانی ترت هەمووی ئیشارەتم کردووە، پێش هەموو شتێك دەمەوێت بزانم جەنابی وەزیر رەئی چیە لەسەر ئەو رەئیانە، دوایێ لیژنەی قانونی ئینجا دەیخەینە موناقەشە کردن، فەرموو جەنابی وەزیر لیژنەی دارایی ئیقتیراحی کردووە کە دەڵێت ئەو نیسبانە بگۆڕێن 3٪یەکە لە جیاتی دوو ملیۆن ببێتە پێنج ملیۆن، 5٪ەکە لە پێنج ملیۆن تا دە ملیۆن، لە 10٪یەکە لە دە ملیۆن تا بیست ملیۆن، لە 15٪ەکە بیست ملیۆن زیاتر.

بەڕێز سرکیس اغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هەر لەسەر پێشنیارەکەی خۆمان موسیرین، کە رێککەوتووین، لەو لایە سەماحی قانونی دەردەکەین، لێرەش نیسبەکەمان کەم کردۆتەوە، بۆیە هەر لەسەر پێشنیاری خۆمانین، ئەویتریش ئەوەی بەرێز سەرۆکی لیژنەی دارایی باسی کرد، ئێمە داخیلی ئەو موناقەشەیە نابین، ئەوەی کە گوتی دۆلار دابەزیوە، دۆلار لە دەرەوە دابەزیوە موقابیلی عوملاتی تر، بەڵام ئەگەر حکومەت نەبێت و تەزحیە بەسیولەی خۆی نەدات و بانکی مەرکەزی عێراقی سعرێك لەسەر دۆلار دانەنێت، ئێستا دینار نرخێکی زۆر کەمتری هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من نامەوێت، ئەمە مەوزوعێکی ترە هی دۆلار، بەڵام پێم وایە ئەوە سیاسەتێکی بانکی مەرکەزی عێراقیە، دینار بەقوەت بووە بەنیسبەتی زیاتر لەوەی کە دۆلار شکاوە، بەڵام دینار لەو نیسبەتە تێپەڕیوە، لەبەر رۆشنایی ئەو سیاسەتەی کە دەیانەوێت دیناری عێراق بەقوەت بێتن، ئەوە ئەوەلەن/ دیناری تازەیان تەبع نەکردووە، ئەوە لە عەرزو تەلەبەکە هینە.

دووەمنیش/ کڕینی دۆلار لە بازاڕدا لە زیمنی سیاسەتەکەی کە دیناری عێراقی بەقوەت بێت، ئەوە بەردەوامە، ئەوە لە بەرژەوەندی خەڵکدایە، وێڕای ئەو مووچەیەی کە وەریدەگرن قوەتی شیرائی زیاتر دەبێتن، چونکە ئێمە دینارمان رەبتی دۆلارە، هەموو مەوادیشمان بە دۆلار دەکڕێت لە دەرەوە، ئەگەر دینارەکە بەقوەت بێتن ئەو تەلەفزیۆنەی بە چوار سەد هەزاری دەکڕی، ئەو وەختی بە سێ سەد هەزاری دەکڕی، ئەگەر دینارەکە وەکو هینمان کرد بگەڕێتەوە سەد هەزار دینار ببێتە سەد دۆلار وای لێ دێت، بەهەر حاڵ، کێ قسەی هەیە، کاك دکتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە ماددەی چوار بڕگەی یەکەم، من پشتگیری لە بۆچوونی لیژنەی دارایی دەکەم، بۆ ئەوەی کەوا ئەو رێژانە بەرز بکرێنەوە، سەبارەت بە بڕگەی دوو لیژنەی قانونی پێشنیازی ئەوەی کردووە، لەبەر ئەوەی کەوا رێژەکە لە 15٪یە هەمووی رێك بخرێنەوە، من لەگەڵ ئەوە دام، کەوا جیاوازی بکرێت لە نێوانیاندا، چونکە ئەو کۆمپانیایانەی کە پێیان دەگوترێت بەرپرسیاریەتی دیاری کراو (المسؤولیە المحدودە) بەشی زۆری ئەو کۆمپانیایانە سیمای خێزانیان هەیە لەنێو کەسانێکدا دروست دەکرێن، کە سەر بە خێزانێکن خزم و کەسی یەکترین، لەبەر ئەوە چاکترە کەوا رێژەی ئەو باجەی کە لێیان وەردەگیرێت کەمتر بێت لە پازدە، بۆ نموونە بکرێتە دە، بەڵام ئەو کۆمپانیایانەی کەوا پێیان دەگوترێت موساهەمە بەهەردوو شێوەکەی، ئەمە قەیدی ناکات با پازدە بمێنێتەوە، بەڵام کۆمپانیاکانی دەرەوە کەوا لە کوردستان کار دەکەن، ئەوانە با رێژەکەیان بکرێت بە بیست، ئەم کۆمپانیایانەیش ئەوانە نین کەوا کۆمپانیای وەبەرهێنانیان پێ دەگوترێت، چونکە ئەمانەی جەنابتان ئاماژەتان پێ کرد، ئەوانە قانونی تایبەتی خۆیان هەیە ئەوانە ناگرێتەوە، بەڵام کۆمەڵێك کۆمپانیای دی هەیە دێن کاروباری موقاوەلات دەکەن، ئەوانە لێرە پێویستە رێژەی باجیان زیاتر بێت بە لایەنی کەم لە 20٪ بێت، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عەبدولڕەحمان فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن اسماعیل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تێبینیم لەسەر فەقەرەی (ب) هەیە، کە باس لە شەریکات دەکات و زەریبە وەدەگرێت، ئەم شەریکەیە هەمووی یەك جۆر نینە، هەیە بەرهەمی موادی غیزائیە، هەیە بەرهەمی کارەبایی و ئەو شتانەیە، ئەم ڕێژەیە بە ڕەئی من دروست نییە، دەبێت لێك جیا بکرێن، خۆی لە قانونی دنیا هەمووی مەوادی غەزائی لە 7٪ە، مەوادی کەمالیات و کارەبایی لە 16٪یە، ئێستا بۆتە لە 19٪ لە هەموو دنیا، لەبەر ئەوە پێویستە ئەمە لێك جیا بکرێتەوە، هەندێك شەریکات هەیە تەوریدی مەوادی خۆراکی دەکاتن، چۆن لە 15٪ی لێ وەردەگیرێت، ئەوە دەبێتە بار گرانییەك لەسەر میللەت، میللەت لەوەدا کە خۆراکییە، گران دەبێتن، کە گران بوو، کێ زەرەر دەکات؟ میللەت زەرەر دەکات، لەبەر ئەوە ئەم نیسبەتە دەبێت لێك جیا بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جەمال فەرموو.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەحەقیقەت من پشتیوانی ڕەئیەکەی لیژنەی دارایی دەکەم، دەبێت ئێمە موحاوەلەی ئەوە بکەین کە ڕێگا فراوان بێت، کە بە تەمای ئەوەن کارێك دروست بکەن کە شوێنێك دروست دەکرێت، هەتا ئەگەر دوکانێکی دەلاکی بچووکیش بێت، ئەمە خۆی لەخۆیدا جولانەوەیەکە، دەبێتە سەبەبی ئەوەی کە دوو کەس تیای ئیش بکات، ئێمە ئەگەر بیر بکەینەوە بۆ چارەسەری کێشەی زەریبە، دیسان قسەکەی ئەو ڕۆژە دەکەمەوە، دەبێت ئێمە زەریبەمان لەسەر جولاوەکاندا هەبێت، لەسەر دەخلی خەڵك هەبێت، لەسەر ئەدەوات و ئەو پێداویستیە ژیان دەکرێت، بۆ ئەوەی تا حەددێك وەزعەکە بێینەوە بار، ئێمە لە لایەك کە زەریبەی دەخل کەم دەکەینەوە، لە لایەکی تر شوێنێکی تر بدۆزینەوە، بۆ ئەوەی بتوانین دەخلی حکومەت بەرز بێتەوە، من پێشنیارێکی تریشم هەیە، حکومەت بەرنامەیەکی هەیە، ئەمانە یارمەتی کێ دەدەن؟ یارمەتی ئەو کەسانە دەدەن کە خۆی توانای هەیە، ئیستیعدادی هەیە خیبرەی هەیە، دەیەوێت مەعمەلێك بکاتەوە، یان دەیەوێت سوپەرمارکێتێك بکاتەوە، ئەگەر خۆی بتوانێت لە 20٪ی پارەکە تەئمین بکات، حکومەت، یان بانك لە 80٪ی بۆ تەئمین دەکات، بۆ ماوەیەکی دوورو درێژو زەریبەی لەسەر دادەنێت، زەریبەکەش کەمە، ئەمە لە لایەك ڕێگا دەکاتەوە بۆ ئەوەی خەڵکێکی زۆر لەم سوپەرمارکێتە ئیش بکات، بۆ نموونە کە سوپەرمارکێتێك دەکرێتەوە، ئەگەر بچن سەیری بکەن سی، چل کەس ئیشی تیا دەکات، سی، چل کەس لە بەتاڵە، یەعنی قورسایی هەیە لەسەر کۆمەڵگاو، قورسایی هەیە لەسەر حکومەت، یەعنی نارەزایی خەڵك بیست کەس ئێستا ئیشی هەیەو ئیش دەکات و زەریبەش دەدات، لەبەر ئەوە من تەئیدی بۆچوونەکانی لیژنەی دارایی دەکەم، لەگەڵ ئەوەشدا ڕێگەی تر بە حەقیقەت زۆر پێویستە، چونکە وەکو جەنابی وەزیر باسی کرد، ئێمە ئەگەر هەر هەموو زەریبە ببڕین، ئیتر حکومەت تەقریبەن دەسەڵاتی دارایی زۆر زەعیف دەبێت، لەبەر ئەوە چارەسەری مەوزوعەکە زۆر بە کتوپڕی ئێمە بیر لەوە بکەینەوە، کە زەرائیب لەسەر شتی تر دابنێین، ئەو کەسانەی کە توانایان هەیە، تەبیعی هەموو کەسێك توانای نییە، لە ساڵێکدا چوار تەلەفزیۆن بکڕێت، یان سێ تەلەفزیۆن بکڕێت، خەڵکی دەوڵەمەند هەیەتی با ئەوە زەریبە بدات، تەبیعی

كە ئەمە كرا، ئیتر موشكیلەكەی لەسەر حكومەت كەم دەبێتەوەو خەڵكیش بۆ ئەم بارەی ئێستا فشارو زەختی لەسەر نابێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

چرۆ خان فەرمووو.

بەڕێز چرۆ علی حمە امین:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی من لە سەرووی ئەوەی پشتگیری لیژنەی دارایی و ئابووری دەكەم، پێشنیارێكیشم هەیە بەنیسبەت لە 3٪ بۆ دوو ملیۆن، بە رەئی من ئەگەر جیا بكرێتەوە لە 1٪ بۆ یەك ملیۆن، لە 3٪ بۆ یەك ملیۆن تا پێنج ملیۆن، وەك پێشنیارەكە بابڵێین لیژنەی دارایی و ئابووری، چونكە مەسەلەن ئەگەر یەكێك راتبی دوو سەد هەزار دینار بێت، بەڕاستی ئەگەر شەش هەزاری لێ وەربگرین زۆرە بۆی، بە رەئی من ئەگەر لە 1٪ بۆ تا ملیۆنێك، لە 3٪ تا پێنج ملیۆن و بەو شێوەیەی پێشنیارەكەی لیژنەی دارایی و ئابووری، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك سەعدەدین فەرمووو.

بەڕێز ملا سعدالدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لە پاش سەماحی قانونی، یەعنی كە ئەو دوو ملیۆن و نیوە دراوە، چ بۆ زەوج و بۆ ئەولاد، لە 3٪ تاكو دوو سەدو پەنجا هەزار دینار من پشتگیری رەئیەكەی لیژنەی دارایی دەكەم، چونكە دوو سەدو پەنجا هەزار دینار، یان 5٪ تا پێنج سەد هەزار زۆر كەمە، بۆ؟ لەبەر ئەوەی دەخلی فەردی موقیم كە لە 3٪، یان لە 5٪ دانراوە، لە ئەسڵی مەشروعەكە كە لێرە باسی هاتووە رەقەم 113ی ساڵی 1982 لەوێ لە 10٪ دانراوە تاوەكو سێ هەزار دینار تا شەش هەزار دینار، یەعنی بە حیسابی سویسری، باشە سێ هەزار دنیار ئەگەر پێشان حیسابی راتبی ئیسمی بكەیت كە (130) دینار بوو، سێ هەزار دینار تا شەش هەزار دینار گەلێك زۆر بوو، ئێستا موەزەفێك لەوانەیە (250) هەزار دینار، یان (150)هەزار دینار ئەوە مانای وایە دەكاتە حیسابی هەر دوو مانگی زۆر لێك دوورە، یەعنی دەبێت هەر زیاد بكرێت، ئەگەرنا هەروەكو خۆیەتی، ئەوە نوقتەی یەكەم.

نوقتەی دووەم/ یەعنی تەماشا بكە لە دەخلی فەردی غەیری موقیم، ئەو شەریكاتی ئەسهومەو شەریكاتی صناعیە هیچ فەرقی نەكراوە، یەعنی دائیمەن لە 15٪ بۆ شەریكاتی صناعی، لە 35٪ لە قانونی قەدیم و ئەسڵدا لە قانونەكەی صافی ئەرباحەكەی، یەعنی مەقتوع دەگیرێتەوە، یەعنی ربحی صافی ئەخیری لە 35٪ی لێ دەگیردرێتەوە شەریكاتی غەیری صناعی، شەریكاتی صناعی دەبێت كەمتر بێت لە شەریكاتی غەیری صناعی، كە لێرە هیچ فەرقی پێ نەكراوە، لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

سوپاس، كوێستان خان فەرمووو.

بەڕێز كوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

پشتگیری ڕەئیەکانی لیژنەی دارایی دەکەم بۆ خاڵی (ب)، بۆ خاڵی (ج) پشتگیری ڕەئیەکەی دکتۆر نوری دەکەم، یەك پێشنیارم هەیە بۆ خاڵی (د)ی پێشنیارەکانی لیژنەی یاسایی، ئەو حەوت سەد هەزار دینارە بکرێت بە ملیۆنێك دینار، چونکە حەوت سەد هەزار وەکو کاك دلێر ڕوونی کردەوە، بەڕاستی داهاتێکی کەمە، کە لە 5٪ی لێ دەبریت زۆر کەمی لێ دەمێنێتەوە بۆ فەرمانبەرێك کە حەوت سەد هەزاری هەیە، بۆیە پێشنیار دەکەم ئەو لە 5٪ە لە ملیۆنێك وەربگیرێت، کە مووچەکەی ملیۆنێکە، نەك حەوت سەد هەزار دینار، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بەکر فەرموو.

بەڕێز بکر فتاح حسین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من سەرەتا دەمەوێت باسی ئەوە بکەم، کە ئێمە دوو سیستەم هەیە لە دینادا تێکەولاوی نەکەین ئەورووپاو ئەمریکا تێکەڵاو بە وڵاتی خۆمان نەکەین، بە ڕەئی من ئێمە لە مەرحەلەیەکی ئینتیقالی داین لە بەینی ئیقتیصادی کۆنترۆل کراو و ئیقتیصادی ئازادا، تاکو ئێستا بینای ئیقتیصادی ئازاد لە کوردستاندا نییە، ئەو زەریبانەی کە هەیە، من بۆ خۆم لەگەڵ ئەو سیستەمەی ئەورووپی دام, بەلاّم ڕەنگە ئەگەر بەو شکلە لێرە جێ بەجێی بکەین، خەڵك پێمان بڵێت گوزەرانی ئەفریقیاو زەرائیبی ئەورووپا، ئەوە شتێکە تێکەولاّ کردنی تۆزێك زەحمەتە، ڕەنگە موشکیلەش بۆ هاووڵاتیان زۆر پەیدا بکات، لەبەر ئەوە بە ڕەئی من بەڕاستی مەفروزە ئەو زەریبانەی کە دادەنێن لەسەر ئەساسی ئەوە بێت، چونکە کە ئێمە ئیقتیصادەکەمان زیاتر ئیعتیماد دەکاتە سەر نەوت و لە قیتاعی زراعی و صناعی و بەرهەمهێنان و ئەوانە هیچ دەخلێکمان نییە، ئەو پارەی کە حکومەت هەیەتی هەمووی لە نەوتەوە دەری دەکات، خۆی تەوزیعی دەکات بڵێین ڕەواتب و شتی وا، یان ئەو مەشاریعی خەدەمی و ئەوانە تەقدیم دەکات، ئەو زەریبانەی کە دادەنرێت دەبێت لەگەڵ ئەوەدا بە شێوەیەکی تەصاعودی بێت لەگەڵیان، بۆیە لێرە پشتیوانی لە ڕەئیەکەی لیژنەی دارایی دەکەم و بەتایبەتی جگە لەوە نوقتەیەك هەیە سەقفێك دانێین بۆ داهاتی فەرد، مەسەلەن بۆ ساڵێك، تا ئەو سەقفە کە گوزەرانی خۆی پێوە بەندە، ئەوە نابێت زەریبەی لەسەر بێت، دوای ئەو سەقفە ئینجا بە تەصاعودی سەر بکەوێت، ئێستاکە تا دەگاتە دوو ملیۆن دینار، یەعنی لە یەك دینارەوە تا دوو ملیۆن دینار تۆ لە 3٪ی لێ دەسەنی، من پێم وایە لە ساڵێکدا فەردێك چەندی پێویستە بۆ ژیان و گوزەرانی، دوای ئەوە زەریبەکان دادەنرێت بەشێوەیەکی تەصاعودی. نوقتەیەکی تر هەیە، کە پرسیارم هەیە لێی، ئەوەیە نازانم هێشتا فەرق نەکراوە لە بەینی تاکی نیشتەجێ، فەردی موقیم، ئیقامە هەیە، ئیقامەی موئەقەت هەیە، ئیقامەی دائیمی هەیە، حەقی مواتەنە هەیە، یەعنی لەبەر ئەوە دەبێت فەرقێك بکەین، ئەوەی موقیم نییە لە وڵات، من پێم وا نییە ئەو حەقی ئەوەی هەبێت ئیش بکات، چونکە ئەوەی موقیم نەبێت حەقی ئیش کردنی نییە، کە حەقی ئیش کردنی نەبێت، تۆ دەبێت جیای بکەیتەوە لەوەی کە ئیقامەی موەقەتی هەیە، لەگەڵ ئەوەی کە ئیقامەی دائیمی هەیە، لەگەڵ ئەوەی کە جنسیەی هەیە، حەقی مواتەنەی هەیە، من حەز دەکەم ئەوەم بۆ ڕوون بکەنەوە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

گوڵناز خان فەرموو.

هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

44

سالّی/ 2007 – بەرگی چل و چوار

چاپی یەکەم/ سالّی 2008

پێرِیست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (14) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/10/22 ل5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (15) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/10/23 ل31

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (16) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/10/24 ل43

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (17) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/10/30 ل85

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (18) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/10/31 ل119

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (19) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/11/5 ل147

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (20) خولی دووەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2007/11/8 ل187

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (21) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/11/12 ل209

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (22) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/11/14 ل259

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (23) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/11/19 ل327

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (24) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/11/20 ل365

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (25) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/11/21 ل429

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (26) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/11/26 ل485

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (27) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/11/27 ل523

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (28) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/12/3 ل555

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (29) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/12/4 ل559

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (30) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/12/5 ل615

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئەمەش وەکو پرۆژەی یاسای پێشتر ئاراستەی لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی و ئابووری و ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێزی دەکەین، بۆ ئەوەی راپۆرتی خۆیان حازر بکەن و، بۆ ئەوەی ئەندامانی پەرلەمان خۆیان ئامادە بکەن بۆ گفتوگۆ کردن لە رۆژی دیاری کراو.

خاڵی سێیەم/ خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای هەموار کردنی یاسای باجی دەرامەتی ژمارە (113)ی ساڵی 1982ی هەموار کراو کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان پێشکەش کراوە.

ئێمە ئەو رۆژە لە دوا جەلسەماندا گەیشتینە ماددەی چوار، داوامان کرد کە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی راپۆرتەکانیان یەك بخەن، داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی دەکەم بێن لە شوێنی خۆیان دابنیشن، فەرموو کاك دلێر.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاوەیس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لەگەڵ بەڕێزان جەنابی وەزیرو لیژنەی یاسایی کۆبووینەوە، رێککەوتین لەسەر پرۆژەیەك لیژنەی یاسایی دەیخوێنێتەوە، راو بیرو بۆچوونی ئێمەشە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مامۆستا کاکە فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەروەکو کاك دکتۆر دلێر فەرمووی، ئێمە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی و ئابووری و جەنابی وەزیر لەگەڵ نوێنەری دارایی دانیشتین و گفتوگۆیەکی زۆرمان کرد، لە ئاکامدا گەیشتینە چەند گۆڕانکاریەکی سووك، ئینشائەللا ماددە بە ماددە باسی دەکەین و ئەویتریش رێککەوتووین لەسەری، هیوادارین هەموو لایەکی خوشك و برایان موافیق بن و دەنگی لەسەر بدەن و رەئی خۆیان بدەن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو ماددەی چوار بخوێنەوە کە ئەوەی ئیتفاقتان کردووە.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

فيما يتعلق بالمادة الرابعة من المشروع فان اللجنة القانونية واللجنة المالية تؤيدها وتقترح اضافة جملة (في اقليم كوردستان ـ العراق) الى اخير الفقرة (1) منها بعد ان تم الاتفاق مع ممثلي الحكومة على رفع نسب السماحات وتثبيت الضرائب المفروضة على رواتب الموظفين لكافة الدرجات الوظيفية واصحاب المناصب والوظائف العليا عامة وتقترح اللجنة اعادة صياغتها كالآتي:-

المادة الرابعة:

أولاً: تلغى المادة (2) من قانون ضريبة الدخل رقم (5) لسنة 1999.

ثانياً: تلغى المادة (3) من القرار المرقم 219 لسنة 2001.

ثالثاً: تلغى الفقرتان (6، 7) من القرار المرقم 294 لسنة 1999.

رابعاً: يوقف العمل بالفقرة (2) من المادة (13) من قانون ضريبة الدخل رقم 113 لسنة 1982 المعدل في اقليم كوردستان ويحل محلها مايآتي:

تفرض الضريبة على المكلف عن كل سنة تقديرية وفق النسب التالية:-

أ- دخل الفرد المقيم بعد منح السماحات القانونية كالآتي:-

3٪ لغاية مليوني دينار.

5٪ لمازاد على مليونى دينار لغاية (4) أربعة ملايين دينار.

10٪ لما زاد على (4) أربعة ملايين دينار لغاية (6) ستة ملايين دينار.

15٪ لما زاد على (6) ستة ملايين دينار.

ب- دخل الفرد غير المقيم نفس نسب المقيم مع عدم شموله بالسماحات القانونية.

ج- تفرض وتستوفى ضريبة بنسبة ثابتة قدرها 15٪ على ارباح كافة الشركات العاملة في اقليم كوردستان بما فيها الشركات الفردية والبسيطة.

د- تفرض وتستوفى الضريبة بنسبة 5٪ لما يزيد على 700000سبعمائة ألف دينار من رواتب موظفي الاقليم لكافة الدرجات الوظيفية والقطاع الخاص المسجلين رسماً واصحاب المناصب والدرجات الوظيفية الخاصة.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر ئەو نوقتەیەمان بۆ تەوزیح بکە کە (تفرض الضريبة على المكلف عن كل سنة تقديرية) دوو، سێ حاڵەتی گوتووە، دوایێش دەڵێ (تفرض وتستوفى الضريبة بنسبة 5٪ على الموظفين) بۆ ئەوەی تر موەزەفی ناگرێتەوە، ئەوەی یەکەم موەزەفی ناگرێتەوە، تا خاڵی دووەم هین بێتن.

بەڕێز سرکیس اغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی موەزەفین جیایە لەگەڵ (أ)ەکە، کە لێرە لە 3٪ەکە تا 15٪، ئەوە بەنیسبەت میهنەیە، موەزەفین جیامان کردۆتەوە لە حەفت سەد هەزار بەرەو سەرەوە، ئەو کاتە لێیان دەبڕدرێت، لەو حاڵەتە فەرمانبەرێك دەتوانێت هەم فەرمانبەر بێت، بەڵام ئەگەر ئیشێکی تر لە دەرەوەی فەرمانبەرایەتی بکات سوود لە سەماحەکەی خۆی وەربگرێت، بۆیە ئەوە لەساڵحی فەرمانبەرە، ئەوەی کە لێرە تەحدید کراوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەواتە بە رەئی من دەبێت (تفرض الضريبة على المكلف عدا الدخل الناجم عن الرواتب)، بۆ ئەوەی خاڵی دووەم.

بەڕێز سرکیس اغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مادام ئێمە وەکو خاڵێکی جیا فەرمانبەر جیامان کردۆتەوە، وابزانم ئیعتیادی دیار دەبێت، کە ئەوەی سەرەوە شمولی فەرمانبەر ناکات، چونکە لەبەر ئەوە وەکو خاڵێکی جیا لەو ماددەیە هاتووە، وەکو فەقەرەیەکی جیا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نابێتە هۆی ئەوەی فەرمانبەرێك وا تەفسیر بکاتن، هەم لەوێش وەربگرێت، هەم لێرەش وەربگرێت.

بەڕێز سرکیس اغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کە یاسایەکە دەرچوو، ئێمە تەعلیمات دەردەکەین، کە تەعلیماتمان دەرکرد، لەو تەعلیماتە وازیح دەبێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە ئەندامانی بەڕێز موناقەشەتان زۆر کرد لەسەر ئەو ماددەیە، ڕەئی خۆشتاندا، ئێستا لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی لەبەر ڕۆشنایی موداخەلاتی خۆشتان تەکلیفی ئێمەش لەگەڵ جەنابی وەزیر گەیشتۆتە ئەو ڕەئیانە، من نامەوێت تەبعەن جارێکی تر بگەڕێینەوە موناقەشەی بکەین، هەمووتان قسەتان کردووە، بەڵام ئەگەر دوو، سێ کەس دەیەوێت، ئەگەر شتی زۆر تایبەت هەیە، کاك دکتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من سەبارەت بەو ڕێژەی کەوا لە کۆمپانیاکان وەردەگیرێت، دووبارە پێشنیازی ئەو ڕۆژە دەکەمەوە، کەوا جیاوازی بکرێت لەنێو ئەو ڕێژەی کۆمپانیای مەسئولیەی مەحدودە لەگەڵ کۆمپانیای ئەسهوم و لەگەڵ کۆمپانیای دەرەوە دەکرێت، من پێشنیاز دەکەم کەوا بۆ کۆمپانیای مەحدودیە لە 10٪ بێت، ئەویتر لە 15٪ بێت، هی دەرەوە لە 20٪، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمە داوامان کرد لیژنە دابنیشێتن، ئەگەر لەوێ تەرح کرابوایە باشتر نەبوو بۆ ئێمەش و بۆ ئەوانیش؟

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خۆی لێرە بڕیاری لەسەر دەدرێت، ئەوە بۆچوونی منەو ئیتر کارەکەش ماوەتەوە بۆ ڕای ئەندامانی بەڕێز ئەگەر هاتوو پەسندی بکەن، یان قەبولی نەکەن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محەمەد ڕەفعەت فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من روون كردنەوەیەكم دەوێت لەسەر بڕگەی (أ) لە باجدا، دەڵێت لە 5٪ لە دوو ملیۆن پتر تا چوار ملیۆن وەردەگیرێت، بەڵام لە بڕگەی (د)دا دەڵێت ئەو فەرمانبەرەی كە لە حەوت سەد هەزار دینار زیاتر وەرگرێت هەر لە 5٪ی لێ وەردەگیرێت، ئەمە عەدالەتی تیا نابینرێت، نازانم ئەگەر تەوزیحێكم بدەنێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك غەفور فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من هەمان تێبینی بەڕێز كاك محەمەد رەفعەتم هەبوو لەسەر ئەو ماددەیە، بڕگەی (ج و د) ئەوە خاڵێك. خاڵێكی تر، من وای تێبینی دەكەم ئەو لە 15٪ەكە كە دەڵێت راتبەكەی لە شەش ملیۆن زیاتر بێت، بەڕاستی مەسەلەی ئەو نیسبانەی كە دانراون، من لەگەڵ ئەوەدام لە دوای كە دەڵێن لە حەوت سەد هەزار زیاتر بێت، لە ملیۆن زیاتر بێت نەك لە حەوت سەد هەزار، یەعنی تا ملیۆنێك لێی ببوورێتن و باجی لێ وەرنەگیرێت، لە دوای ملیۆنێك باجی لێ وەربگیرێت نەك لە دوای حەوت سەد هەزار، من تێدەگەم كە دەڵێ هەتا حەوت سەد لێی وەرنەگیرێت، لە پاش ئەوەی كە حەوت سەدەكە چەندی هاتە سەری لەوە باجەكە وەربگیرێت، بەڵام ئەگەر لە دوای ملیۆن بێت چەندی هاتە سەر باجەكەی لێ وەربگیرێت باشترە، نیسبەكانیش لە 10٪ زیاتر نەبێتن، (لە 3٪، 5٪، 10٪) لە 15٪ كە بۆ شەریكات دانراوە، بۆ قازانجی شەریكات دانراوە لە شوێنی خۆی بمێنێت، ئەو لە 15٪یە لەسەر راتبی فەرمانبەرو هیچ كارمەندێكی دەوڵەت نەمێنێت، لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

زۆربەی موناقەشەكانی ئێمە بۆیە یەعنی تەئجیلیش كرا بۆ دانیشتن، لەبەر ئەوەی گوتمان كۆمپانیا هەیە فەرقی هەیە لەگەڵ كۆمپانیاكانی تردا، ئەوەی كە بە ملایین دۆلار بلێین رەئسمالیەتی و كاری زۆرە لە 15٪، ئەوەی شەریكەیەكی موساهمەی و مەحدودە، یاخود مەسئولیەتی مەحدودە ئەویش با لە 15٪ بێت، ئەوە عەدالەت تەحقیق ناكات لێرەدا، من یەك پرسیاریش ئاراستەی بەڕێز كاك وەزیر دەكەم، من خۆم چەندەها كەسانێك هەیە، مەسەلەن دكتۆرو ئەو شتانە بەمنیان گوتووە ئێمە چەند ساڵە عیادەمان هەیە، هەتا ئێستا كەسێك نەهاتووە لێمان بپرسێت، ئەرێ فلسێكی زەریبە دەدات، یان نادات، من پرسیاری لێ دەكەم ئەم زەریبانە ئەوەی مەعاش خۆڕ نییە، چۆن ئیستیفا دەكرێت، ئەوە لەلای من گرنگە، گرنگ دەرچوونی قانونەكە نییە، گرنگ ئەوەیە ئەوەی ئیستیفائەكە چۆن دەبێت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ڤیان خان فەرموو.

بەڕێز ڤیان سلیمان حاجی بشار:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من تێبینیم هەیە لەسەر خاڵی (د) پێم باشترە، چۆن بەنیسبەت زەریبەی دەخلەکە بەنیسبەت ئەو دەخلەی کە هەیە ڕێژەکە زیاد کراوەو بەنیسبەت رەواتبیش ڕێژەکە زیاد بکرێت لە حەفت سەد هەزارەوە تا دوو ملیۆن لە 5٪ی لێ وەربگیرێت، بەڵام ئەگەر راتبەکە لە دوو ملیۆن زیاتر بوو بکرێتەوە نیسبەی 10٪، کە ئێستاش تەقریبەن بەرقەرارە، هەر ئەو نیسبەیە بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئەگەر جەنابی وەزیر وەڵامەکە بدات باشترە، بەس ئێمە ئەو مولاحەزەیەی هەیە لەسەر خاڵی (د) حەفت سەد هەزار زۆر کەمە، پاشی حەفت سەد هەزار، ئەگەر ملیۆنێکیش بێتن، مانگێ ناکاتە سەد هەزار دینار، لەبەر ئەوە حەددی ئەدناش سەدو پەنجا هەزار بێتن ملیۆن و نیوێك بێتن، ئەوجا پاشی ملیۆن و نیوەکە مەعقولە 10٪ی لێ بسەنی، بێجگە لە مولاحەزەکانی تر، مولاحەزەی سۆزان خان من جوابی دەدەمەوە، ئەویش ئەوەیە ئەوەڵەن هەر یەکە فائیدەی خۆی هەیە، دووەمیش تۆ کە قانون دەردەکەیت بۆ جێ بەجێ کردنی ئەو قانونە پێداویستی پەیدا دەکەیت، ئالیەتی جێ بەجێ کردنەکە وەکو لە وڵاتانی ئەوروپادا هەیە زەریبە، چۆن کۆ دەکرێتەوە؟ کۆمەڵێك ئالیاتی هەیە، کۆمەڵێك فەرمانبەری بۆ تەرخان دەکرێت، هەر کۆمپانیایەك مەلەفی شەخصیەتی خۆی هەیە، دەبێت خازیع بێتن بۆ ئەو قانونە، فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز سرکیس اغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت کۆمپانیاکان کە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان داوایان کرد ڕێژەکەی جیا بێت لە یەکتر، یەکێك لە هۆیەکان ئێمە لەگەڵ ئەوەین کە ڕێژەکە 15٪ بێت، چونکە ئەم یاسایە لە ناوچەکانی تری عێراقیش بەم شێوەیە تەتبیق دەکرێت، کۆمپانیا لە شوێنێك کار ناکات، بەڵکو فروعی دەبێت لەناو هەموو شارەکان، رەنگە کۆمپانیایەك مەرکەزی لە هەولێرە، بەڵام لە بەسرەو کەربەلاو موسڵ و بەغدا فروعی هەبێت، یان بە پێچەوانەوە، لە بەغدا بێت فروعی هەبێت لە پارێزگاکانی کوردستان، لەو حاڵەتە ئەگەر دوو نیسبەی وەرگرتنی باج هەبێت، دەبێتە کێشە، بۆیە لەگەڵ ئەوەین کە سابت بێت بەو شێوەیە هەروەکو لە ناوچەکانی تری عێراقدا هەیە، ئێمە ڕێژەکەمان کەم کردۆتەوە خۆی 40٪، 50٪ بوو، ئێستا بۆتە 15٪ دابەزیوە، بەنیسبەت مووچە، ئێمە گوتمان لە حەوت سەد هەزار دینار بەرەو سەرەوە، ئەوەی زیادەکەی حەفت سەد هەزار بەرەو سەرەوە خازیعی زەریبە دەبێت، لێرەش کە 5٪مان گوتووە، دیسان نیسبەکە زۆر کەم کردۆتەوە لە 15٪ بۆ 5٪، بۆ ئاگاداری جەنابت لە 2004ەوە حکومەتی فیدراڵ لە عێراق لە ناوچەکانی باشووری عێراق زەریبە لە فەرمانبەران وەردەگرێت، بەڵام ئێمە هەتا ئێستا لە هەرێمی کوردستان هەرچەندە فشارێکی زۆریش لە لایەنی بەغداوە لەسەر ئێمە هەیە، تا ئێستا زەریبەمان لە فەرمانبەران وەرنەگرتووە، بەڵام ئەوان ئەوە سێ ساڵە لەوێ وەردەگرن، بۆ داوامان کردووە مەقتوع بێت لە حەفت سەد هەزار بەرەو سەروو بێت، چونکە مووچەکە بەخۆی دەرەجە یەکی حەفت سەدو چل هەزار دینارە، یەعنی مووچەمان نییە یەك ملیۆن، مانگانە دەبڕین، ئەوەی فەرقە مانگانە دەبڕین، مەقتوعەکەش

لەبەر ئەوە باشترە بکرێت، بۆ ئەوەی بۆ محاسیب ئاسانتر بێت، حاڵەتەکە موعەقەد نەبێت بۆ موحاسیب، چونکە مانگانە ئەو عەمەلیە دەکرێت، بەنیسبەت دکتۆر و میهنەکانی تر بەڕاستی ئێمە لیژنەمان هەیە، ئەو لیژنانە سەردان دەکەن و تەسبیت دەکەن ئەوانەی دەبێت زەریبە بدەن، جا رەنگە یەکێك نەیەتە فەرمانگەی زەریبە، زەریبە بدات، لەو حاڵەتەی فەرمانگەی زەریبە موکەلەفە کە تەبلیغی جیهەتەکە بکات، بۆ ئەوەی بێت زەریبەکە بدات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بۆ ئەوەی وزوجی هەبێتن (د- تفرض وتستوفى الضريبة بنسبة 5٪ لما يزيد على 700000 سبعمائة ألف دينار من الرواتب الشهري للموظف في الاقليم) ئەوەی تەئکید بکرێتەوە، دەبێت بە موفەردیش بێتن، نەك رەواتب، نەکرێتە سەنەویە، ئەویتر مولاحەزاتەکان وەلاّم درایەوە، فیعلەن وەکو جەنابی وەزیریش ئاماژەی پێ کرد، ئێمە دەبێت رەچاوی ئەوە بکەین قەوانینەکانمان وەکو قەوانینی ئیتیحادی بێت، نابێت لێرە نەوعێك فەرز بکرێت، لە بەغدا نەوعێکی تر حیساب بکرێتن، لەبەر ئەوەی لە موازەنەی گشتی عێراقدا ئەو جۆرە یاسایانەی کە دێنە پێشەوە رەخنە دەگیرێت، رەنگە هەندێکی قەبول نەکرێتن، بۆیە من بەو گۆڕانکاریانەی کە لیژنەی یاساییش باسی کرد ئەو ماددەیە بە ئیتیفاقی هەردوو لیژنەکە رێککەوتوون لەسەری و جەنابی وەزیریش موافیقە لەسەری دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، ماددەی دواتر تکایە.

بەڕێز دلێر محمد شريف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی پێنجەم: کار بە ماددەی (40)ی یاسای باجی دەرامەت ژمارە 113ی ساڵی 1982ی هەموار کراو رادەگیرێ، ئەوەی خوارەوە شوێنی دەگرێتەوە:

1- بڕیاری لیژنەکانی تێهەڵچوونەوە بنەبڕە، ئەگەر بڕیاری پارەی باجەکە (150000) سەدو پەنجا هەزار دینار کەمتر نەبێت.

2- ئەگەر بڕە پارەی باجەکە لە بڕیارەکەدا بوو، ئەوە دەسەلاّتی دارایی لە (150000) سەدو پەنجا هەزار دینار زیاتر بوو، باجدەر مافی دەربڕینی ناڕەزایی هەیە لەمیانەی پازدە رۆژدا، هەر لە رۆژی راگەیاندنەوەو لەبەردەم دەستەی تایبەتی پێداچوونەوە بە سەرۆکایەتی دادوەرێك لە دادگای پێداچوونەوە، دوو ئەندام لە بەڕێوەبەرە گشتییەکان لەوەزارەتی دارایی و یەکێکی دیکە لە یەکێتی پیشەسازییەکانی عێراق دادەمەزرێ و ئەوەش بە بەیانێك وەزیری دارایی دەریدەکات و لە رۆژنامەی فەرمیەوە بلاّو دەکرێتەوە.

3- دەستەی پێداچوونەوەکە بۆی هەیە بڕیارەکە هەڵبوەشێنێتەوە، یان پەسندی بکات، یان هەمواری بکات و بڕیارەکەی بنەبڕە.

4- پێویستە ئەو باجدەرەی ئارەزووی تانە گرتنی هەیە لە بڕیاری لیژنەی تێهەڵچوونەوە رەسم بە سندوقی فەرمانگەی باجی دەرامەتی پەیوەندیدار بدات، بڕی ئەو رەسمە بە رێژەی 1٪ بڕە پارەی باجەکەیەو لەو بڕیارەی تانەی لێدراو رادەی زۆری ئەو بڕە پارەیە (50000) پەنجا هەزار دینارە، دەبێتە داهاتێکی کۆتایی بۆ گەنجینەی گشتی.

5- دیاری کردنی پاداشت بۆ دەستەی پێداچوونەوە، لیژنەی تێهەڵچوونەوە بەپێی ئەو رێنماییانـەی دەبێـت کە وەزیر دەریدەکات.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الخامسة: يوقف العمل بالمادة (40) من قانون ضريبة الدخل 113 لسنة 1982 المعدل ويحل محلها مـا يأتي:

1- تكون قرارات لجان الاستئناف قطعية اذا كان مبلغ الضريبة فيها (150000) مائـة وخمسـون الـف دينـار فأقل.

2- اذا كان مبلغ الضريبة في القرار اكثر من (150000) مائة وخمسـون الـف دينـار، للسـلطة الماليـة والمكلف الاعتراض خلال خمسة عشرة يوماً من تاريخ التبليغ به امام هيئة تميزيـة خاصـة تشـكل برئاسـة قـاض مـن محكمة التميز وعضوين اثنين من المدراء من وزارة المالية و واحد من اتحاد الغـرف التجاريـة العراقيـة واخـر من اتحاد الصناعات العراقية ببيان يصدره وزير المالية وينشر في الجريدة الرسمية.

3- للهيئة التميزية الغاء القرار او تأييده او تعديله ويكون قرارها قطعية.

4- على المكلف الذي يرغب في الطعن تمييزاً في قرار لجنة الاستئناف تسديد رسـم الى صـندوق دائـرة ضـريبة الـدخل المعنيـة يحـدد مبلغـه بنسـبة 1% مـن مبلـغ الضـريبة في القـرار محـل الطعـن وبحـد اعلـى مقـدارها (50000) خمسون الف دينار ويعد ايراداً نهائياً للخزينة العامة.

5- تحديد مكافئة لاعضاء هيئة التمييز ولجان الاستئناف بتعليمات يصدرها الوزير.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لیژنەی یاسایی لەگەڵ لیژنەی دارایی لەگەڵ نوێنەری وەزارەتی دارایی گەیشتینە ئەو ئیتیفاقەی کەوا ئەو ماددەیە لەغو بکەینەوەو ئەحکامەکانی پێشتر وافی ترەو پێویستی بەوەی ناکات بیگۆڕین، ئەوەش رەئـی ئێوەو برادەرانی ئەندامانی پەرلەمانە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو داوایە باشە، بـەڵام ئەگـەر تۆزێـك روونـی بکەینـەوە، بـەدیهی ئـەو غایـە چیە، ئـەوە بۆچیە؟ جـەنابی وەزیر.

بەڕێز سرکیس اغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مەبەسـتمان زۆرتـر تەسـهیلاتە، ئەگـەر پێشـتر یـەکێك ویسـتیبای ئیعـتیراز وەربگریـت، دەبێـت بچـێتە ئیستیئناف، ئـەو وەختـە موعامەلەتەکـە تـاخیر دەبـوو، ئێستا ئێمـە دەمانـەوێت هـەر هـەمان هەیئـە کـە بەسەرپەرشـتی قازییـەك بـوو پسـپۆری دارایـی تێدایـە، ئەگـەر یـەکێك ئیعـتیرازی هـەبوو لەسـەر بـاج، ئیعتیرازەکەی خۆی تەقدیم ئەوان بکات، هەتا زووتر بڕیارەکە دەربچێت و ببێتە قەتعی، یەعنی بەنیسبەت ئێمە مانەوەی، یان لادانی موشکیلە نییە، بەس لادانی دەبێتە تەسهیلاتی زۆرتر بۆ باجدەر، چونکە ئەگـەر ئیستیئناف بکرێت تاخیر دەبێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی لە پرۆژەکەدا هاتووە مەجالی تەعنی داوەتە قەراراتی ئەو لیژنە ئیستیئنافیە، ئێمە لە لیژنەی یاسایی لەگەڵ وەزارەتی دارایی ڕێککەوتین کە ئەو ئیجرائاتە موعەقەدە نەمێنێتەوە بەنیسبەت تەمیز کردنی قەراراتی هەیئەی ئیستیئنافی، پێمان باشە چۆن لە ماددەی چل و لە ماددەی سی و حەوت لە قانونی زەریبەی هاتووە، هەر بەو شکلە بمێنێتەوە، لیژنەی ئیستیئنافی هەیە تەماشای ئیعتیرازاتی هاووڵاتیان دەکات، قەراری ئەو لیژنەی ئیستیئنافیە قەتعی بێت، بۆ ئەوەی کەم بکاتەوەو بەزووترین وەخت هاووڵاتی بگاتە قەرارێکی قەزائی، کە ئەویش بە سەرۆکایەتی حاکمێکە دەرەجەکەی لە صنفی دوو کەمتر نییە، مەبەستەکە هەر ئەوەیە، ئەم ئیجرائاتە نەکرێت بەنیسبەت تەعنی تەمیزی، بەڵکو ئیکتیفا بکرێت بە قەراراتی هەیئەی ئیستیئنافی چ ئەو ئیعتیرازە لە (150000) سەدو پەنجا هەزار دینار زیاتر بێت، یان کەمتر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وابزانم ڕەئیەکەی لیژنەی قانونی وەجاهەتی هەیە، کە لیژنەی دارایی پەسندی کردووەو جەنابی وەزیریشی موافەقەتی کردووە، ئەگەر کەس ئیعتیرازی لەسەر ئەو ڕەئیانە نییە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ پێشنیاری لیژنەی یاسایی و داراییە بۆ ئیلغا کردنی ئەو ماددەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ ئەو ماددەی ئیلغا کرا، ماددەکەی تر تکایە.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی شەشەم: یەکەم:

1- بڕیاری ژمارە (83 و 65 و 112)ی ساڵی 2003 هەڵدەوەشێتەوە.

2- بڕیاری ژمارە (192)ی ساڵی 1996 هەڵدەوەشێتەوە.

3- بڕیاری ژمارە (4210)ی ساڵی 2003 هەڵدەوەشێتەوە.

4- بڕیاری ژمارە (32)ی ساڵی 1997 هەڵدەوەشێتەوە.

5- کار کردن بە بڕگە (21) لە مادده (7) لە یاسای باجی دەرامەتی ژمارە 113ی ساڵی 1982ی هەموار کراو رادەگیرێت.

دووەم: بڕگەیەك بۆ ماددەی (2) لە یاسای باجی دەرامەتی ژمارە 113ی ساڵی 1982ی هەموار کراو زیاد دەکرێت و بڕگەی (7) بۆ ئەوە: (7- کێڵگەکانی پەلەوەڕو تورکاندنی هێلگەو کارگەکانی دروست کردنی ئالیك).

سێیەم: چەند بڕگەیەك لە ماددەی (7) لە یاسای باجی دەرامەتی ژمارە 113ی ساڵی 1982ی هەموار کراو زیاد دەکرێت، کە ئەم بڕگانن (27 و 28):

(27- ئۆتۆمبیلەکانی تەکسی پێنج نەفەرو پاسەکانی گواستنەوەی نەفەر لەناو شارەکان بەدەر لە پاسی نێوان شارەکان).

(28- مەکینەکانی کێڵانی زەوی، تراکتۆر).

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة السادسة: اولاً:

1- يلغى قرار رقم (83 و 65و 112) لسنة 2003.

2- يلغى قرار رقم (192) لسنة 1996.

3- يلغى قرار رقم (4210) لسنة 2003.

4- يلغى قرار رقم (32) لسنة 1997.

5- يوقف العمل بالفقرة (21) من المادة (7) من قانون ضريبة الدخل رقم 113 لسنة 1982 المعدل.

ثانياً: تضاف فقرة الى المادة (2) من قانون ضريبة الدخل رقم 113 لسنة 1982 المعدل وتكون فقرة (7) لها:

7- حقول الدواجن والمفاقس ومعامل صنع العلف.

ثالثاً: تضاف فقرات الى المادة (7) من قانون ضريبة الدخل رقم 113 لسنة 1982 المعدل وتكون فقرة (27 و 28) لها:

27- سيارات التاكسي (5) نفرات وباصات نقل الركاب داخل المدن عدا الباصات بين المدن.

28- جرارات الزراعية (تراكتور).

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

اما فيما يتعلق بالمادة السادسة من المشروع تقترح اللجنة مايلي:

أ- جعل الاعفاء في (ثانياً) لحقول الدواجن والمفاقس فقط والابقاء على ارباح معامل صنع العلف.

ب- تقترح اللجنة اعفاء الباصات داخل المدن وبين المدن من الضرائب وكذلك الحاصدات وسيارات النقل الصغيرة، بيكب دبل 1طن.

ج- ايقاف العمل بقانون ضريبة التركات رقم 64لسنة 1985 في اقليم كوردستان خاصة وان برلمان كوردستان قرر بقراره المرقم 32 في 1997/11/8 تجميد القانون في الاقليم حتى اشعار اخر.

واستناد الى ماتقدم تقترح اللجنة صياغة المادة السادسة من المشروع كمايلي:

-المادة السادسة:

أولاً: تلغى القرارات المرقمات 192لسنة 1996 و32 لسنة 1997، 65و 83و 112و 4210لسنة 2003.

ثانياً: تضاف فقرة الى المادة (2) من قانون ضريبة الدخل رقم 113 لسنة 1982المعدل في اقليم كوردستان – العراق وتكون فقرة (7) لها:-

7- معامل صنع العلف.

ثالثاً: تضاف فقرتان بتسلسل 27 و 28 الى المادة (7) من قانون ضريبة الدخل رقم 113 لسنة 1982 المعدل في اقليم كوردستان وكالآتي:-

27- سيارات تاكسي (5) نفرات وباصات نقل الركاب الصغيرة والكبيرة داخل المدن وبين المدن.

28- الجرارات الزراعية (التراكتورات) والحاصدات الزراعية وسيارات الحمل الصغيرة بيكب دبل (1طن).

رابعاً: يوقف العمل في اقليم كوردستان بقانون ضريبة التركات رقم 64لسنة 1985 المعدل ويعفى من ضريبة التركات ورثة المتوفي الذين ترتب عليهم الضريبة خلال فترة تجميد القانون بالقرار المرقم 32 في 1997/11/8 وتغلق شعب ضريبة التركات في دوائر الضريبة في الاقليم.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كێ قسەی هەیە، كاك جەعفەر فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی شەش بەشی سێیەم، ئەو بڕگەی (28)ە نووسراوە مەكینەكانی كێڵانی زەوی (تراكتۆر)، یەعنی تەحدیدی دەكات، وەسائیلی زراعە هەر تەنها تراكتۆر نییە، ئەگەر ئەوەی بۆ زیاد بكرێت لەگەڵ ئالیەتەكانی تری كشتوكاڵ، ئێستا ئێمە كۆپتەریشمان هەیە بۆ رشاندنی ئیش و كاری زراعی، تەنها مەكینە نییە ئالیاتی زراعی زۆرەو كۆپتەریشمان هەیە، دەڕاسە هەیە، وەسائیلی تر زۆرە، دەبێ تراكتۆرە كە لابرێت ئەوەی بۆ زیاد بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك جەمال فەرموو.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی مەوزوعێك هەیە لە فیكری من دایە، لەبەر ئەوەی لێرە ئیلغای قەراراتمان هەیە، بڕیارێكی نایاسایی هەست دەكەم كە لەلایەن وەزارەتی داخیلیەوە بۆ پاراستنی ژینگە دەرچووە، لەسەر ئەساسی ئەوەی هەر كەسێك سەیارەیەكی نوێ بكڕێت، دەبێت سەیارەیەكی بنوێنێت، تەبیعی شتێكی باشە، كە ئێمە موحاوەلەی ئەوەی بكەین ژینگە پاك بێت، بەڵام دەبێت بڕیارەكە لەگەڵ رۆژدا بگونجێت و لە ئاستی چارەسەر كردنی ئەو میللەتانە بێت، چۆن وڵاتان چارەسەری ئەم كێشەیان كردووە، لە شوێنان هەر سەیارەیەك حەز دەكات 940 بێت، ئەگەر هێنایبێتە سەر ئاستی رۆژ ناحیەی لایت و ئیشارات و دووكەڵ و پێویستیەكانی تر، بۆی هەیە ئەو سەیارە لێ بخورێت، بەڵام ئەگەر نەیتوانی ئەو سەیارە بگەیەنێتە ئاستی رۆژ، دەبێت سەیارەكەی فرێ بدات، لێرە ئێمە زەلامێك پازدە، بیست ساڵ سەیارەیەكەی بەكار هێناوە، سەیارەكەی لە كەڵك كەوتووە، ناتوانێت بیگەیەنێتە ئاستی رۆژ، دەبێت خەڵكێكی تر كە سەیارە بكرێت چل وەرەقە تا چل و چوار وەرەقە هەندێك زیاتره بدات بەم كەسەی كە ئەم سەیارە كۆنەی هەیە، بۆ ئەوەی بتوانێت سەیارەیەك بكڕێت، ئەمە لە حاڵەتێكدا یەكەم/ غوبنێكی تیایە، خەڵكێك سەیارەیەكی

پەنجا هەزاری دەکرێت، چل تا چل و چوار وەرەقە دەدات بە حەقی ئەوەی کە ئەم سەیارە بنوێنێ، یەکێکی تر سەیارەیەك دەکرێت بە دە هەزار عەینی شت دەبێت سەیارەیەك بنوێنێ بە هەمان شێوە، یەعنی بمرێنێ، تەبیعی ئەمە بە رەئی من یەکەم/ هیچ ئیستیفادەیەکی نییە بۆ حکومەت وەکو باج.

دووەم/ زەرەرێکی یەکجار گەورەی داوە لە تەبەقەی وستا، جاران پێش ئەوەی ئەم بڕیارە دەرچێت، خەڵکێك بۆ پێویستیەکانی ژیان، ئەمڕۆ تەقریبەن لە کوردستان سەیارە پێداویستی ژیانە، بە دوو هەزارێك، بە هەزارو پێنج سەدێك سەیارەیەکی مەعقولی پێ دەکڕی، دەیتوانی ئیش و کارەکانی خۆی پێ بەڕێوە ببات، ئێستا ئەو سەیارەیەی کە جاران دەکڕا بە هەزارو پێنج سەد، یان جاری وا هەبووە بە هەزار دۆلار دەکڕا، ئێستا دەبێت بە پێنج هەزارو شەش هەزار بیکڕێت، کە بۆتە مانعی تەبەقەی وستا کە زۆرینەن، زۆرینەی خەڵکن کە بتوانن سەیارە بکڕن، لەبەر ئەوە بە رەئی من ئەم مەوزوعە دەبێت چارەسەر بکرێت، دەبێت قەرارێك دەربکرێت، هەر کەسێك، هەرچی سەیارەکەی کۆن بێت، ئەگەر بیهێنێتە ئاستی رۆژ، یەعنی چاکی بکات و رێك وپێکی بکات و موشکیلەی نەبێت، ئەو با سەیارەی خۆی لێبخورێت، ئەگەر نەتوانێت بیگەیەنێتە ئاستی رۆژ، ئەوە ئەو ئیستیفادەی تەواوی لێ کردووە، مەفروزە سەیارەی فرێ بدات، بۆ ئەوەی مەجال هەبێت تەبەقەی ناوەندی کە زۆرینەی ئەم خەڵکەیە، کە ئەمڕۆ بێ بەش بوون کە سەیارەیان هەبێت، فەرمانبەرێکە، مامۆستایەکە، یەعنی خەڵکێکی ئیعتیادییە، بەڕاستی ئێمە غەدرێکی گەورەمان کردووە لەمانە، چونکە مەحروممان کردوون لە یەکێك لە پێویستیەکانی ژیان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەئیدی ئەسڵی پرۆژەکە دەکەم، پرۆژەی حکومەت، بەنیسبەت حقولی دەواجن و مەفاقس و مەعمەل عەلەف، هەرسێکی شمولی یەك بکاتن، ئەوەی لە ئەسڵی پرۆژەکەدا هاتووە، لە راپۆرتی لیژنەی یاسایی مەعمەل عەلەفیان بەدەر کردووە لەو تەسهیلاتەی کە شمولی دەکاتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خاتوو پەخشان فەرموو.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش لە بڕگەی حەوتدا تەئیدی ئەوە دەکەم کە مەعاملی صونعی عەلەفیش بمێنێتەوە مەعفی بێت لە زەریبە، لە بڕگەی 27دا (سیارات تاکسی......... ماعدا باصات بین المدن) لەگەڵ ئەو پێشنیارەی لیژنەی قانونی کە پاصاتی نێوان شارەکانیش عەفو بکرێن لە زەریبە، بەگشتی لەگەڵ ئەوەم هەموو مەکائین و ئالات و چی بۆ بەرهەمهێنانی کشتوکاڵی بەکار دەهێنرێت، ئەو عەفوە بیانگرێتەوە، نەك تەحدید بکرێت تراکتۆرێك، یان فلان شت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك سەعدەدین فەرمووو.

بەڕێز ملا سعدالدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لە ماددەی دووەم فەرزی زەرائیبە، لە حەوتیش ئیعفایە لە ئەسڵی مەشروعەكەی، بەس لێرە كە فەرزی زەرائیب لەسەر حقولی دەواجن و مفاقیس بۆ ئیلا عەلەف، یان مەفاقیس و لە حقولی دەواجن، ئێستا خۆ شەرت نییە بلاّو بۆتەوە، ئەو زەرورە ئیعفای زەرائیب لەسەر ئەو شتانە بكرێت، یەعنی تەیسیرەن لەسەر شوئونی كڕین و فرۆشتن و كە ئێستاكە ئیحتیاج هەیە بۆ ئەو شتانە لە ناو كۆمەڵ.

دووەم/ لەگەڵ پێشنیارەكەی كاك جەعفەریمە، كە مەكینەكانی زراعی، یەعنی تەحدید كراوە، یان دەبێت نیزامی زەریبە دادەنرێت با هەموو بەشەكان بگرێتەوە، هەموو جانیبەكان بگرێتەوە، ئیلا ئیعفا لە هەندێك فەقەرەی موعەیەن نەبێت و فەرز لە هەندێك فەقەرەی موعەیەن بێت، یان با هەمووی بگرێتەوەو بژمێردرێتن، یان ئیلا ئەو دوو شتە دەرنەیەت و دانەنرێت، لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك سەردار فەرمووو.

بەڕێز سەردار صباح بوزو هركی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من لەگەڵ ئەوەدام كە حقولی دەواجن تەنها ئیعفا بكرێت لە زەریبەی بۆ تەشجیع كردنی زیاد بوونی سەروەی حەیوانی، بەلاّم مەفاقیس و مەعمەلی عەلەف، پێم وایە ئەوە خەڵكانی دەوڵەمەند تەنها مەفاقسیان هەیەو مەعاملی عەلەفیان هەیە، لەبەر ئەوەی عاملی ربحیان هەیە، بۆیە ئەگەر زەریبەیان بۆ دانێیت، بۆیە من لەگەڵ ئەوەدام كە مەفاقیس و مەعاملی صونعی عەلەف خازیعی زەریبە بن، پشتگیری لە رەئی لیژنەی دارایی و لیژنەی یاسایی دەكەم لەوەی كە ئیلغای هەندێك فەقەرات بكرێت، بەتایبەتی لادانی زەریبە لەسەر سەیاراتی تەكسی و پاصات، لێرە پێشنیار كرا كە زەریبەیان لەسەر بێت، بەڕاستی ئەوە شتێكی مەنتیقی نییە، ئەوانەی تەكسیان هەیە، یان پاصیان هەیە ئەوانەیە كە كەم دەرامەتن، ئێمە لە یاسای پێشتر خەڵكە دەوڵەمەندەكان لە سێ تابق بەرەو سەرەوە ئیعفامان كردووە حەفت ساڵ، ئەوانەی فەقیرو هەژارن لێرە كە سایق تەكسی و پاصن داوا دەكرێت زەریبەیان لەسەر دابنرێت، بۆیە من پێشنیار دەكەم ئیعفا بكرێن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دكتۆرە هالە فەرمووو.

بەڕێز د.هالە سهیل وادی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

منیش تەئكید لە فەقەرە حەفت دەكەم، كە باسی مەعاملی عەلەف دەكات، ئێمە رۆژانە رەخنە لەوە دەگرین كە پرۆژەی ئینتاجیمان نییە، هەموو شتێك بە حازری لە دەرەوەی هەرێم بۆمان دێت، كە مەعمەلێك وەكو مەعمەل عەلەف هەبێت و تەشجیعی نەكەیت، مانای وایە ئێمە رێ لە پرۆژەی ئینتاجی

دەگرین، منیش پشتگیری ئەوەی دەکەم مەعاملی عەلەف زەریبەی لەسەر نەبێت، بۆ ئەوەی زیاتر تەشجیع بن، بۆ ئەوەش نرخی دەواجن کەمتر بێت کە قوتی میللەتەو تەئسیر لە بازاڕ دەکات و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس بۆ ئەندامانی پەرلەمان بۆ ڕەئیەکانیان زۆر موەحەد نەبوو، کاک شێروان فەرمووو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە بۆ ماددەکە هەندێك تەوزیحی دەوێت، ماددەی حەوت لە قانونی زەریبەی دەخل ڕەقم 113 باس لە ئیعفائات دەکات، بۆیە ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی و، لیژنەی داراییش هەمان بۆچوونی هەیە تەئیدی ئەو وجهەت نەزەری کردووە، کە سەیاراتی تەکسی عەفو بێت لە زەریبە، سەیاراتی پاصات هی ناو شار عەفو بێت لە زەریبە، بەڵام لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی پێیان وایە ئەو پاصانەی کە لە دەرەوەی شار ئیش دەکەن، ئەوانیش هەر عەفو بن لە زەریبە، واتا لە ماددەکە ئێمە خۆمان داوامان کردووە هەردوو لیژنە بە تەنسیق لەگەڵ وەزارەتی مالیە کە ئەمانە هەمووی عەفو بێت لە زەریبە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دوو کەس ئیقتیراحی کرد پاصات لەنێوان شارەکان عەفو بکرێن، لیژنەش هەر وا دەڵێت شتێکی خیلاف نەگوتووە، کاک ڕەشاد دەڵێت مەعاملی صونعی عەلەف عەفو بکرێتن بە تەنیا، وابزانم ڕاپۆرتەکەی لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی شمولە یەعنی بەحەقیقەت لە هینەکاندا، هیچ شتێکیش ناکرێتن بێ زەریبە، دەبێت زەریبەی دابنێن، ئەی دەوڵەت بەچی بەڕێوە دەچێتن، بەڵام کە زەریبەت دانا ئەو صاحێب مەعمەلە زەریبەکە لە گیرفانی خۆی ناداتن لە هەموو دنیا وایە، دەکەوێتە سەر شانی هاووڵاتیەکە، ئێستاش کەوتووە تۆماتیکیەن هەر لەسەریەتی، دواتریش هەموو جار باسمان کرد، ئەو زەریبەیە ئەداتێکە بەدەست حکومەتەوە، بۆ ئەوەی ڕێگاوبان دروست بکات و زیاد بکات، حەدائیق زیاد بکات، خەدەمات زیاد بکات، لەبەر ئەوە دەبێت حکومەت بەرنامجێکی هەبێت، داهاتی کۆ بکاتەوە بۆ ئەو مەبەستانە، کاک ڕەشاد فەرمووو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەسڵی مەشروعی حکومەت ئیعفای کردووە، لێرە لیژنەی یاسایی دەڵێ زەریبەی لێ وەربگیرێت، ئەسڵی پرۆژەکە دەواجن و مەفاقیس و مەعمەل عەلەف خەت موتەکامیلە، نوقصانی تێدا نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

حقولی دەواجن و مەفاقیس ئەوان دیارە لەگەڵ لیژنەی یاسایی بیریان کردۆتەوە لەگەڵ وەزارەت باسیان کردووە، غەمی حکومەتیشیانە، خۆ شەرت نییە ئیلا وەزارەتی دارایی غەمی حکومەتی بێت، دەبێت هەمووومان غەمی حکومەت بخۆین، حکومەتیش غەمی میللەت بخوات، فەرمووو.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر(بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هەر لە زەریبە پرۆژەکان و وەسائیلی نەقل عەفو دەکەین، حەقە ئەسعاریش دابنرێت، مەسەلەن تۆ کە تەکسی عەفوی دەکەیت، حەقە هاوولاّتی زۆر بە هەرزانی بگوازێتەوە، خاڵێکی تر/ مەسەلە هەر عەفو کردنی زەریبە نییە، دەبێت حکومەت مەسئوول بێت لە جێ بەجێ کردنی گازو بەنزینی ئەو سەیاراتانەی کە نەقل دەکەن و لە زەریبەش عەفو بکرێن، بۆ ئەوەی بە هەرزانترین سعر هاوولاّتیان بگوازێتەوە.

دوو/ مەسەلەی پرۆژەی حەیوانی، دیسان هەر لە زەریبە ناکرێت عەفوی بکەین، چونکە ئێستا ئێمە دەبێت ئەسعاریش دابنێین، دەواجن هەیە لە جەژنان بە دە هەزار، بە پێنج هەزار، بە چوار هەزار دەفرۆشێت بە کەیفی خۆی، دەبێت حکومەت بێت ئەو پێداویستیانەی کە لەسەر حکومەتە وەکو کارەبا، سووتەمەنی، گاز بۆ دەواجنەکان تەئمین بکات، بۆ ئەوەی سعری لەسەر دابنێت بە یەك دینار بداتە هاوولاّتیان، ئەگەر ئەو بە پێنج هەزار دەیداتێ، بە هەر چەند گران بکڕێت بۆ ئەو دەردەینی، بەلاّم ئێمە هەر عەفوی بکەین، دەبێت ئەسعار دابنێین، من هیوادارم لەسەر ئەوەی کاك شێخ جەعفەریش باسی کرد، کۆپتەر نا، بەلاّم دەڕاسات و ئەوانەش هەرچی وەسائیلی بەرهەمهێنی زراعییە هەمووی لە زەریبە عەفو بکرێت و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محەمەد ڕەفعەت فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من بەنیسبەت ئەو ئامێرانەی بەکار دەهێنرێن لە زراعە تەحدید نەکرێت، هەر بنووسرێت (جميع الالات والمكائن التي تساعد في الزراعة)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مامۆستا کاکە شەرحی بکە.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە باسی دەڕاسەشمان کردووە، بەلاّم نووسراوە (حاصدات)، بۆیە مومکینە هەندێك خوشك و برا مەعلوماتیان لەوە نەبێتن، ئەوەی تر سەیارەی تەکسی پێشتر پێنج نەفەراتمان نووسی بوو، ئێستا ئەوانەشمان هەمووی عەفو کردووە، پیکەبیش، پیکەبی یەك تەنی چ دەبل قەمەرە بێت، چ تاکە قەمەرە بێت، ئەوانیشمان داخیل کردووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەلەن هیچ شتێکی وا زۆر بەقوەت نییە، دووەمیش/ ئیسڕاری لەسەر نییە لەلایەن ژمارەیەك لە ئەندامان، بۆیە هەر موقتەرەحی لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی و ئابووری، چیە کاك سەعدەدین فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

یەك ئیشكال ماوە، سەیاراتی پاصات لەنێوان شارەكان، ئەوە یەكلا نەكراوەتەوە، راستە لە تەقریری لیژنەی قانونی هاتووە، یەعنی ئەوەش داخیل بكرێت، یەعنی ئیعفا بكرێت لە زەریبە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

لیژنەی قانونی ئیزافەی كردووە دەڵێت (داخل المدن وخارج المدن) دەڵێت سەیاراتی تەكسی و پاصاتی گواستنەوەی بچووك و گەورەكان لەناو شارەكان و دەرەوەی شارەكان، ئەو موفتەرەحەی لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی و ئابووری دەخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، ماددەی دواتر تكایە.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی حەوتەم: بڕگەی (2) لە ماددەی (27) لە یاسای باجی دەرامەتی ژمارە 113ی ساڵی 1982 هەموار كراو هەموار دەكرێت، بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە: (دەبێت هەموو كەسێك تۆمار كرا بێت و تۆمار نەكرا بێت داهاتێكی هەبێت، ملكەچ بێت بۆ باج، راپۆرتێك دەربارەی داهاتەكەی پێشكەش بكات بەر لە رۆژی یەكەمی مانگی تەمووز لە خەملاندنی ساڵانە، ئەگەر داوای لێ نەكرا بێت پێشكەشی بكات بەهۆی ئاگادار كردنەوەی نووسراو، یان بەهۆی یەكێك لە رێگاكانی بڵاوكردنەوەدا.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة السابعة: تعدل الفقرة (2) من المادة (27) من قانون ضريبة الدخل رقم 113 لسنة 1982 المعدل وتقرأ كالاتي: (على كل شخص مسجل او غير مسجل وله دخل يخضع للضريبة ان يقدم تقريراً عن دخله قبل اليوم الاول من تموز من السنة التقديرية اذا لم يطلب منه تقديمه باخطار خطي او باحدى طرق النشر).

بەڕێز عبدالكریم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی هەردوولا ئیتیفاقمان لەسەر ئەوە كردووە، كە پشتگیری دەكەین، چونكە كاتی خۆی لە 6/1 بووە دارایی، دوایی 3/31 بووە، ئێستاكە كردیتیانە 7/1 شتێكی تەبیعییە بەنیسبەت ئێمە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك رەشاد قسەی هەیە فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

باشە تەحدیدی سەقف كراوە بۆ تەقدیمی تەقریر، ئەگەر یەك تەقدیمی نەكرد چ غەرامە هەیە لەسەری دیار بكرێتن، بۆ ئەوەی مولزەم بێت، چونكە هەندێك كەس هەیە برادەران دەزانن، ئەگەر ئیشی نەبێت لە زەریبە پێنج ساڵیش جارێك ناچێتە زەریبە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز سركيس اغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

هەتا ئێستا هەر كەسێك پێویست بوو موراجەعەی زەریبە بكات، تا 5/31 موراجەعە بكات، پێشتر 3/31 بوو، دوایێ بووە 5/31، ئەگەر هاتبوایە تاخیر ببایە لەو ماوەیەی كە دیاری كراوەو موراجەعەی نەكرد بوایە لە 10٪ غەرامە دەكرێت لەو باجە، ئینجا ئێستا بۆ تەسهیلات كردن، بۆ هاوولاَتیان ماوەكەمان زیاد كردووە تا 7/1 شەش مانگ بۆ هاوولاَتی بێت شەش مانگەكەی تریش بۆ حكومەت بێت، بۆ ئەوەی فەرمانبەرانی زەریبە یەك بە یەك بە ئیزبارەكاندا بچنەوە، كە لە لایانەو تەبلیغی باجدەر بكەن، بۆ ئەوەی بێت موراجەعەی بكات، ئەگەر دوای ئەو ماوەیە نەهات، ئەوە لە 10٪ غەرامە دەكرێت.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من نازانم هەموو كەسێك تۆمار كرابێت، تۆمار نەكرا بێت، یەعنی ئێمە خەڵكی تۆمار نەكراومان هەیە بە خارجی قانون، ئەوە هەر پرسیارە من دەمەوێت بزانم، چۆنە، ئەوانە كێنە؟ تۆمار نەكراون.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

مامۆستا كاكە وەلاَمی بدەوە.

بەڕێز عبدالكریم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

تەبعەن كە دەڵێی تۆمار كرا بێت، مەبەستمان ئەوەیە تۆمار كرا بێت لە زەریبە، ئەو كەسەی كە موكەلەفە دەخلی هەیە، ئەوە تەسجیل دەكرێت، من ئەگەر ئەوەم نەدیت بێت قەت و قەت ناچمە ناو زەریبە، لە زەریبە هیچ سجلێكم نییە، بەلاَم هەر یەكێك دەخلێكی هەبێت و خازیع بێت بۆ زەریبە كە دەچێت تەسجیل دەكرێتن و لێی وەردەگیرێت.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئێمەش ئینشائەللا رۆژێك دیتن وەكو ولاَتانی پێشكەوتوو، ڤیان خان فەرموو.

بەڕێز ڤیان احمد خضر پاشا:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پرسیارێكم هەیە لە جەنابی وەزیر، ئایا میكانیزم چیە هەتا بزانین دەخلی هەر تاكێك لێرە چەندە؟ لە ولاَتان یەعنی هاوولاَتی خۆی دەچێت دەخلی خۆی ئیعلان دەكات، یان بە نیزامی بانك رێك دەخرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هەردووکی هەیە، هاوولاّتی خۆی دەچێت، ئەغلەب کە ئەوانەی خۆیان دەچن هیچیان نییە، دەنووسێت هیچم نییە، بۆ ئەوەی بەرائە زیمەکەی وەربگرێت لە دەوائیرەکاندا ئیشی بڕواتن، ئەوانی تر دوو نەوعن، ئەوەی کە پێویستە داهاتەکەی تۆمار بکاتن، هەندێکیان هەیە مولتەزمن بە قانون، من باسی ولاّتانی دەرەوە دەکەم، بەڕێگای قانونیەوە ئۆتۆماتیکی حکومەت ئەو ئالیەتەی کە هەیەتی دەزانی چەندە، مەسەلەن خاوەن مەتعەمێك داهاتی چەندە لە لای حکومەت دیارە، چونکە لەوێ یان بە چەك خواردنەکەی دەفع دەکات، یان بە کارتی بانکی، هەردووکی داهاتەکەی لە بانك دیارە، جا لەبەر ئەوە زۆر لە مەتعەمەکان ئەوانەی چونەتە ئەوروپا خاوەن رێستۆرانتەکە پێی خۆشە بە نەقدی پارەکەی بدەیتێ، چونکە ئەو نەقدەی ئیعلان ناکاتن، ئێمەش لە لای خۆمانەوە قانونێك دەردەهێنین هەستی هاوولاّتی رۆژێك دێت ئینشائەللا، ئینشائەللا ئەو رۆژەش زووە بەرز دەبێتەوە، خۆی دێتن دەڵێ من داهاتم ئەوەندەیەو زەریبەی دەدەم، چونکە دەزانی ئەو زەریبەیە بۆ قازانجی ولاّتەکەیەتی، ئەمەش واجیبە لەسەریان، ئەو ماددەی دەخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، ماددەکەی تر تکایە.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی هەشتەم:

کار بە هیچ دەقێك ناکرێت، کە پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە بێت.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثامنة:

لا يعمل بأي نص يتعارض مع احكام هذا القانون.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەردوو لیژنە پێشنیار دەکات وەکو یاسایەکانی دیکە ئیعادەی صیاغەی بکرێتەوە بەم شێوەیە: (لا يعمل بأي نص قانوني او قرار يتعارض مع احكام هذا القانون).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو ماددەیەش وەکو هەموو ماددەکانی تر لیژنەی یاسایی صیاغەی کردۆتەوە، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، ماددەکەی تر تکایە.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی نۆیەم:

وەزارەتی دارایی و ئابووری لە هەرێمدا بۆیان هەیە ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسان کردنی جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە دەربکەن.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة التاسعة:

لوزارة المالية والاقتصاد في الاقليم اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەردوو لیژنە پشتگیری لە ماددەکە دەکات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی باشترە بڵێی (لوزير المالية) چونکە ئیمزای دەکاتن، ئەو ماددەیە دەخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، ماددەکەی تر تکایە.

بەڕێز دلێر محمد شريف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی دەیەم:

کار بە یاساو بڕیارەکانی باجی بەرکار دەکرێت ئەوانەی پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە نین.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة العاشرة:

يعمل بالقوانين والقرارات الضريبية النافذة بما لا يتعارض واحكام هذا القانون.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی یاسایی هەرچەندە پێشتر تەئیدی دەکردو مولاحەزاتی لەسەر نەبوو، بەڵام ئەو جارە لە دانیشتنەوە ئیتیفاقمان کرد لەگەڵ لیژنەی دارایی ئەو ماددەیە هەر لەغو بکرێتەوە، چونکە ئەوە بەپێی قەوانینی زەریبی ئەوە هەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر ڕاستە، ئێمەش لێرە پێش ئەوەی وا بڵێین کاك فرسەت هەمان ڕەئی هەبوو، ئەو ماددەیە لیژنەی یاسایی دەڵێت ئیلغا بکرێتن، لەبەر ئەوەی تەحصیل حاصلە هەروەکو خۆی کار دەکرێت بەو یاسایانەی کە هەنە،

دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ موقتەرەحی لیژنەی یاساییە بۆ ئیلغا کردنی ئەو ماددەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ ئیلغا کرا، ماددەکەی تر تکایە.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی یازدەم: پێویستە وەزیرە تایبەتمەندەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الحادية عشرة:

على الوزراء المختصين تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی ئیقتیراحمان کرد، کەوا ئیعادەی صیاغە بکرێتەوە، بەم شێوەیە: (على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە وەکو یاسایەکانی تر، ئەو ماددەی دەخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ موقتەرەحی لیژنەی یاساییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، ماددەکەی تر تکایە.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی دوازدەم:

ئەم یاسایە لە رۆژی دەرکردنیەوەو بلاْو کردنەوەی لە رۆژنامەی وەقایعی کوردستان جێ بەجێ دەکرێت.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثانية عشرة:

ينفذ هذا القانون اعتبارا من تاريخ صدوره ونشره في جريدة وقائع كوردستان.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی ئیقتیراحمان کرد، کەوا ئیعادەی صیاغە بکرێتەوە، بەم شێوەیە: (ینفذ هذا القانون اعتبارا من تاریخ 2008/1/1 التقدیریة وینشر في الجریدة الرسمیة وقائع کوردستان).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

موقتەرەحی لیژنەی یاسایی و دارایی دەخەمە دەنگدانەوە کە تاریخ تەحدید کرا، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، ئەسبابی موجیبە تکایە.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

(الاسباب الموجبة)

لغرض جعل القانون منسجماً مع السیاسة الاقتصادیة في اقلیم کوردستان ولتحقیق اهداف التشریعات الاقتصادیة الخاصة بالاستثمار واقتصاد السوق وتشجیع الحرکة العمرانیة والاستثمارات بصورة عامة ولتحقیق العدالة وتخفیف العبء الضریبي عن کاهل المواطنین فقد شرع هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئێستا پرۆژەکە، پرۆژەی یاسای هەموار کردنی جێ بەجێ کردنی یاسای باجی دەرامەت ژمارە 113ی ساڵی 1982ی هەموار کراو پاش ئەوەی ماددە بە ماددە دەنگتان بۆدا، پرۆژەکە هەمووی دەخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، زۆر سوپاس بۆ هەمووتان و بۆ لیژنەی قانونی و لیژنەی دارایی و ئابووری، بۆ یەکە یەکەی ئێوە کە بەشداریتان کرد لە دەوڵەمەند کردنی ئەو پرۆژەیە، سوپاس بۆ جەنابی وەزیرو راوێژکاری وەزارەتی دارایی و کاك سەعدیش کە لەگەڵمان بەشدار بوو لەو چەند موناقەشەی ئەو ماددەیە، ئومێد دەکەم ببێتە هۆی ئەوەی کە لەو بوارەدا پێش بکەوێتن، ئەنجامەکانی باشتر بێت و داهاتی حکومەتیش زیاد بێت، هاووڵاتیش خەمی کەم ببێتەوە، زۆر سوپاس، جەنابی وەزیر ئەگەر قسەی هەیە فەرموو.

بەڕێز سرکیس اغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمەش لە کۆتاییدا سوپاسی بەڕێزتان و تەواوی ئەندامانی پەرلەمان دەکەین، کە هەموو کاتی خۆیان تەرخان کرد بۆ ئەم یاسایە، هەم یاسایەکەشیان پەسند کرد، بەپێی ئەو یاسایەی کە دەرچوو، ئێمەش تەعلیمات دەردەکەین و جێ بەجێی دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، بڕگەی چوارەم/ خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای هەموار کردنی یاسای وەزارەتی پەروەردە ژمارە (4)ی ساڵی 1992 کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە.

هەرێمی کوردستان - عێراق p
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

47

سالی/ 2008 – بەرگی چل و حەوت

چاپی یەکەم/ سالی 2008

پێڕیست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (12) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/4/29 ل5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (13) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/4/30 ل65

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (14) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/5/5 ل171

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (15) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/5/6 ل231

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (16) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/5/12 ل275

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (17) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/5/13 ل339

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (18) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/5/19 ل431

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (19) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/5/20 ل493

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (20) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/5/26 ل499

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (21) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/5/28 ل517

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژماره (17)

سێ شەممە ڕێکەوتی 2008/5/13

کاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی سێ شەممە ڕێکەوتی 2008/5/13 ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سەرۆکی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێز

محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی) جێگری سەرۆك و، بەڕێز فرست أحمد عبدالله سكرتێری ئەنجومەن، دانیشتنی ژمارە (17)ی خولی دووەم، ساڵی (2008) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق، دەستەی سەرۆكایەتی ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (17)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە كات (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی سێ رێكەوتی 2008/5/13 دا بەم شێوەیە بێت:

1 ـ خوێندنەوەی یەكەمی یاسای دانانی پلەی پاسەوانی شەرەف لەسەر میلاكی كارمەندانی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستان - عیراق كە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشكەش كراوە.

2 ـ خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای هەمواركردنی یەكەمی یاسای ژمارە 26 ساڵی 2007ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستان - عیراق كە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانی كوردستانەوە پێشكەش كراوە.

3 ـ گفتوگۆ كردن و تاوتوێ كردنی گرفتی دەرمان و خۆراك و چارەسەركردنیان و راپۆرتی لیژنەی تەندروستی و كاروباری كۆمەڵایەتی لەبارەیەوە و بە ئامادەبوونی وەزیرە پەیوەندارەكان.

4 ـ خستنەروو وگفتوگۆكردنی پرۆژە یاسای هەمواركردنی یەكەمی یاسای ژمارە 31 ی ساڵی 2007 ی یاسای بەرەنگاربوونەوەی جگەرە كێشان لە هەرێمی كوردستانی عیراق كە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشكەش كراوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

دانیشتنەكەمان دەكەینەوە لە خولی دووەمی هەڵبژاردن، ساڵی سێیەمی 2008، خولی گرێدانی یەكەم، دانیشتنی ژمارە 17، رێكەوتی 2008/5/13، كاتژمێر 11,12 پێش نیوەڕۆ. بەرنامەی كاری ئەمڕۆمان بریتی یە لە:

1 ـ خوێندنەوەی یەكەمی یاسای دانانی پلەی پاسەوانی شەرەف لەسەر میلاكی كارمەندانی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستان - عیراق كە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشكەش كراوە.

2 ـ خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای هەمواركردنی یەكەمی یاسای ژمارە 26 ساڵی 2007ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستان - عیراق كە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانی كوردستانەوە پێشكەش كراوە.

3 ـ گفتوگۆ كردن و تاوتوێ كردنی گرفتی دەرمان و خۆراك و چارەسەركردنیان و راپۆرتی لیژنەی تەندروستی و كاروباری كۆمەڵایەتی لەبارەیەوە و بە ئامادەبوونی وەزیرە پەیوەندارەكان.

4 ـ خستنەروو وگفتوگۆكردنی پرۆژە یاسای هەمواركردنی یەكەمی یاسای ژمارە 31 ی ساڵی 2007 ی یاسای بەرەنگاربوونەوەی جگەرە كێشان لە هەرێمی كوردستانی عیراق كە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشكەش كراوە.

سەرەتا بەخێرهاتنی بەرێزان وەزیری ناوخۆو كاك عثمان، وەزیری ناوخۆ بۆ كاروباری هەرێم، وەزیری تەندروستی كاك د. زریان، وەزیری بازرگانی كاك محمد، وەزیری پلاندانان كاك عثمان، د. مؤید لێپرسراوی كۆنترۆڵی نەوعی لە هەرێمی كوردستان، زۆر بەخێر بێن سەرچاوان كە لە گەڵمان بەشدارن، داوا لە لیژنەی یاسایی دەكەم بێنە سەر مەنسە بۆ خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژە یاسای هەردوو خاڵی یەكەم و دووەم.

1 ـ خوێندنەوەی یەكەمی یاسای دانانی پلەی پاسەوانی شەرەف لەسەر میلاكی كارمەندانی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستان - عیراق كە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشكەش كراوە.

تەبعەن ئەوەش لە كۆبوونەوەیك دا باسی لێوەكرا كە ژمارەی یاسایی پێشكەشی بكەن، 12 ئەندام لەوانە: كاك شێروان، كاك سەردار، كاك طارق، كاك عونی، كاك كریم، كاك خلیل، كاك عبدالكریم، كاك محمد صالح، كاك د. ناصح، كاك شوقی، كاك قادر، كاك رشاد، ئەو پرۆژەیان تەقدیم كردووە، داوایان لێ دەكەم بیخوێننەوە، كاك طارق فەرموو.

بەڕێز طارق محمد سعیدجامباز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بڕیاری ژمارە ( ) ی ساڵی 2008

1 ـ پلەیەك بە ناونیشانی پاسەوانی شەرەف لەسەر میلاكی كارمەندانی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستان - عیراق لە نوێ دادەندرێت و یاسای خزمەت وخانەنشینی ئاسایشی ناوخۆیان بەسەردا دەسەپێندرێت كە لە هەرێم دا كاری پێكراوە.

2 ـ ئەم بڕیارە ئەو كەسانە دەگرێتەوە كە بەو ناونیشانە دامەزراون بەر لە دەرچوونی، باریان لەبەر روناكی یاسای خزمەت و خانەنشینی هێزی ئاسایشی ناوخۆ هەموار دەكرێت.

3 ـ كار بە هیچ دەقێكی یاسایی یان بڕیارێك ناكرێت كە لە گەڵ حوكمەكانی ئەم بڕیارە ناكۆك بێت.

4 ـ ئەم بڕیارە لە ڕۆژی بڵاوكردنەوەی لە رۆژنامەی فەرمی (وقائع كوردستان) جێبەجێ دەكرێت.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك زانا فەرموو.

بەڕێز قادر سعید خضر:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

قرار رقم ( ) لسنة 2008

كە هەموو هزرەكان يەك بخات لە ئەنجومەندا گفتوگۆو دەنگدانی لەسەر ئاسان بكات، دواى را گۆڕینەوەو گفتوگۆو سوود وەرگرتن لە رەئى هەندێك بەڕێزان قازى و پارێزەرو توێژێكى فراوان لە خاوەن موڵك و كرێچى و خاوەن كرێ، دواى گەڕانى مەيدانى و وەرگرتنى زانيارى و ديتنى نموونەى جۆر بە جۆرى خانووبەرەى كرێ و بەكرێدراو لە بينايەى دروست كراوى كۆن و نوێ، بڕى كرێى كۆن و تازە............ هتد، لە پێناوى ئەوەشدا كە لە كەلێنەكانى تەشريعاتە كوردستانيەكان تێ بگەين و پێناسەكانى وا لێ بكەين، كە لەگەڵ سياسەتى كۆمەلأيەتى هەرێمدا لەبار بێت و بگونجێت، بۆ ئەوەش ئامانجەكانيان لە پەيدا كردنى هاوسەنگى نێوان هەردوولايەكانى گرێبەستى بە چاوێكى عاديلانە لەسەر بنەماى يەكسانى بێتەدى، چاودێرى هەلومەرجى كۆمەلأيەتى و ئابوورى بكرێت پەيوەندى كۆمەلأيەتيش بەهێزو پتەوتر بكرێت، لە هەمان كاتيشدا بزووتنەوەى ئاوەدانكارى وەبەرهێنان بەگشتى لە بوارى نيشتەجێ بووندا گاڵ بدرێت، وەك ئەوەى لە كەرتى تايبەت گاڵ بدرێت، كە سووك كردنى گرفتى نيشتەجێ بوون (السكن)دا بەشدارى بكات، لە پێناوى هەموو ئەوانەدا ليژنە واى دێتە بەرچاو، كە كاتى ئەوە هاتووە رێكارى پێويست بۆ هەموار كردنى پێشنيازەكانى ياساى كرێى خانووبەرە بگێردرێتەوە، چونكە ئامانجى ئەو هەموار كردنانە ئەوەيە كە ياسايەكانى كرێ لە هەرێمدا يەك بخرێن، جا بۆ بەديهێنانى ئەوانەى باس كران و ئەمەش رەچاو بكرێن ليژنە گەيشتە ئەو قەناعەتە كە پێويستە گرێبەستەكانى ژێر سايەى ياساى بەركار (النافذ) بەر لە هاتنى پرۆژەكە چارەسەر بكرێن، هەروەها ئەو گرێبەستانەش چارەسەر بكرێن، لە ماوەى پرۆژەكەو دواى پرۆژەكەش بەكرێ دەدرێن، ماوەى بەكرێ گرتن و جيا كردنەوەى ئەو خانووبەرانەش كە بۆ نيشتەجێ بوون بەكرێ دەدرێن لەوانەى كە بۆ غەيرى نيشتەجێ بوون بەكرێ دەدرێن، لەبەر ئەوە ليژنەكەمان زۆربەى ئەو هزرانە تەئيد دەكات، كە لە هەر چوار پرۆژەكەدا هاتوونەو، پێشنيازيش دەكات يەك بخرێن و دووبارە بەم شێوەيەى خوارەوە دابڕێژرێتەوە:

ياساى ژمارە ( ) ساڵى 2007

ياساى هەموار كردنى سەپاندنى (تطبيق) ياساى بەكرێدانى خانووبەرە ژمارە (87)ى ساڵى 1979 هەموار كراو لە هەرێمى كوردستانى عێراق

ماددەى يەكەم: ماددەى سێيەم لە ياساى بەكرێدانى خانووبەرە ژمارە (87)ى ساڵى 1979 هەموار كراو لە هەرێمى كوردستانى عێراقدا لەكار دەخرێت، ئەمەى خوارەوە جێگەى دەگرێتەوە:

يەكەم: ماوەى گرێبەستى واژوو كراوى بەكرێدانى خانووبەرە بۆ مەبەستى نيشتەجێ بوون (السكن) دواى بەكارخستنى ئەم ياسايە درێژ دەكرێتەوە، بۆ ماوەى سێ ساڵ لە رۆژى كۆتايى هاتنى ماوەى گرێبەستەكەوە، مادام كرێ گرتەكە لەناويدا بێت و بەردەواميش كرێيەكەى بدات بەپێى حوكمەكانى ئەم ياسايە، بە كۆتايى هاتنى ماوە درێژكراوەكە گرێبەست كۆتايى پێ دێت و خاوەنەكەى دەتوانێت بەكرێدراوەكە بە چۆڵى وەربگرێتەوە.

دووەم: ئەگەر گرێبەستی بەکرێدانی خانووبەرە بۆ مەبەستی نیشتەجێ بوون بەر لە بەکارخستنی ئەم یاسایە واژوو کرا بێت، یان درێژ کرا بێتەوە، ئەوە دوای بەکار خستنی ئەم یاسایە بۆ ماوەی سێ ساڵ درێژ دەکرێتەوە لە رۆژی کۆتایی هاتنی گرێبەستەکەوە، یان درێژ کردنەوەکە مادام کرێ گرتەکە لەناویدا بێت و بەردەوامیش کرێیەکەی بدات بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایەو کۆتایی هاتنی ماوە درێژ کراوەکە گرێبەست کۆتایی پێ دێت خاوەنەکەی دەتوانێت بەکرێدراوەکە بە چۆڵ کراوی وەربگرێتەوە.

ماددەی دووەم: حوکمی برگەی یەك (أ و ب) لە ماددەی چوارەم لە یاسای بەکرێدانی خانووبەرە لە هەرێمی کوردستانی عێراقدا لەکار دەخرێت، ئەمەی خوارەوە جێگای دەگرێتەوە.

یەکەم/ کرێی ساڵانەی ئەو خانووربەرانەی کە حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە لەو گرێبەستانەدا کە دوای بەکارخستنی ئەم یاسایە واژوو دەکرێن لەم دوو رێژەی خوارەوە زیاتر نابن:

1- 4٪ی بەهای گشتی ئەو خانووبەرانە، یان ئەو شوقانەی کە بۆ نیشتەجێ بوون (السکن) ئامادە کراون و بۆ ئەم بەمەستە بەکرێدراون.

2- 6٪ی بەهای گشتی ئەو خانووبەرانە، یان ئەو شوقانەی کە ژوور ژوور بۆ نیشتەجێ بوون بەکرێدراون.

دووەم/ کرێی ساڵانەی ئەو خانووبەرانەی کە حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە لەو گرێبەستانەدا هەموار دەکرێن، کە بەر لە بەکارخستنی ئەم یاسایە واژوو کراون، بۆ ئەو دوو رێژەیەی کە لە برگەی یەکەمی سەرەوەدا هاتوون.

سێیەم/ مەبەستی ئەم یاسایە لە بەهای گشتی خانووبەرە بریتییە لە کۆی بەهای زەویەکەو بینایەکەیە لەکاتی ئەو خەملاندنەی کە دەسەڵاتی دارایی دایدەنێت بۆ جێ بەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

ماددەی سێیەم:

یەکەم: گرێبەستی بەکرێدانی خانووبەرە کە دوای بەکارخستنی ئەم یاسایە بە مەبەستی غەیری نیشتەجێ بوون بەکرێ دەدرێن، دەکەوێتە ژێر حوکمەکانی یاسای ژمارە (40)ی ساڵی 1951ی هەموار کراو.

دووەم: گرێبەستی بەکرێدانی ئەو خانووبەرەی بە غەیری نیشتەجێ بوون بەر لە بەکارخستنی ئەم یاسایە بەکرێدراون بۆ ماوەی یەك ساڵ درێژ دەکرێتەوە لە رۆژی کۆتایی هاتنی ماوەی گرێبەستەکە، یان ماوەی درێژ کردنەوەکە، پاش کۆتایی هاتنی ئەو ماوەیەش دەکەوێتە ژێر حوکمەکانی یاسای مەدەنی ناوبراوەوە.

ماددەی چوارەم: خاوەن خانوو بۆی هەیە داوای چۆڵ کردنی بەکرێدراوەکە بکات حوکمەکانی یاسای بەکرێدانی خانووبەرە دەیگرێتەوە، بۆ ئەوەی بیرووخێنێ بەشێوەیەك بینای بکاتەوە، کە دوو یەکەی نیشینەیان زیاتری تێدا دروست بکات، یان بەشێوەیەك باڵاخانەیەك کە لە سێ نهۆم کەمتر نەبێت بە نهۆمی سەر زەوییەکەوە، ئەگەر لە مەرکەزی پارێزگادا بێت و لە دوو نهۆمیش کەمتر نەبێت بە نهۆمی سەر زەوییەکەوە ئەگەر لە قەزاو ناحیەکاندا بێت، یان خانووبەرەکە بڕووخێنێت، بۆ ئەوەی بەپێی نەخشتەی ئەساسی پەسند کراوی دەسەڵاتی ئەو ناوچەیەی خانووبەرەکەی تێدایە سەر لەنوێ بینای بکاتەوە.

ماددەی پێنجەم: بڕیاری ژمارە (32)ی ڕۆژی 2003/2/6 کە لە ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراقەوە دەرچووە هەڵدەوەشێتەوە.

ماددەی شەشەم: وەزیری دارایی و ئابووری هەرێم بۆی هەیە ڕێنمایی پێویست بۆ سانا کردنی جێ بەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەرهێنێت.

ماددەی حەوتەم: کار بە هیچ دەقێکی یاسایی، یان بڕیارێك ناکرێت لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا نەگونجێت.

ماددەی هەشتەم: پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن.

ماددەی نۆیەم: ئەم یاسایە لە ڕۆژی بڵاو کردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقائیعی کوردستان)ەوە دەخرێتە کار.

هۆکارەکانی دانانی ئەم یاسایە

لە پێناوی ئەوەدا کە یاسا لەگەڵ سیاسەتی کۆمەڵایەتی و ئابووری هەرێمدا بخرێتە سەر بارێکی گونجاو، بۆ وەدیهێنانی ئامانجەکانی تەشریعی و کۆمەڵایەتی و ئابوورییەکان، لە پێناوی ئەوەشدا کە هاوسەنگی لەنێوان هەردوو لایەنی گرێبەستی بەکرێداندا بە چاوێکی عادیلانەی ئەوتۆ بێتە دی یەکسانی و ڕەچاو کردنی هەلومەرجی کۆمەڵایەتی و ئابووری بەهێز کردنی پەیوەندی کۆمەڵایەتی لە کۆمەڵگەی کوردستاندا پەیدا ببێت، بزاڤی ئاوەدانکردنەوەو بەرهەمهێنان دنە بدرێت بەشێوەیەکی گشتی بۆ جێ بەجێ کردنی بواری نیشتەجێ بوون و کەرتی تایبەتیش بۆ ئەم مەبەستە گاڵ بدرێت، کە لەم بوارانەدا هاوبەش بکات، گرفتی نیشتەجێ بوون سووك بکرێت، ئەم یاسایە دەرچووێنرا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، کاك دکتۆر دلێر ڕاپۆرتی دارایی و ئابووری هەیە، فەرموون.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئەو پرۆژانەی کە لە لایەن حکومەتەوە، لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کرا بوو، پرۆژەکان زۆر زۆر شێواو و شپرزە بوون، ئێمە دیراسەمان کرد کۆمەڵێکی زۆر ڕاو بیروبۆچوون و تێبینیمان لەسەر هەبوو، بەڵام دواتر کاتێك کە تێبینیەکانی لیژنەی یاساییمان بینی، ئێمە بە تەواوەتی پشتگیری لە ڕاو بۆچوونەکانیان دەکەین، لەبەر ئەوە ئێمە هەر ئەوەندەمان هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەعد وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان فەرموو.

بەڕێز سعد خالد محمد امین/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەبیعی ئەو پرۆژەیە وەك بەڕێزتان و ئەندامانی پەرلەمان دەزانن پرۆژەیەكی هەستیارە، راستە بەو قانونە یەعنی هەوڵ دەدرێت و بەشێكی زۆر لەوەی كە هەیە قانونەكەی پێشتر باشتر موعالەجەی ئەو حاڵەت و كێشانە بكات، بەڵام دیسان بەڕێز كاك عەونی باسی كرد لە ئەساسدا چوار پرۆژەیە، سێ لە لایەن حكومەتەوە هاتووە، پرۆژەیەكیش لە لایەن ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز، بۆیە ئەوەی من تێبینیم كردووە زووتریش لەگەڵ وەزیرانی دارایی و ئابووری و وەزیری هەرێم بۆ كاروباری دارایی و ئابووری قسەمان كرد، پێمولیە راپۆرتی موشتەرەكیان نییە لەسەر ئەو پرۆژە، بۆیە من هەست دەكەم جۆرە جیاوازییەك وەكو وجهە نەزەرو هەندێك بڕگەكانی ئەو پرۆژە هەیە، ئەوە نوقتەیە.

نوقتەی دووەم/ بەڕاستی لەوانەی وەزیرانی هەرێم بۆ كاروباری دارایی و ئابووری و وەزیری دارایی با بەشێك لەو جیاوازانە ئیمكانە لە خیلالی موناقەشەو هینەكان بەڕاستی بگەیشتیبانە چارەسەرو شتی هاوبەش، بۆیە من پێشنیار دەكەم بەڕاستی ئەگەر ئیمكان بێت ئەو پرۆژە تەئجیل بكرێت تا وەزیری دارایی كە لایەنی پەیوەندیدارە وەزارەتی مالیە ئامادە دەبن بۆ موناقەشە كردنی ئەو پرۆژەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوەلەن/ ئەو پرۆژەیە لە لایەن حكومەتەوە هاتووە، وەختێكی زۆریشی بەسەرداچوو، رەئیەكی زۆریشیان لەسەر داوە، هەفتەی پێشووش كە ئێمە دوامانخست گوتمان دوو شەممەی داهاتوو بۆ ئەوەی پرۆژەی نیشتەجێ بوون تەواو بكەین، پاشی ئەو پرۆژەیە موباشەرەتەن چوار شەممە بەرنامەی كاریش ئیمزا كراوە، وابزانم رۆژی پێنج شەممە خراوەتە ناو سندوقەكانیش، دوێنێش هەروا بە جەنابتم گوت كە سبەینێ ئەگەر پەرلەمان موافەقەت بكاتن بۆ نیشتەجێ بوون دوابكەوێتن، خاڵی دووەم ئەوەیە ئیجاری عەقارە، كرێی خانووبەرە، لەگەڵ ئەوەشدا حكومەت داوا دەكاتن تەئجیل بكرێت حەقی خۆیەتی ئەگەر ئەندامانی پەرلەمان لەسەر داوایەكەی موافیق بن، ئەوە دەیخەمە دەنگدانەوە، حكومەت داوا دەكاتن دوا بخرێت، نوێنەری حكومەت وەزیری هەرێم بۆ كاروباری پەرلەمان پێی وایە دەبێت وەزیر ئامادە بێت، منیش شەرحم كرد گوتم وەزیر مەفروزە ئاگادارە بە دوو شتەوە، یەك/ ئێمە هەفتەی پێشوو بوو دوامانخست بۆ ئەمڕۆ.

دووش/ مەفروز بوو حازر بێت، لەگەڵ ئەوەش حكومەتە بڕیاریش بۆ ئێوەیە، كێ لەگەڵ ئەوە داوایەیە كە دوابخرێت دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە زۆرینەی دەنگ دواخرا، دیارە حكومەت ئەگەر كاك سەعد تەمسیلی بكاتن هەمووتان موئەیدن، ئەگەر وەزیرەكانی تر لێرە بوانە موافەقەتتان نەدەكرد، خاڵی چوارەم لە بەرنامەی كار: خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی پرۆژەی یاسای هەموار كردنی یەكەمی یاسای ژمارە (26)ی ساڵی 2007ی یاسای باجی دەرامەت، كە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشكەش كراوە.

ئەوەش داوا دەكەن تەئجیل بكرێت، فەرموو قسەی بكە.

بەڕێز سعد خالد محمد امین/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەبیعی بە داوای لێبووردنێکی زۆرەوە، بەڵام بەڕاستی بۆ موناقەشە کردنی ئەو تەعدیلەش من بە هەمان سەبەبی ئەوانەی پێشتر دەزانم، لەبەر ئەوەی وەزیری مالیە لێرە نییە، ئەگەر ئیمکان ببێت ئەوەش دوابخرێت بۆ جەلسەی داهاتوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو داوایەش دەخەمە دەنگدانەوە کە خاڵی چوارەم موناقەشە کردنی خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای هەموار کردنی یەکەمی یاسای ژمارە (26)ی ساڵی 2007ی یاسای باجی دەرامەت، کە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە، نوێنەری حکومەت داوا دەکات دوا بخرێت، کێ لەگەڵ ئەو داوایەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە زۆرینەی دەنگ ئەوەش دواخرا، بەڵام هەفتەی داهاتوو بۆ ئاگاداریتان ئەوە بۆ یەك جار دوامانخست، بۆ هەفتەی داهاتوو داواکاری نییە لە لایەن حکومەتەوە، ناخرێتە دەنگەوە، ئەو دەنگدانە بۆ ئەوەی یەعنی حەتمیە هەفتەی داهاتوو موناقەشە دەکرێت، کۆبوونەوەی داهاتوومان ڕۆژی چوار شەممەیە سبەی نا دوو سبەی لە هەمان کاتدا، بەرنامەی کاریش گفتوگۆ کردنە لەسەر پرۆژەی یاسای وەزارەتی خوێندنی باڵا لەگەڵ چەند پرۆژەیەکی تر ئەگەر خوێندنەوەی یەکەمی هەبێتن، پێشتر پێتان دەدەین، جەنابی وەزیریش لە ئێستاوە بە وەزیری خوێندنی باڵا بڵێت ئامادە بێت، دەکرێت، فەرموو سۆزان خان.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە جارێ وەکو سەرۆکایەتی لیژنەکە لەسەر یاسایەکە دانیشتووین، هێشتا کۆبوونەوەی گشتی بڵێین هەموو ئەندامانی لیژنەکەشمان بۆ نەکردووەو، لە ڕۆژی چوار شەممە تەواو نابین بەڕاستی، لەگەڵ لیژنەی یاساییش دانەنیشتووین خۆشیان زۆر باش دەزانن کە ئێمە چەندمان گفتوگۆ هەیە لەسەر ئەو یاسایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

حا بۆ دواکەوتوون؟ ئەوە ماوەیەکی باشتان لە پێش بووە.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە تاکو ئێستا پێنج کۆبوونەوەی سەرۆکایەتیمان بۆ کردووە بەوەی کە هەفتەی پێشووش من لێرە نەبووم هەر بەردەوام بوون، یەعنی ئێمە لە کۆبوونەوەکان بەردەوام بووین، بەڵام یاسایەکە زۆر دوورو درێژەو وردەکاریشی زۆر تیایە، لەبەر ئەوە تاخیر بووین، ئەگینا هیچ سەبەبێکی تری نییەو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە لیژنەی یاسایی کۆبوونەوەی خۆمان کردووە، جەنابی وەزیر هاتووەو لە رووی داڕشتنەوەو صیاغەوە تەماشامان کردووە، راپۆرتی خۆشمان پێشکەش بە ئێوەی بەڕێز کردووە، ئەوانیش دەتوانن بەیانی دابنیشن و راپۆرتی خۆیان تەقدیم بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نازناز خان فەرموو.

بەڕێز نازناز محمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بۆ ئاگاداری هەموو لایەك، ئەو پرۆژەیە، ئێمە نزیکەی ساڵێکە داوامان کردووە کە ئەو ئیسلاحاتانە پێویستە تێدا بکرێت بۆمان بێنێتەوە، بە رەسمیش لە مانگی حەوتەوە لە ساڵی 2007 لێرە ئێمە داوامان کرد لە دکتۆر ئیدریس، بۆ ئەوەی ئەم پرۆژە یاسایە تەعدیلاتی تێدا بکرێت، چونکە نوقصانی تێدایە، ئێمە پاش ئەو خولە دەست بەکار بووینەوە لە پاش 3/15 ئەو پرۆژە یاسایە بە دەستمان گەیشتووە، لە خیلالی ئەو دوو مانگە پێنج جار دانیشتمان لەسەر کردووە، ئاخیر دانیشتنیشمان لەو یەك، دوو رۆژەیە، بۆ هەفتەی ئایندە پرۆژە یاساکە ئامادە کراوەو، راستە جەنابی کاك شێروان دەڵێ ئێمە ئیشی خۆمان کردووە، بەڵێ ئاگادارین دانیشتنەکەی ئەوان تەنها نیو سەعاتی خایاندووە، خۆی دکتۆر ئیدریس گوتی بە نیو سەعات لەگەڵیان تەواو بووم، چونکە ئەوان تەنها لە رووی قانونییەوە تەماشایان کردووە، بەڵام ئەوە بەڕاستی ئیشی لیژنەی موختەسە کە زۆر بە قوولی بچێت، ئەمە مەسەلەیەکی تاریخییە دەمێنێتەوەو زانکۆیەکانمان پێوە بەڕێ دەچن، وەکو لیژنەی پەروەردەو خوێندنی باڵا، ئێمە کۆمەڵێك مەبادیئ و پرەنسیپمان هەیە لەسەری دەڕۆین، دەمانەوێت ئەو مەبادیئانە لەناو ئەو قانونە جێگای ببێتەوە، کە لەگەڵ روحی سەردەم و روحی حکومەتی هەرێمیش بگونجێت، زۆر سوپاس.

هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

48

سالی/ 2008 – بەرگی چل و هەشت

چاپی یەکەم/ سالی 2008

پێرِیست

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (22) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/6/2 ل5

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (23) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/6/3 ل67

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (24) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2008/6/8 ل101

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (25) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/6/9 ل123

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (26) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/6/10 ل163

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (27) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/6/11 ل213

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (28) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/6/17 ل269

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (29) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/6/18 ل351

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (30) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/6/23 ل385

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (31) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/6/25 ل427

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (32) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2008/6/29 ل503

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (33) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/6/30 ل515

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (1)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/7/23 ل533

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

لەجیاتی (مستفحلة) كەلیمەیەكی تر نابیننەوە، كەلیمەی موستفحەلە راست نییە، مانای ئەوەیە كە نەتوانێت چارەی بكەیت، ئەوە نییە ئێمە رێگایەكمان بۆ دۆزیتەوە چارەی بكەین، لیژنەی ئاوەدانكردنەوە بزانم رەئیتان.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

هۆی دانانی ئەم یاسایە

لەبەر ئەوەی كێشەی نیشتەجێ بوون لە هەرێمی كوردستان كێشەیەكی بەرچاوو دیارە، كە زۆربەی فەرمانبەران و هاوولاَتیانی كەم دەرامەتی گرتۆتەوە، هەموو هاوولاَتیەكیش ماڤی خۆیەتی شوێنی نیشتەجێ بوونی هەبێت بۆ كەم كردنەوەی كێشەی نیشتەجێ بوون لە هەرێمی كوردستانی عێراق ئەم یاسایە دەركرا.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەو ئەسبابی موجیبەی بە كوردی خوێندرایەوە بە عەرەبیەكەی هەموار بكەین وەكو ئەوە باش بە دیقەت هاتووە، بۆ ئەوەی رزگاریشمان دەبێت لە كەلیمەی موستەفحەلە، پرۆژەكە لەگەڵ ئەسباب موجیبەی لیژنەی ئاوەدانكردنەوە خوێندیەوە دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ قبوڵ كرا، پیرۆزەو دەستتان خۆش بێت و سوپاس بۆ هەموو لایەك بەشداریان كردو پرۆژەكەیان دەوڵەمەند كرد، بە ئاخیری بوو بە یاساو ئومێد دەكەین كە حكومەتی هەرێم هەنگاوی بە پەلە بنێت بۆ جێ بەجێ كردنی و ببێتە هۆی ئەوەی موشكیلەی نیشتەجێ بوون، بەتایبەتی بۆ كەم دەرامەتەكان چارەسەر بكرێت و هاوكاریان بین.

ئەگەر موافەقەت بكرێتن خاڵی دووەم لە بەرنامەی كار دوابخرێت و خاڵی سێیەم تەواو بكەین، ئێوە برۆنە جێی خۆتان، موقتەرەحێك هەیە لە لایەن سەرۆكایەتیەوە ئێستا خاڵی سێیەم موناقەشە بكرێتن و كورتیشە، خاڵی دووەم دوابخرێت، دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵ ئەو موقتەرەحەیە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ وەرگیرا، كەواتە خاڵی سێیەم لە بەرنامەی كار بووە خاڵی دووەم، ئێستا خاڵی دووەم/ خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی پرۆژەی یاسای هەموار كردنی یەكەمی یاسای ژمارە (26) ساڵی 2007 یاسای باجی دەرامەت، كە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشكەش كراوە، لیژنەی یاسایی ئەوەی كە گۆڕانكاری دەكاتن لە جێگاتان، لەگەڵ لیژنەی دارایی، كاك دكتۆر دلێر بۆ ئەو خاڵە چ راپۆرتتان هەیە، فەرموو لێرە دانیشە ئەگەر راپۆرتیشتان نەبێت فەرموو.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە پشتگیری راپۆرتەكەی لیژنەی یاسایی دەكەین.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو لیژنەی یاسایی بۆ خوێندنەوەی ئەسڵی پرۆژەکەتان.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بۆ / سەرۆکایەتی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان ـ عێراق

بابەت / راپۆرتی لیژنەی یاسایی

لیژنەکەمان لە ئێوارەی رۆژی دوو شەممەی 2008/5/19 رێکەوتی 29/گولانی /2708 کوردی دا کۆبووەوە بۆ لێکۆلینەوەی پرۆژەی (یاسای هەموارکردنی یەکەمی یاسای باجی دەرامەت ژمارە(26ی ساڵی 2007)کە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، دوای خوێندنەوەوی یەکەمی لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (17)ی رۆژی 2008/5/13 بۆ لێژنەکەمان نێردراوە. لیژنەکەمان دوای گفتوگۆو تاوتوێکردنی پرۆژەکە لیژنە بەشێوەیەکی گشتی پشتگیری لێ دەکات، چونکە لە بەرژەوەندی هاووڵاتیانە، تکایە سەیری پرۆژەکە بفەرموون و رای لیژنەی یاساییش بخەنە بەرچاوی ئەنجومەن، بۆ ئەوەی گفتوگۆی لەسەر بکاو رای لە باری خۆی لەسەر بدات. زۆر سوپاس.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

الى/ رئاسة المجلس الوطني لكوردستان_العراق

م/ تقرير اللجنة القانونية

اجتمعت اللجنة القانونية مساء يوم الاثنين 2008/5/19 المصادف ليوم 29/گولان/2078 الكوردية لدراسة مشروع قانون التعديل الأول لقانون ضريبة الدخل رقم 26 لسنة 2007 المقدم من قبل العدد القانوني من اعضاء البرلمان والمحال اليها بعد القراءة الأولى له في البرلمان بجلسته الأعتيادية المرقمة (17) والمؤرخة في 2008/5/13 وبعد المناقشة والمداولة تؤيد اللجنة المشروع لكونه في صالح المواطنين، راجين التفضل بالاطلاع وعرض اصل المشروع ورأي اللجنة بشأنه على المجلس للمناقشة وابداء راي المناسب بصدده.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاک عەونی ماددەی یەك لە پرۆژەکە بخوێنەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مادەی یەکەم:

یەکەم: بڕگەکانی دووەم و سێیەم و حەوتەم لە ماددەی دووەمی یاسای ژمارە (26)ی ساڵی 2007ی یاسای هەموار کردنی پیادە کردنی باجی داهاتی ژمارە (113)ی ساڵی 1982ی هەموار کراو لە هەرێمی

کوردستان - عێراق هەڵدەوەشێتەوەو دووبارە کار بە حوکمی بڕگەکانی هەڵوەشاونەتەوە پێش هەموارکردنەکە دەکرێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر رەئیت لەسەر ئەو موفتەرەحە.

بەڕێز سرکیس ئاغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەداخەوە رەنگە ئێمەو لیژنەی یاسایی یەك را نەبین لەسەر ئەو بابەتە، ئێمە لەگەڵ ئەوەین فەقەرەی دوو و سێ و حەوت کاریان پێ نەکرێت بەڕاستی، فەقەرەی دوو لە قەراری (520) ساڵی 2007 هیبەیە، یەعنی بەخشین، خانوویەك باوك و دایكێك بە کوڕەکانی دەبەخشێت، یان بە پێچەوانەوە، تەنیا یەك جاریش لە ژیاندا دەکرێت، ئێمە ئەوە هەژدە، نۆزدە ساڵە، یەعنی لەوەتی حکومەتی هەرێم یەك حاڵەتی واش بۆمان نەهاتۆتە پێش، تەبیعی ئێمە بە ئەوە نازانین کە سوودی هەبێت بۆ هاووڵاتی، بەپێچەوانەوە لە بەرژەوەندی حکومەتە، ئەگەر کار بەوە بکرێت، دەبێتە سەبەبی ئەوەی کە پێویستە جارێکی تر بێینەوە سجلات بۆ هەموو ئەو حاڵەتانە بکەینەوە، ئەگەر یەکێك موراجەعەی زەریبە بکات، دەبێت بێیت سجلاتی ئەو هاووڵاتیە تەدقیق بکەیت، بۆ ئەوەی بزانین ئایا جارێك لە ژیان ئیستیفادەی کردووە لەو بەخشینە؟ یان نا؟ ئەوەش دەبێتە سەبەبی ئەوەی کە عەرقەلە بۆ ئیشی هاووڵاتیان دروست ببێت، دڵنیاشم دەبێتە سەبەبی دروست بوونی گەندەڵی.

بەنیسبەت فەقەرەی سێ و فەقەرەی حەوت، ئەوە ئیعفای موتڵەقە، ئێمە لە یاسای ژمارە (26) ئەوەی لێرە دەرچووە لە پەرلەمانی بەڕێزو کاری پێ دەکرێت، پەنجا ملیۆنی جاری یەکەم ئێمە عەفووی دەکەین لە زەریبە، ئەوەش لە بەرژەوەندی هاووڵاتیان دایە، بەڵام لە ئیعفای موتڵەق، پێویستە هەر موعامەلەیەك جارێکی تر بچێت هەموو موعامەلاتی ساڵانی پێشووتر تەدقیق بکەیت و مەجالی ئەوەش پەیدا دەبێت، کە فەرمانبەری باج چاو پۆشی بکات و عەفووی پێشتر بشارێتەوە، دووبارە کابرایەکی تر عەفوو بکرێت، یەعنی مەبەستم لەوەیە کە ببێتە سەبەبی ئەوەی کە تەعقیدات دروست بێت بۆ هاووڵاتیان، مەجال دەدرێت بە فەرمانبەران بۆ ئەوەی تەلاعوب بکەن، کە بیەوێت بەڕاستی، بۆیە من لەگەڵ ئەوەمە جارێکی تر نەگەڕێتەوە، چۆن ئێستا کاری پێ ناکرێت؟ بەو شێوەیە بێتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من داوا لە لیژنەی یاسایی دەکەم بۆ ئەندامانی پەرلەمان روون بکەنەوە فەقەرەی دوو و سێ و حەوت چیە، بۆچی داوا دەکەن ئیلغا بکرێتن، زەرەری چی بووە هەموو ئەو حوجەتانە، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خوشك و برايانى ئەندامانى پەرلەمان، پاش دەركردنى ياسايەكە گلەييەكى زۆرمان بۆ هات، كە گوتيان پەرلەمان لە جياتى ئەوەى خزمەتى ميللەتى بكات، خزمەتى هاوولأتيانى بكات، بە پێچەوانەوە بارى هاوولأتيانى گران كردو ئەزيەتێكى زۆريدا بە خەڵك، خەڵك كە دەچێتە دائيرەى زەريبە، وا دەزانێت دەچێتە دائيرەيەكى ئيرهابى، موعامەلات ناڕوات و تەعقيد بووە ئەو ئاليەتەى كە پێش دەركردنى ياسايەكە پەيڕەو كرا بوو، زۆر لە بەرژەوەندى هاوولأتيان بوو، چونكە موعامەلە زۆر بە ئاسانى دەڕۆيشت، بەتايبەتى بڕگەى هەشتەم كە داوامان كردووە ئيلغا بێت، چونكە وەختى خۆى ئەنجومەنى وەزيران پەيڕەوێكى دانا بوو كارى پێ دەكرد، زۆر نەجاحەتى هێنا، موعامەلە راستەوخۆ تەقديمى دەوائيرى تاپۆى دەكرا، ليژنەى تاپۆ تەقديريان دەكرد، پاش تەقدير كردن لە سەدا نيوى زەريبەيان وەردەگرت رەوانەى زەريبەى دەخليان دەكرد، بەبێ ئەوەى موڕاجيع موڕاجەعەت بكات، ئيشەكانى بە ئاسانى دەڕۆيشت، بەلأم دەرچوو پاش ئيلغا كردنى ئەو فەقەرەيە كێشەيەكى زۆر پەيدا بوو، بەتايبەتى برادەرانى محامى و هاوولأتيان، نەقابەى محامين كتابێكى ئاراستەى ئێمەى كرد، پاش خوێندنەوەى يەكەمى پرۆژەكە، ئێستا بۆتان دەيخوێنمەوە، كە لە نزيكەوە ئاگاتان لە وەزعەكە بێت:

بۆ/ بەڕێز ئەنجومەنى نيشتمانيى كوردستان

ب/ سوپاس و پێزانين

بەناوى سەنديكاى پارێزەرانى كوردستان دەست خۆشى گەرم لە ئێوەى بەڕێز دەكەين، لە هەڵوەشاندنەوەى دوا هەموارى ياساى باجى دەرامەت، كە لە بەرژەوەندى هاوولأتيان نەبوو، هەروەها داواكارين كەوا دوا هەموار كردنى هەردوو ياساى باجى خانووبەرەو عەرەسات هەڵبوەشێتەوە، بۆ پاراستنى بەرژەوەندى هاوولأتيان و سووك كردنى بارى سەرشانيان.

ئەوە بەنيسبەت ئاليەتى ماددەكە، تەبعەن بۆمان مەعلومات هات، كە لە دەوائيرى زەريبە فەرمانبەرەكان بەداخەوە ئەو قسەيە دەكەم بە راشكاوى لە مەقامى ئەندامانى پەرلەمان، لە موعامەلاتيان گەندەڵيەكى زۆر تەواو پەيدا بووە، فەرمانبەرى كۆمپيوتەر خەتمى لێ دەدات، دەڵێت ئەوە موسەجەل نييە بە موقابيلى مەبلەغێكى موعەيەن، هەرچەندە ئەو قسەيەشم پێ ناخۆشە لێرە بيكەم، بەلأم دەيكەم، چونكە زۆر خەڵك هات موڕاجەعەتيان كردو گلەييەكى زۆريان كرد، جەنابى وەزير دەڵێت گەڕاندنەوەى ئەوە لە بەرژەوەندى حكومەتە، مادام بەرژەوەندى حكومەتە، ئێمەش پشتگيرى لێ دەكەين با بەرژەوەندى حكومەت بەرچاو بگيرێت و با حكومەت قازانج بكات، ئەگەر بەو پرۆژەيە كە ئێستا ئێمە تەقديممان كردووە، بۆ تەوزيح كردنى ماددەكانى ديكە، ئێمە داوامان كرد ئيلغا بێت، ماددەى چوارەم دەڵێتن لە ئەسڵى قانونەكەى، قانونى زەريبەى دەخلى كوردستان رەقم (5)ى ساڵى 1999

أ- يعفى المكلف من ضريبة الدخل عن نقل ملكية الدار اوالشقة المعد للسكن بالبيع او بأية طريقة من طرق نقل الملكية مهما بلغ بدل البيع اذا لم يكن لمالكها او زوجته او الاولاد القاصرين دار سكن او شقة سكنية صالحة لسكنه على وجه الاستقلال بتاريخ البيع في محل اقامته الاعتيادية.

ئەو عەفوو هەبووە لەوێ، بەڵام عەفوومان لەغوو کرد، مانای وایە باری هاووڵاتیانمان گران کرد، یەعنی ئەزیەتی خەڵکماندا، نەك قانون دەربچێت لە بەرژەوەندی میللەت، ئەوە یەکەمیان.
فەقەرەی تر کە داوامان کردووە ئیلغا بکرێت بابێك، یان داکێك خانوویەکی هەیە بەناوی منداڵەکانی دەکات بۆ زەریبەی لێ وەربگرین، بۆ عەفووی نەکەین، قانونی پێشەوە عەفووی دەکرد، ئێمە ئەو پرۆژەیەمان تەقدیم کرد خەڵك ئیستیفادە لەو نوقتەیەش بکات.
سێیەمیان/ کە داوامان کردووە ئیلغا بکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەزانن چۆنە، بۆ ئەوەی ئەندامانی پەرلەمان تێبگەن، من بەدوای ئەوە دەگەڕێم فەرقەکەی تێ بگەیەنم، ئێستا با فەقەرە بە فەقەرە بیکەین، لیژنەی یاسایی ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان ئەو پرۆژەیان تەقدیم کردووە، ئەو یاسایەی کە لە لایەن پەرلەمانەوە دەرچوو ژمارە (26) لە ساڵی 1997 کۆسپێکی هاتە پێش، ژمارەیەك لە هاووڵاتیان گلەییان کرد، گوتیان ئەوە غەدرێکە لە ئێمە دەکرێتن و وای کردووە کڕین و فرۆشتن زۆر دابەزێتن، خەڵك نەتوانێت بەوە هەڵبستێتن، لەبەر ئەوە قیودێکی زۆر دانراوە، ئیعفائاتێکە بۆ پێشتر، بۆ هاووڵاتی، هەندێك حاڵەتیان لابردووە، یەکێك لەو ئیعفائاتانە کە ئێمە بە قانونی ژمارە (26) لامان بردووە، فەقەرەی دووەمە لە قەراری 520ی ساڵی 1987، لە فەقەرەی دووەمدا لەو قەرارەی 520 لە 7/20 ئێمە ئەو قانونەی خۆمان ئیلغا کرد، دەڵێت (تعفى من ضريبة الدخل معاملة هبة دار سكنية واحدة او شقة سكنية واحدة التي تتم بين الابوين والاولاد بشرط ان يملك الموهوب له دارا او شقة سكنية اخرى على وزن الاستقلال خلال مدة سنتين سابقة لتأريخ) ئێمە ئەو ئیعفایەی لە قەراری 520ی ساڵی 1987 ئیلغامان کرد، ئەو ئیلغا کردنە بەڕاستی خەڵکێکی زۆرگلەیی دەکاتن دەڵێت ئەو نەوعە ئیعفا کردنە لە زەریبەی دەخل بۆ ئەوانەی کە لە نێوان باوك و دایکە حەق نییەو لیژنەی یاسایی وەکو پشتگیری سەندیکای پارێزەران کە پشتگیری کردووە لەوە دەبێت ئەو ئیعفایە بگەڕێتەوە، من پێموایە فەقەرە بە فەقەرە بێت، جەنابی وەزیر رەئیت چیە لەسەر ئەو فەقەرەیە تەحدیدەن؟

بەڕێز سرکیس ئاغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی لە سەرەتایەکەی دەڵێم بەڕێز کاك عەونی نەدەبوایە بەو شێوەیەی موتڵەق لەسەر باجی دەرامەت باسی کرد بوایە، هەر مولاحەزەیەکی هەیبێت، ئێمە لیژنەی تایبەتیمان هەیە لە وەزارەتی مالیە، دەدرێنە مەحکەمە، یان ئیجرائاتی خۆمان وەردەگرین بەشێوەی موتڵەق باش نییە، من حەز دەکەم هەتا یەك نموونەش ئێستا، یان دوایێ کاك عەونی بۆم بێنێت، بەنیسبەت ئیعفای موتڵەق لە 2003ەوە نەماوە، لە 2003 هەتا 2008یش کەس گلەیی نەکردووە، بەڵام حەز دەکەم بەڕێز ئەندامانی پەرلەمان بزانن ئەو ئیعفایە موتڵەقە سێ ساڵ جارێك دەکرێت، بەڵام ئەو یاسایەی لێرە دەرچووە پەنجا ملیۆنە هەموو جاریش دووبارە دەبێت، یەعنی بۆ هەر موڵکێك پەنجا ملیۆن دینار ئیعفا دەکرێت، هەموو جارێش دووبارە

دەبێتەوە، ئەگەر ئەوان موسیرن لەسەر داوای برادەرانی پارێزەران کە تەعدیل بکرێت، ئێمە راستیەکانم عەرزی جەنابتان کرد، هەر بڕیارێك دەدەن ئێمە تەنفیزی دەکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمە گوتمان فەقەرە بە فەقەرەیە، ئەو فەقەرەیە عەفوو بکرێتن، ئەو کەسانەی کە خانووی بە هیبە دەدەن لەنێوان دایك و باوك و منداڵەکانیان بە مەرجێك شوقەی سەکەنیان هەبێت، یەك خانوو، من پێموایە کە ئەوەمان ئیلغا کردەوە بە حەقیقەت ئەو خاڵە تەبیعیە باوك و دایك و منداڵەکانیان بە هیبە بدەن یەك خانوو، بە مەرجێك لە دوو ساڵی پێشوودا شتی وا رووی نەدا بێت، یەعنی رێگا دەگرێتن ئەمڕۆ بیکەیت و دوو سبەی مانگێکی تر ئەوە بکەیتەوە، نازانم جەنابتان موافیقن بەلای من مەنتیقێکی تێدایەو ئەو ئیعتیرازەی کە کراوە لە لایەن خەڵکەوە، یەعنی ئەو عەفوە بگەڕێتەوە لەنێوان باوك و دایك و منداڵ بە مەرجێك بۆ یەك جار بێتن و بۆ خانوویەك بێت دوو ساڵیش لە پێشوودا نەکرا بێت، ئەگەر جەنابت رەئیەك بدەیت بە تەحدید لەسەر ئەوە بە بەڵێ، یان بە نەخێر.

بەڕێز سرکیس ئاغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەس مەبەستم ئەوە بوو سەرەتا وتم ئەوە تەعقیداتێکی زۆر دروست دەکات، هەر موعامەلەیەك گلەیی گەورە لەسەر ئەوەیە کە دەڵێن موعامەلات لە زەریبە تاخیر دەبێت، هەر موعامەلەیەك بێت، دەبێت یەکسەر بچن تەدقیق بکەن، کە ئایا بەخشین ئیستیفادەی لێ کردووە خاوەن ئەو موعامەلەیە؟ یان نا؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە ئێمە پێش ئەوەی موناقەشەی بکەین، با بزانین خاڵەکانی تر، باشە فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێستا جەنابی وەزیر گوتی حاڵەتی وا زۆر زۆر کەمە، تازە ئێستا قسەی دەکات بەداخەوە تەناقوز دەکات لەگەڵ قسەکانی تری کە پێشوو کردی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا ئەو خاڵەی لە لاتان روون بوو و رەئی حکومەتیش لە لاتان روون بوو، پێش ئەوەی موناقەشەی بکەین، با بزانین خاڵەکانی تریش چیەو ئیختیلافەکە هەیە، یان رەئی حکومەت و رەئی ژمارەی یاسایی، یان نا، خاڵی دووەم فەقەرەی سێیە لە هەمان قانون، فەقەرەی سێ لە قانونی (26) دەڵێت کار بە فەقەرەی 20ی ماددەی حەوت لە قانونی زەریبەی دەخلی 1982 نەکرێت، ئەو قانونە چی دەڵێتن، ئەو قانونەی کە

ئێمە ئیلغامان كردووە لە قانونەكەی خۆمان فەقەرەی 20 لە ماددەی حەوت دەڵێت (أ- الدار والشقة معدة للسكن عند نقل ملكيتها بالبيع او باية طريقة من طرق نقل الملكية مهما بلغ بدل البيع اذا لم يكن لمالكها او لزوجه او اولاد القاصرين دار سكن او شقة سكنية صالحة لسكنة على وجه استقلال بتاريخ البيع في محل اقامته الاعتيادية ولا يعتبر تملك المكلف المذكور او الزوجة او اولادها القاصرين قطعة ارض معدة للسكن او اكثر بتاريخ البيع مانعا للاستفادة من هذا الاعفاء ولايتمتع بالاعفاء متمتع بالاعفاء الوارد بند ب ادناه) بەندی ب ئەدنا دەڵێت (قطعة ارض معدة للسكن كان واحدة نقل ملكيتها بالبيع او باي طريقة من طرق نقل الملكية مهما بلغ بدل البيع اذا لم يكن لمالكها او لزوجه او اولاد القاصرين دار سكن او شقة سكنية او قطعة معدة للسكن على وجه الاستقلال بتاريخ البيع في محل اقامته اعتيادية على ان تزيد مساحة الارض المعدة للسكن مذكور على (800) متر مربع فان زالت مساحتها على هذا الحد خضعت الزيادة بنسبة قيمة المساحة زائدة الى قيمة كلية لضريبة ولا يتمتع بالاعفاء الوارد في هذا البند تمتعا بالاعفاء الوارد في البند أ اعلاه)، هەر ئەو دوو فەقەرەیەتان ئەوە كردووە، یان فەقەرەی تریشە، تێكەڵاوی كرد لێرە بۆ ئەو قانونە لە بەغدا دەرچووە، قانونی خۆمان هێناوەو قانونی خۆمان ئیلغا كردووە، هەر خۆی شەرحی بكات، پاش ئەوەی كە شەرحی كرد ئینجا رەئیەكی دەدەین، فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەندامانی پەرلەمان.

داوامان كردووە ئەو فەقەرەیە ئیلغا بكرێت كە لە قانونی ژمارە (26) هاتووە، یەكە بە یەكە بۆتان دەخوێنمەوە، قەراری 520 كە دەڵێتن (استنادا الى فقرة أ من المادة 42 من الدستور) فەقەرەی دووەمی دەڵێت (تعفى من ضريبة الدخل معاملة هبة دار سكنية واحدة او شقة سكنية واحدة التي تتم بين الابوين والاولاد بشرط ان لايملك الموهوب له دارا او شقة سكنية اخرى على وجه استقلال خلال مدة السنتين السابقتين لتاريخ الهبة) ئەوە فەقەرەیەكە، داوامان كردووە ئەوە بگەڕێتەوە، كە ئێمە ئیلغامان كردووە.

سێیەم/ لە قانونی ژمارە (26) دەڵێت (يوقف العمل بالفقرة 20 من المادة (7) من قانون ضريبة الدخل 113 لسنة 1982 المعدل) نەصی ماددەكەتان بۆ دەخوێنمەوە (تعفى من الضريبة 20/أ- الدار او الشقة معدة للسكن عند نقل ملكيتها بالبيع او باية طريقة من طرق نقل الملكية مهما بلغ بدل البيع اذا لم يكون لمالكها او لزوجه او اولاد القاصرين دار سكن او شقة سكنية صالحة للسكن على وجه استقلال بتاريخ البيع في محل اقامته اعتيادية ولا يعتبر تملك المذكور او الزوجة او اولادها القاصرين قطعة ارض معدة للسكن او اكثر بتاريخ البيع مانعا لاستفادة من هذا الاعفاء)، ئەوەش ئیلغامان كرد بوو، ئێستا دەمانەوێت ئەوە بگەڕێتەوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

رەئیت چیە لەسەر ئەوە جەنابی وەزیر؟

بەڕێز سركیس ئاغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەخۆی دوو فەقەرەیە یەكێكیان بەخشینەكەیە، ئەوە كە تەوزیع درا، ئەویتریان ئیعفای موتڵەقە، ئێمە ڕەئیمان ئەوەیە بەپێی یاسای ژمارەی (26) تەسهیلات زۆرتر بۆ هاووڵاتی دەكرێت، چونكە بۆ هەر موعامەلەیەك پەنجا ملیۆنی یەكەم لە زەریبە عەفوو دەكرێت، بەس ئەویتر تەنیا سێ ساڵ جارێك دەكات كە ئیعفا شمولی دەكات، كە جیاوازیەكەیە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

سوپاس، ئێستا كاك عەونی فەقەرەی حەوتەم شەرح بكە.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

پێش ئەوە باسم كرد، كاتی خۆی ئەنجومەنی وەزیرانی سنووری هەولێر ڕێنماییەكیان دەركرد بوو، تەبعەن حوكمی قانونیان بەوە دەكرد، لەبەر ئەوەی پەرلەمان سەلاحیەتی دابووە ئەنجومەنی وەزیران وەكو قانون، دەڵێت هیچ موعامەلەیەك پێی ناوێت ئیحالەی زەریبەی دەخل بێت لە حاڵەتی كڕین و فرۆشتن موعامەلەكە تەقدیمی تاپۆ دەكرا لە سەدا نیو زەریبەی دەدا، پاش ئەوەی كە دائیرەی تاپۆ لەگەڵ لیژنەی مەعنی لیژنەكان موشتەرەكن لە تاپۆو شوێنەكانی تر تەقدیریان دەكرد، لەسەر ئەو تەخمینە سەدا نیو زەریبەیان دەدا موعامەلەكە ئۆتۆماتیكیەن لە تاپۆ تەواو دەبوو.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەقەرەی حەوتەم كە داوای ئیلغاتان كردووە لەماددەی یەكەم، ماددەی یەكەم موقتەرەحی خۆتان دەڵێت (تلغى الفقرات ثانيا وثالثا وسابعا) دووەم و سێیەم خوێندرایەوەو باست كرد، حەوتەمیان چیە؟

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

حەوتەم قانونی زەریبەی دەخلی كوردستانە ڕەقم (5) ئەویش هەر موتەعەلیقە بە عەفوو، ماددەی چوارەم دەڵێت (يعفى المكلف من ضريبة الدخل عن نقل ملكية الدار اوالشقة المعد للسكن بالبيع او بأية طريقة من طرق نقل الملكية مهما بلغ بدل البيع اذا لم يكن لمالكها او زوجته او اولاد القاصرين دار سكن او شقة سكنية صالحة للسكن على وجه الاستقلال بتاريخ البيع في محل اقامته الاعتيادية).

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر ڕەئیت لەسەر ئەو فەقەرەیە؟

بەڕێز سركیس ئاغا جان/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

فەقەرەی سێ و حەوت هەردووكیان ئیعفای موتڵەقەو یەك مەوزوع دەگرێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئێستا فەقەرەی دووەم کە داواتان کردووە فەقەرەی هەشت لە ماددەی دووی قانونی ئاماژە پێ کراو شەرح بکە بۆمان تکایە.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئیدارەی سنووری هەولێر کاتی خۆی تازە باسم کرد قەرارێکیان دەرهێنا بوو کە موعامەلە لە کاتی کڕین و فرۆشتن پێی ناوێت بچێتە دائیرەی زەریبەی دەخل ئۆتۆماتیکیەن تەقدیمی دائیرەی تاپۆ دەکرێت، لە دائیرەی تاپۆ لیژنەی مەعنی تەقدیری موڵکەکەیان دەکرد، زەریبەیان لە سەدا نیو وەردەگرت، جگە حالاّتی عەفوو ما عەفوو، بە تەنیا هاوولاّتی زۆر پێ مورتاح بوو، رۆتین نەمابوو بە ئاسانی ئیشەکانیان دەڕۆیشت، ئەمڕۆ تەقدیمی دەکرد، سبەینێ کەشف دەکرا، دوو سبەی رسمەکەو زەریبەکەی دەدا، سێیەم رۆژی ئەخیری سەندی تاپۆی وەردەگرت، ئێستا بەو تەعدیلەی کە ئێمە کردمان لەسەر قانونی زەریبەی دەخل بەپێی قانونی پەرلەمان 26ی ساڵی 2007 تەعقیداتێکی زۆر گەڕایەوە، خەڵك ناڕەزایی و گلەیی هەیە، لەبەر ئەوەی ئێمە ئەو پێشنیارەمان کرد کە هەموار بکرێتن بەو شێوەیەی کە گوتمان بگەڕێتەوە بە ئەسڵی خۆی لە سەدا نیوەکە وەربگیرێتەوە لە دائیرەی تاپۆ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر ئیجازەتان هەبێت، ئەسڵی خۆی ئەو پرۆژەیە لە لایەن ئەندامانی یاسایی پێشکەش کراوە، لەبەر چەند هۆیەك کە ئاماژە پێکرا، بەلاّم من دوو مولاحەزەم هەیە، یەکێکیان/ دەبوایە راپۆرتی لیژنەی یاسایی ئەو تەفسیلاتە لە راپۆرتەکەدا بنووسێت، نەصی ئەسڵەکەی کە قانونەکەیە، قانونەکەی کە ئێمە ئیلغامان کردووە، موقتەرەحی ئێستا کە دەمانەوێت ئەو قانونەی خۆمان ئەوانە بنووسرێت، بۆ ئەوەی ئەندامی پەرلەمان بزانێت موناقەشەی چ دەکات.

دووش/ لەسەر سێ فەقەرەی دووەم و سێیەم و حەوتەمی فەقەراتی ماددەی دوو، کە وەزیری دارایی ئاماژەی پێ کرد موافیق نین، ئیختیلاف هەیە، بێجگە لەوەی کە ئەندامان تێ نەگەیشتوون تەفسیلات چیە؟ یەعنی ئەمە راستە دەمانەوێت هاوکاری خەڵك بین و کار ئاسانی بکەین، بەلاّم ناکرێت قانونێك دەربهێنین و بەبێ ئەوەی تێ بگەین، بۆیە من ئیقتیراح دەکەم دوا بخەین ئەو موناقەشەیەو لیژنەی یاسایی بەو تەفسیلاتە راپۆرتی ئامادە بکات و بیداتە ئەندامانی پەرلەمان، ئینشائەڵلاّ هەفتەی دادێت، یان دواتر پێش کۆتایی هاتنی خولەکەمان کۆتایی پێ دەهێنین، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە دوای بخەین دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ دوا خرا، کۆتایی بە دانیشتنەکەمان دەهێنین، ئەی بەیانی 6/4 دانەنیشین؟ لەجیاتی 6/4 بەیانێك دەردەکەین کە 6/4 دانیشتنە تایبەتیەکە، ژمارەیەك لە ئەندامان داوایان کرد بوو دانیشتنێکی تایبەت بکەین، داوایان کرد بوو داخراو بێت، ئەو رۆژە قەرار دەدەین بۆ تەقیمی ئیش و کارەکانمان، لە جیاتی

سبەینێ ڕۆژی دوو شەممە کۆ دەبینەوە، پیرۆزباییتان لێ دەکەم سبەینێ 6/4 سێ ساڵ بەسەر پەرلەماندا تێ دەپەڕێت و تەواو دەبێت، خولی دووەمی پەرلەمان سێ ساڵی تەواو کرد، ئینشائەڵڵا ئەو ساڵەی ماوە بەسەرکەوتوویی تەواوی دەکەین و هەندێکمان ڕزگارمان دەبێت و هەندێکی تریش مەسئوولیەتەکە بەردەوام دەبێت، بەڵێ کاک ڕەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشنیار دەکەم کۆبوونەوەکانمان زیاتر بێت، لەبەر ئەوەی هیچ وەختێکمان نەما، ئێمە بەس مانگی شەشمان لەبەر دەستە، لە مانگی شەشیش ئەو پرۆژانە تەواو نابێت، مانگی حەوت و هەشت پشووە، ئەگەر قەبول دەکەن مانگێکی تر لەولای بۆ ئیش تەعدیل بکرێت قەیدی ناکات، ئەگەرنا دوایێ ئەو بیست ڕۆژەمان ماوە، مەفروزە ڕۆژی دوو کۆبوونەوە بکرێت، تاوەکو تەواو بکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیار دەکەم ئەم مانگی شەشەی کە لەبەر دەستمانە جەلسەکانمان زیاتر بکەین، بۆ ئەوەی لەکاتی خۆیدا عوتلەی خۆمان وەربگرین، ئەوە ڕەئی زۆربەی ئەندامانی پەرلەمانە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، کەواتە لە جیاتی ڕۆژی دوو شەممە ڕۆژی یەك شەممە دادەنیشین، ڕۆژی یەك شەممە ئەو وەختی قەرار دەدەین داخراو بێت، یان نا، ئێستا من ناتوانم بڵێم دانیشتنەکەش هی کارو ئیشەکانی پەرلەمانە، هەرچی گلەییشتان هەیە بیکەن لە جیاتی شوێنی تر بیکەن، موافیق نیت فەرموو، ئێستا سەرۆك فراکسیۆنی سەوز دەڵێت، ئەهمیەتی جەلسە گرنگترە لە نووسینگەو ئەوانە، دوو سبەیش مەجالتان